

Aalborg Universitet, Institut for
Kultur og Læring, Dansk

Vejleder: Laura Bang Lindegaard

Forår 2025

*Specialet omfatter 191.784 tegn svarende
til 79,91 normalsider*

Sorgens legitimering i samtale

*En analyse af, hvordan sorg
over kæledyr gøres
meningsfuld og legitim i
samtale*

Maria Niemann Nielsen

Abstract

This master's thesis explores how categorisation and legitimisation unfold in a focus group conversation centred on grief over the loss of pets. The study is motivated by a growing public discussion about whether grief over animals deserves greater social recognition.

The aim is to examine how individuals in a social setting, categorise themselves and each other in relation to pets, and how they linguistically legitimise grief associated with pet loss—both at an individual and a societal level. I will examine this based on the following research question in my master's thesis: How do focus group participants make sense of grief over pets through categorisation and legitimisation of their own and others' experiences? The thesis investigates how this often-marginalised form of grief is made meaningful in interaction.

The study adopts a qualitative, inductive approach, using a focus group interview as the empirical foundation. The data is transcribed and analysed through a combination of critical discourse analysis—particularly Theo van Leeuwen's concepts of legitimisation and social actors—and tools from conversation analysis (CA). This combination enables a dual focus on both the content and the interactional structure of the conversation.

The analysis shows that participants use various forms of categorisation such as 'pet owners with strong or weak emotional attachment' as a basis for their positions on whether grief over pets should be more socially recognised. It is concluded that participants with weaker emotional ties tend to distance themselves from or problematise the legitimacy of such grief, while those with stronger bonds are more inclined to defend and normatively anchor it.

The analysis demonstrates that what counts as legitimate grief is shaped through interaction, and varies depending on the participants' social positioning and use of language.

Indholdsfortegnelse

INDLEDNING OG FORMÅL	4
TEORI OG METODE	5
LITTERATURGENNEMGANG	5
THEO VAN LEEUWEN	7
<i>Diskurs.....</i>	<i>7</i>
<i>Legitimering</i>	<i>8</i>
<i>Kategorisering</i>	<i>11</i>
SORGTEORI	14
<i>Sorg som en grundfølelse.....</i>	<i>14</i>
<i>Relationen mellem mennesker og dyr.....</i>	<i>15</i>
<i>Sorg over kæledyr.....</i>	<i>16</i>
<i>Litteraturgennemgang</i>	<i>17</i>
SAMTALEANALYSE	19
<i>Taleture.....</i>	<i>19</i>
<i>Affiliation og alignment</i>	<i>20</i>
<i>Accounts.....</i>	<i>21</i>
<i>Transskriptionsstrategi.....</i>	<i>22</i>
ANVENDELSE AF TEORI OG METODE	24
FREMGANGSMÅDE.....	25
FOKUSGRUPPEINTERVIEW.....	25
<i>Hvad er et fokusgruppeinterview?.....</i>	<i>25</i>
<i>Gennemførsel af et fokusgruppeinterview.....</i>	<i>26</i>
<i>Min fokusgruppe.....</i>	<i>28</i>
<i>Spørgsmål til fokusgruppeinterviewet</i>	<i>28</i>
ANALYSE.....	34
ANALYSENS OPBYGNING	34
INDLEDENDE DIALOG I FOKUSGRUPPEN.....	35
KATEGORISERING.....	36
<i>Funktionalisering og identifikation.....</i>	<i>36</i>
<i>Heidi.....</i>	<i>37</i>
<i>Henrik.....</i>	<i>39</i>
<i>Rasmus.....</i>	<i>42</i>
<i>Annette.....</i>	<i>45</i>
<i>Caroline</i>	<i>47</i>
LEGITIMERING	51
<i>Relationen til kæledyret</i>	<i>53</i>
<i>Sorg over kæledyr versus sorg over mennesker</i>	<i>58</i>
<i>Sorgen i samfundet</i>	<i>65</i>
<i>Livsfasen, alder og forberedelse</i>	<i>72</i>
<i>Sammenfatning af analysen.....</i>	<i>76</i>
DISKUSSION	78

METODISKE OVERVEJELSER	78
<i>Valg af metode</i>	78
<i>Relationen blandt deltagerne</i>	80
<i>Moderatorens rolle</i>	82
UNDERSØGELSENS BIDRAG	83
KONKLUSION	86
REFERENCELISTE	88

Indledning og formål

Sorg har været et livsvilkår siden menneskets oprindelse, og studier af fænomenet er blevet registreret allerede i 1800-tallet. Siden da har utallige beskæftiget sig med det, der sker, når man mister en nær relation, og denne ikke længere er en fysisk del af livet. I den tidlige forskning var fokus særligt rettet mod sorg over tab af mennesker, men i dag er det blevet mere almindeligt at anerkende sorg i andre forbindelser, herunder også sorg over kæledyr. Det er dette emne, som dette speciale tager udgangspunkt i.

Sorg over kæledyr er et fænomen, der ofte overses eller nedtones i samfundet, selvom mange oplever det som en dyb og meningsfuld følelsesmæssig reaktion. En undersøgelse fra Aalborg Universitet (Kongsted & Aagaard-Kragh, 2024) viser, at flere skammer sig over sorgen efter et mistet kæledyr, og at omverdenen ofte ikke anerkender denne sorg. Det medfører, at mange holder sorgen for sig selv. Dette peger på en kulturel tendens til, at sorg over dyr endnu ikke har samme sociale validitet som sorg over mennesker. Derfor er det væsentligt at undersøge, hvordan netop denne form for sorg bliver italesat og givet mening i sociale interaktioner.

I dette speciale undersøger jeg, hvordan sorg over tabet af kæledyr bliver italesat og legitimeret i samtaler med særligt fokus på, hvordan deltagerne i en fokusgruppe interagerer og skaber fælles mening. Gennem Theo van Leeuwens teori om diskurs, legitimering og kategorisering af sociale aktører analyserer jeg, hvordan bestemte former for sorg fremstilles som mere eller mindre legitime. Jeg anvender desuden samtaleanalytiske redskaber, herunder sekventiel organisering og affiliation/alignment, for at få indblik i de sociale mekanismer, der former deltagernes ytringer.

Udgangspunktet for undersøgelsen er et fokusgruppeinterview med fem deltagere, der har forskellige erfaringer og holdninger til sorg over kæledyr. Jeg analyserer både, hvordan deltagerne kategoriserer sig selv og hinanden, og hvordan de via legitimering skaber mening og positionerer sig i forhold til sorgens relevans og gyldighed. Dette belyses i samspil med teorier om sorg, tab og relationen mellem dyr og mennesker for at sætte fundene ind i en bred kontekst. Dette leder frem til følgende problemformulering:

Hvordan giver fokusgruppedeltagere mening til sorg over kæledyr gennem kategorisering og legitimering af både egne og andres oplevelser?

Afslutningsvis vil jeg desuden reflektere kritisk over mine metodevalg samt diskutere undersøgelsens bidrag.

Teori og metode

Litteraturgennemgang

For at kunne vurdere det teoretiske og analytiske bidrag i dette speciale, er det væsentligt at placere arbejdet i forhold til eksisterende forskning, der anvender Van Leeuwens teori om kategorisering og legitimering, idet dette er min primære tilgang. I dette afsnit afdækker jeg derfor eksempler på tidligere litteratur inden for legitimering og kategorisering. Jeg vil ved hvert studie kort redegøre for, hvordan studiet ligner og adskiller sig fra dette speciale. Så vidt jeg har undersøgt, har det ikke været muligt at finde undersøgelser, der kombinerer begreber på samme vis, som jeg har valgt at gøre. Det har heller ikke været muligt at finde frem til undersøgelser, der kombinerer ét af begreberne til det overordnede tema 'sorg over kæledyr' eller sorg generelt.

Et studie af Antonio Reyes (2011) anvender en tværfaglig ramme forankret i kritisk diskursanalyse og Systemisk Funktionel Lingvistik, hvor han redegør for legitimeringsprocesser af sprogbrug i samfundet. Han forklarer specifikke måder, hvor sprog fungerer som et kontrolinstrument og manifesterer symbolsk magt (Reyes, 2011). Studiet har flere ligheder med dette speciale, herunder kombinationen af diskursanalyse med udgangspunkt i sproglige strukturer. Studiet anvender ligeledes Van Leeuwens legitimeringsbegreb, hvor legitimeringsstrategier bruges individuelt eller i kombination med andre til at retfærdiggøre sociale praksisser. Selvom temaet i undersøgelsen adskiller sig, findes der metodiske ligheder særligt i den analytiske tilgang.

I en artikel af Eero Vaara, Ana Aranda og Helen Etchanchu (2024) kaster de lys over, at forskning om diskursiv legitimering, der illustrerer hvordan legitimering etableres gennem kommunikation, stadig er fragmenteret. De mener, at der er behov for at udvikle en dybere, teoretisk forståelse af området. I forlængelse af deres indledende pointe om, at forskningen i diskursiv legitimering er fragmenteret og teoretisk underudviklet, præsenterer Vaara, Aranda og Etchanchu et integrativt teoretisk rammeværk, der systematiserer og uddyber forståelsen af diskursiv legitimering som et komplekst og dynamisk fænomen. De identificerer fem centrale elementer – strategier, grundlag, positioner, temporalitet og arenaer – og argumenterer for, at en helhedsforståelse af legitimering kræver, at man analyserer samspillet mellem disse. Deres ramme udvider tidligere forskning ved at synliggøre ofte oversete aspekter som diskursive positioner, historisk forankring og kontekstuelle begrænsninger, og de peger samtidig på nye forskningsveje og metodiske muligheder herunder brugen af mixed methods. Dermed bidrager artiklen med et

væsentligt teoretisk løft og en ny retning for fremtidig forskning på området. Sammenlignet med Van Leeuwens arbejde om legitimering (2007), som fokuserer på typer af legitimeringsstrategier, og hvordan disse sprogligt realiseres i tekster, tilbyder Vaara og kollegaer et bredere og mere strukturelt og integrativt perspektiv. Hvor Van Leeuwen især bidrager med en klassifikation af sproglige midler til at retfærdiggøre sociale praksisser, søger Vaara og kollegaer et samlet teoretisk rammeværk, der også medtænker aktørers positioner, historisk og kontekstuel forankring, samt de sociale og institutionelle arenaer, hvor legitimering finder sted. Vaara og kollegernes model favner således både indhold, kontekst og proces i legitimering, hvor Van Leeuwen i højere grad koncentrerer sig om diskursive strategier. Artiklen fra 2024 kan således ses som en teoretisk videreudvikling og udvidelse af det legitimeringsbegreb, som Van Leeuwen har bidraget til, og de to tilgange kan med fordel kombineres i empirisk analyse.

Et andet studie af Jack Blimes (2022) har til formål at definere rækkevidden af det analytiske kategoribegreb og overveje brugen af kategorier i snak (Blimes, 2022). Blimes argumenterer her for, at når der anvendes en samtaleanalytisk tilgang til diskurs, så er det vigtigt, at samtaledeltagerne bliver behandlet som medlemmer af en kategori - præcis som jeg har valgt at gøre i min analyse. Modsat dette speciale, så anvender studiet ikke Van Leeuwens definering om kategorisering af sociale aktører, men tager i stedet udgangspunkt i en bredere forståelse af begrebet. Her forstås kategorier som "en gruppering af mennesker eller ting i et systemisk arrangement" (Blimes, 2002, s. 1). Blimes' studie repræsenterer således en alternativ måde at arbejde med kategorisering på inden for samtaleanalyse, hvor fokus er på deltagerens medlemskab i sociale kategorier i interaktion. I modsætning hertil bygger dette speciale på Van Leeuwens teori om kategorisering af sociale aktører med henblik på at afdække, hvordan disse kategoriseringer spiller en rolle i måden, hvorpå deltagerne i fokusgruppen giver mening til emnet 'sorg over kæledyr'. Specialet adskiller sig derfor teoretisk og analytisk fra Blimes' tilgang, men placerer sig samtidigt inden for den bredere forskningstradition, der undersøger, hvordan kategorier konstrueres og får betydning i sprogbrug. Studierne af Reyes (2011) og Blimes (2022) viser isoleret set, hvordan begreberne legitimering og kategorisering kan anvendes i andre sammenhænge, mens Vaara og kollegaer udvider forståelsen af legitimeringsbegrebet.

Efter den teoretiske redegørelse af 'sorg over kæledyr' introducerer jeg ligeledes et afsnit med litteraturgennemgang, hvor jeg gennemgår forskellige studier, der har fokus på 'sorg over kæledyr'. Heller ikke disse har dog en sprogligt forankret vinkel.

Theo Van Leeuwen

I dette speciale anvendes Theo Van Leeuwens teorier om legitimering og repræsentation af sociale aktører som analytisk ramme. Van Leeuwen er en central figur inden for kritisk diskursanalyse og har især beskæftiget sig med, hvordan sprogbrug og diskursive strategier bruges til at skabe mening, autoritet og social orden. Gennem Van Leeuwens begreber kan man undersøge, hvordan deltagerne i en fokusgruppe kategoriserer sig selv og hinanden, samt hvordan de sprogligt legitimerer egen eller andres sorg over kæledyr og placerer den som en gyldig følelsesmæssig reaktion i en bredere samfundsmæssig kontekst. I dette afsnit vil jeg derfor arbejde med hans teorier om diskurs, legitimering og kategorisering af sociale aktører.

Diskurs

I sin bog *Discourse and Practice: New Tools for Critical Analysis* (2008) præsenterer Van Leeuwen sin centrale idé om “discourse as recontextualized social practice” – altså at diskurs opstår, når sociale handlinger bliver genskabt og formidlet i nye kontekster, eksempelvis gennem sprog, medier eller samtaler (Van Leeuwen, 2008, s. 3). Selvom han ikke giver én kort og endelig definition på, hvad diskurs er, viser hans brug af begrebet, at han ser det som en socialt konstrueret måde at forstå og repræsentere praksisser. Det vil altid afhænge af kontekst og form. Han bruger begrebet diskurs på en måde, der minder om Michel Foucaults tilgang, hvorfor jeg meget kort vil redegøre for Foucaults syn på diskurs og sprog.

For Foucault er diskurs ikke bare sprog, men et system af viden, magt og praksis (Laustsen et al., 2017, s. 72-90). Diskurser former, hvordan vi taler om og forstår bestemte fænomener såsom sygdom, kriminalitet eller sorg og dermed også, hvad der anses som sandt, normalt eller legitimt i en given tid og kontekst. Sprog er her ikke neutralt; det er et redskab for magt og viden (Foucault, 1966, s. 363-364). Det, vi kan sige (og tænke), er afhængigt af de diskurser, der dominerer i samfundet.

Der er træk i Van Leeuwens teori, som kan forstås i forlængelse af Foucaults arbejde. Hvor Foucault ofte analyserer historiske diskurser på makroniveau, giver Van Leeuwen os praktiske værktøjer til at analysere, hvordan diskurser bliver skabt og legitimeret i tekst og tale. Hos Van Leeuwen forstås diskurs som en form for social viden om bestemte handlinger og praksisser. Det er altså ikke bare fakta, men det er en måde at forstå og fortolke, hvad vi gør, og hvorfor vi gør det, i forskellige sociale sammenhænge. Det kan være alt fra, hvordan man sørger, til hvordan man arbejder i et firma eller taler sammen i en familie (Van Leeuwen, 2008, s. 13-32).

Diskurserne udvikles forskelligt alt efter, hvilken kontekst de opstår i, og hvad der betragtes som passende eller legitimt i den sammenhæng. Van Leeuwen forklarer, at disse diskurser fungerer som ressourcer, når vi repræsenterer sociale handlinger i tekster. Det betyder, at selvom diskurser i sig selv ikke er direkte synlige, kan man analysere dem ved at undersøge, hvordan de kommer til udtryk i sproget. Diskurser handler ikke bare om at beskrive noget men også om at evaluere, give mening til og retfærdiggøre det. De viser altså ikke bare, hvad der sker, men også hvordan det bør forstås (Van Leeuwen, 2008, s. 3). Han udtrykker også, at diskurser hænger tæt sammen med genrer – altså de forskellige typer af sproglig kommunikation såsom nyhedsartikler, interviews, fokusgrupper og sociale medier. Når man flytter en social praksis ind i en tekst, sker det gennem en genre, som er med til at forme, hvordan praksissen bliver fremstillet og forstået.

Et andet vigtigt punkt hos Van Leeuwen er, at vores samfund i stigende grad er præget af funktionalitet frem for mening - en udvikling, som Zijdeveld (1979) har kaldt “the supersedure of meaning by function in modernity” (Zijdeveld, 1979 in Van Leeuwen, 2008, s. 3). Vi begynder at fokusere mere på strategier, metoder og procedurer end på værdier og følelser. Det skaber en form for ensretning i måden, vi kommunikerer på såsom standardiserede måder at tale om sorg, men samtidig rummer kommunikationen stadig mange forskellige små diskurser, der udtrykker forskellige perspektiver. Til sidst peger han på, at man i kritisk diskursanalyse ikke kun skal se på, hvad der bliver sagt, men også på hvordan det bliver sagt, og hvilken virkning det har (Van Leeuwen, 2008, s. 4). Diskurser er med til at skabe virkelighed, og de kan være med til at opretholde bestemte ideologier og magtforhold. For Van Leeuwen er diskurser ikke bare måder at tale på. Diskurser er sociale fortolkninger og forklaringer, der bruges til at forme, evaluere og legitimere sociale praksisser gennem sprog og kommunikation.

Legitimering

I artiklen *Legitimation in Discourse and Communication* (2007) præsenterer Van Leeuwen en teoretisk ramme for, hvordan legitimering af sociale praksisser etableres gennem diskursive strategier. Han opstiller en ramme for, hvordan man kan analysere legitimationssproget, som det forekommer i både offentlig kommunikation og i dagligdagens interaktion (Van Leeuwen, 2007, s. 91). I denne kontekst er interaktionen forankret i en fokusgruppe. Han diskuterer fire hovedkategorier af legitimation, hvormed sociale praksisser retfærdiggøres sprogligt:

- 1 Legitimering gennem autoritet
- 2 Moralsk legitimering
- 3 Rationel legitimering
- 4 Narrativ legitimering. (Van Leeuwen, 2007)

Disse strategier kan optræde enkeltvis eller i kombination og bruges både til at legitimere og de-legitimere sociale handlinger. Hver strategi trækker på særlige sproglige ressourcer og er forankret i specifikke institutionelle ordner.

Legitimering gennem autoritet indebærer legitimering gennem henvisning til autoritetskilder som tradition, lov, skik eller personer med institutionel magt. Van Leeuwen skelner her mellem flere former for autoritet, som jeg nu gennemgår. *Personlig autoritet* refererer til legitimitet baseret på en persons rolle eller status, som eksempelvis forældre, lærere eller ledere, hvor begrundelsen ofte kan være så simpel som “fordi jeg siger det” og sprogligt komme til udtryk gennem modalverber, der signalerer forpligtelse. *Ekspertautoritet* baserer sig på faglig ekspertise snarere end institutionel position, og legitimering sker typisk gennem henvisning til eksperters udtalelser, enten eksplicit via titler eller implicit i konteksten. *Rollemodelautoritet* bygger på efterligning af personer, der fungerer som forbilleder. Det kan være kendte, jævnaldrende eller opinionsledere. Disse personer handler på en bestemt måde og bliver i sig selv en legitim grund til at gøre det samme. *Upersonlig autoritet* henviser til love, regler og formelle reguleringer som legitimerende instanser, og her lyder begrundelsen ofte ‘fordi loven siger det’ udtrykt gennem substantiver som ‘politik’, ‘regulering’ og ‘lov’. *Traditionens autoritet* legitimerer handlinger med henvisning til langvarig praksis, ‘fordi det er sådan, vi altid har gjort det’ og kan komme sprogligt til udtryk gennem ord som ‘skik’, ‘vane’ og ‘tradition’. *Konformitetens autoritet* baserer legitimering på flertallets adfærd, ‘fordi alle andre gør det’, og den implicitte normativitet ligger her i fællesskabets handlemønstre. (Van Leeuwen, 2007, s. 94-97)

Moralsk legitimering trækker på værdisystemer, som ofte er underforståede, og kommer sprogligt til udtryk gennem adjektiver som ‘sund’, ‘normal’, ‘naturlig’ eller ‘nyttig’. Ifølge Van Leeuwen fungerer disse adjektiver som toppen af et isbjerg af moralske forestillinger, hvor værdier skjules under overfladen af tilsyneladende neutrale beskrivelser. Moralsk legitimering kan ske via abstraktion, hvor praksisser beskrives på en måde, der fremhæver ønskværdige egenskaber. Det kan også være analogier, som legitimerer en handling ved at sammenligne den med noget kulturelt acceptabelt. En særlig form er naturalisering, hvor kulturelle normer fremstilles som naturlige og dermed uforanderlige. Moralsk legitimering foregår ofte gennem sprog, der ser neutralt ud men

faktisk skjuler normer og værdier (Van Leeuwen, 2007, s. 97-100). Et eksempel herpå kan være, hvis man for eksempel siger, at 'det er sundt at sørge'. Det lyder som en objektiv sandhed, men det bygger på værdien, at det er godt at håndtere sine følelser.

En anden central legitimeringsstrategi hos Van Leeuwen er *rational legitimering*, hvor sociale praksisser retfærdiggøres gennem logiske og fornuftsprægede forklaringer. Rationalisering indebærer, at handlinger eller følelser fremstilles som meningsfulde ud fra deres funktion eller deres nødvendighed. Van Leeuwen skelner mellem to former: *Instrumentel- og teoretisk rationalisering*. Ved instrumentel rationalisering legitimeres praksisser gennem henvisning til formål, metoder og virkninger. Her fremhæves eksempelvis, hvordan sorg kan hjælpe individet med at bearbejde tabet og komme videre. En deltager i en fokusgruppe kan udtrykke: 'Det hjalp mig at sørge. Jeg kunne bearbejde mine følelser og komme videre'. Selvom udsagnet virker nøgternt, rummer det samtidig en moralsk understrøm: Det er rigtigt at sørge og bearbejde sine følelser. Teoretisk rationalisering bygger i stedet på idéen om, at praksisser er naturlige eller uundgåelige. Denne type legitimering henviser til, hvordan verden eller mennesket 'er' (Van Leeuwen, 2007, s. 100-105). Dette kan eksempelvis ses i udsagnet: 'Det er klart, at jeg blev ked af det. Jeg havde haft ham i over ti år'. Her bliver sorgen fremstillet som en naturlig konsekvens af en stærk følelsesmæssig tilknytning. Van Leeuwen trækker her på Berger og Luckmanns sondring mellem hverdagsbaserede og videnskabelige rationaliseringer, der begge skaber en oplevelse af, at en given praksis giver mening og er socialt acceptabel (Van Leeuwen, 2007, s. 100-105).

En fjerde måde at skabe legitimitet på ifølge Van Leeuwen er gennem fortællinger. Han kalder det *narrativ- eller mytisk legitimering*, og det handler om, hvordan historier kan bruges til at vise, hvad der er rigtigt og forkert. I sådanne fortællinger ser man ofte personer, der bliver belønnet for at følge normer og værdier, mens dem, der bryder reglerne, ender med negative konsekvenser. Det giver en tydelig moralsk pointe (Van Leeuwen, 2007, s. 106-107). For eksempel kan en person fortælle: 'Jeg havde en ven, der ikke tog det alvorligt, da hendes hund døde, og senere fortrød hun, at hun ikke gav sig selv tid til at sørge'. Fortællingen fungerer som en slags advarsel og sender samtidig et budskab om, at det er vigtigt at tage sorgen alvorligt. Nogle gange bruges der også symbolske handlinger, som får en større betydning i sammenhængen. Det kan være, når nogen holder en lille ceremoni for deres døde kæledyr for at vise respekt og give sorgen plads. Van Leeuwen pointerer, at legitimering ikke kun handler om ord, men at det også er tæt knyttet til sociale og kulturelle magtforhold (Van Leeuwen, 2007, s. 106-107). Derfor er det vigtigt at være opmærksom både på sproget og på den sammenhæng, det bruges i, når man analyserer, hvordan

noget gøres legitimt i en bestemt situation.

Det er vigtigt at bemærke, at de forskellige legitimeringsformer ikke nødvendigvis optræder adskilt, men ofte overlapper og kombineres i praksis. En ytring kan således trække på flere former for legitimering samtidig, eksempelvis både legitimering gennem autoritet og moralsk legitimering identificeres i samme talestrøm.

Kategorisering

Van Leeuwen forklarer, at sociale aktører kan repræsenteres på to måder: Nominering og kategorisering. Med 'sociale aktører' menes der personer/mennesker. Nominering fremhæver en aktørs unikke identitet, mens kategorisering handler om at placere aktøren i en bredere social gruppe baseret på fælles egenskaber eller karakteristika. Kategorisering fokuserer på, hvordan aktøren bliver defineret og set i relation til større grupper i samfundet, mens nominering understreger det specifikke og individuelle ved aktøren (Van Leeuwen, 2008, s. 54). En vigtig del af van Leeuwens teori er hans opdeling af kategorisering, som kan forstås som den proces, hvorved sociale aktører tildeles bestemte kategorier ud fra fællestræk. Van Leeuwen skelner her mellem to hovedtyper af kategorisering: Funktionalisering og identifikation (Van Leeuwen, 2008, s. 56).

Funktionalisering beskriver den måde, hvorpå sociale aktører bliver defineret ud fra den aktivitet, de udfører, eller den rolle, de indtager i samfundet. En aktør kan for eksempel blive funktionaliseret gennem de aktiviteter, den er en del af, som når man taler om en 'læge', 'lærerstuderende' eller 'dyreelsker'. Denne form for kategorisering refererer ikke nødvendigvis til den individuelle person, men til den rolle, som aktøren spiller i et større socialt system. Det kan eksempelvis være, at man ikke blot er en person, men man er en dyreelsker, hvilket skaber en relation mellem aktøren og de aktiviteter, den er involveret i. Funktionalisering kan realiseres gennem navneord i eksempelvis navne dannet fra verber med suffikser som '-er', '-ant', '-ee' ('interviewer'/interviewee'), som tilføjer et element af aktivitet til en persons identitet. (Van Leeuwen, 2008, s. 56)

Når van Leeuwen taler om identifikation, refererer han til måder, hvorpå sociale aktører bliver kategoriseret ud fra deres mere stabile eller uundgåelige egenskaber. Her skelner han mellem tre typer identifikation: Klassifikation, relationel identifikation og fysisk identifikation. Klassifikation refererer til de kategorier, som et samfund eller institution bruger til at differentiere mellem grupper af mennesker. Disse kategorier kan være baseret på egenskaber såsom køn, alder, race, etnicitet, religion og seksuel orientering. Klassifikation skaber et skel, hvor folk bliver inddelt i grupper baseret på fælles træk, og disse kategorier kan påvirke, hvordan vi forstår og anerkender forskellige

former for adfærd, herunder sorg eller emotionelle reaktioner. Klassifikationen gør det muligt at sætte grænser for, hvem der hører til hvilke grupper samt hvilke normer og værdier, der gælder for dem. Relationel identifikation handler om at definere aktøren i forhold til andre mennesker, som i familiære, sociale eller arbejdsrelaterede relationer. Eksempler på relationelle betegnelser kunne være 'mor', 'far', 'kollega', 'ven' eller 'arbejdsgiver'. I denne sammenhæng bliver individet ikke kun defineret af, hvad de gør, men også af deres relationer til andre (Van Leeuwen, 2008, s. 56).

I et socialt fællesskab kan relationel identifikation forme vores forståelse af, hvordan folk relaterer sig til hinanden og til bestemte grupper eller aktiviteter, hvilket kan være vigtigt i en sammenhæng som sorg eller støtte i relation til sociale grupper. Fysisk identifikation refererer til, hvordan en aktør bliver defineret ud fra fysiske træk, der gør dem let genkendelige i en given kontekst. Det kunne være i form af udseende som 'blondine', 'skægget' eller 'langhåret'. I denne type identifikation kan sociale aktører blive kategoriseret ud fra fysiske karakteristika, der gør dem unikt identificerbare i bestemte sociale situationer (Van Leeuwen, 2008, s. 56). I en kontekst, hvor folk taler om sorg, kan fysiske identifikationer, som at være en dyreelsker, bidrage til at forme, hvordan en person bliver opfattet i relation til deres sorg. Hvis en person beskriver sig selv som 'dyreven', kan dette fysisk og kulturelt forankre deres sorg som en del af deres identitet.

Van Leeuwen introducerer også begrebet vurdering (appraisal), som refererer til, hvordan sociale aktører bliver vurderet i relation til deres handlinger eller karakter. Dette vurderingsaspekt handler om, hvordan aktører kan blive set som gode, dårlige, værdifulde eller mindre værdifulde i bestemte sammenhænge. I relation til sorg kan vurdering spille en rolle i, hvordan samfundet eller grupper anerkender eller afviser en given form for sorg. Hvis samfundet ser på en bestemt form for sorg som værdifuld eller naturlig, kan det føre til, at denne sorg bliver mere legitim (Van Leeuwen, 2008, s. 60). På den anden side, hvis sorg over for eksempel et kæledyr ikke anses som vigtig, kan det blive nedtonet eller afvist i gruppen, afhængigt af de kategorier og vurderinger, der er forbundet med kæledyr og sorg.

Samlet set giver Van Leeuwens teori i dette speciale et rammeværk til at forstå, hvordan sociale aktører bliver kategoriseret og repræsenteret i kommunikation. Gennem funktionalisering og identifikation ses det, hvordan aktører bliver defineret ud fra deres aktiviteter, deres relationer og deres fysiske træk. Samtidig ses det, hvordan disse kategoriseringer kan have stor betydning for, hvordan deres adfærd og følelser bliver opfattet og anerkendt i samfundet. Kategorisering som en form for social konstruktion hjælper med at forme vores forståelse af, hvad der er legitimt,

værdifuldt eller normalt i en given social kontekst, hvilket kan have store konsekvenser for, hvordan sorg og emotionelle reaktioner bliver anerkendt og håndteret i grupper.

Sorgteori

For at forstå sorgens karakter i relation til kæledyr er det nødvendigt først at placere følelsen i en bredere historisk, teoretisk og empirisk kontekst. De følgende afsnit præsenterer derfor en gennemgang af centrale sorgteoretiske perspektiver med særligt fokus på, hvordan sorg er blevet forstået som en grundfølelse knyttet til tab. Dernæst rettes blikket mod den ændrede rolle, som dyr – og særligt kæledyr – har fået i det moderne samfund, hvor de i stigende grad opfattes som følelsesmæssigt betydningsfulde aktører i menneskers liv. På den baggrund introduceres nyere forskning i sorg relateret til tabet af kæledyr. Selvom formålet med denne analyse ikke er at foretage en egentlig sorgteoretisk udredning, vil aspekter af sorgrelateret litteratur indgå som en sekundær analytisk referenceramme. Det er således ikke nedenstående teoris funktion at drive analysen frem, men snarere at give læseren indsigt i de følelsesmæssige og psykologiske realiteter, der kan ligge bag deltagernes oplevelser. Teorien fungerer således snarere som en kontekstualisering end som en bærende analytisk akse.

Sorg som en grundfølelse

Som en af de allerførste lagde Sigmund Freud et teoretisk fundament for den forståelse af sorg, som vi har i dag. Han forklarede i værket *Mourning and Melancholia* (1917), at menneskets sorg kan ses som et psykisk arbejde. Han anså sorg som en reaktion på at have mistet noget elsket. Han skelnede allerede dengang ikke imellem, om 'det elskede' var et andet mennesket, et objekt, sin frihed eller noget fjerde (Freud, 1917, s. 243). Han påtalte ikke, at det hverken var afgrænset fra eller inkluderede kærlige følelser for dyr. Han beskrev, at tab af interesser for den øvrige verden er en ganske naturlig reaktion, samt at man mister evnen til at elske for en stund (Freud, 1917, s. 244). I sorgen er egoet således ganske isoleret til sig selv, da alt energi naturligt og ubevidst bliver dedikeret til sorgen. Han beskriver det som en smertefuld men nødvendig proces, der må bearbejdes, for at egoet igen kan blive frit (Freud, 1917, s. 244f, 255). I denne proces arbejder personen (villigt eller modvilligt) på at løsrive sig fra den eller det mistede. Det er en proces, som kan foregå over lang tid. Målet for Freud er at finde muligheden for at elske igen (Freud, 1917, p. 255f).

Freuds teorier om sorg var som nævnt nogle af de første af dens slags. De udkom ved indgangen til det 20. århundrede, og siden da har utallige beskæftiget sig med følelsen. Hans forståelse af sorg er relevant i dette speciale, idet den danner grundlag for mange nyere sorgforståelser. Desuden vurderer jeg, at man ikke kan forstå nutidens diskussioner vedrørende sorg

uden først at have klarlagt tidligere opfattelser. Årsagen hertil skal findes i, at megen litteratur om sorg i dag henviser tilbage til de tidligere teorier enten i form af inspiration, afvigelser eller afstand herfra. Vores forståelse af sorg har også udviklet sig i særlig grad i den vestlige verden gennem de seneste århundreder. I den seneste tid virker det til, at sorg er gået fra at være et privat og tabuiseret emne til at være blevet mere synlig i det offentlige rum. Svend Brinkmann kalder endda tiden for “sorgens århundrede” (Brinkmann, 2018, s. 6-7).

Siden Freud har mange andre også beskæftiget sig med følelsen af sorg. Særligt nævneværdig er John Archer, der i hans bog *The Nature of Grief* (1999) beskriver sorg ganske rammende: “Grief, then, is the cost we pay for being able to love in the way that we do” (Archer, 1999, s. 5). Hans forståelse af sorg understreger sorgens forbindelse til vores evne til at knytte bånd til andre og elske dem dybt. Sorg er derfor stærkt forbundet med tilknytning, og tilknytning skal derfor ses som en central faktor i forståelsen af sorg. Hvis kærlighed er fundamentet for stærke følelsesmæssige bånd, så er sorgreaktionen på bruddet af disse bånd.

Relationen mellem mennesker og dyr

I bogen *Animals and Modern Cultures: A Sociology of Human–Animal Relations in Modernity* af Adrian Franklin (1999) tematiserer han den markante transformation, som menneskets relation til dyr – særligt kæledyr – har gennemgået over tid, med et centralt fokus på de sociokulturelle og psykologiske dimensioner, der præger det moderne samfund. Denne udvikling indskrives i en bredere historisk kontekst, hvor menneskets forståelse af og interaktion med dyr ikke længere udelukkende er præget af funktionelle eller nyttebaserede hensyn, men i stigende grad af emotionelle, identitetsmæssige og terapeutiske overvejelser. (Franklin, 1999, s. 85-86)

Siden 1960’erne er der observeret en betydelig stigning i antallet af husstande med kæledyr parallelt med en eksplosiv vækst i den kommercielle sektor, som tilbyder produkter og tjenester relateret til kæledyrspleje. Dette spænder fra foder og sundhedspleje til luksusorienterede services såsom spa-behandlinger, kæledyrpsykologi og avancerede begravelsesritualer. Udviklingen vidner om en stigende kulturel og økonomisk investering i dyr, der afspejler deres voksende betydning som integrerede medlemmer af husholdningen. (Franklin, 1999, s. 85-86). Et centralt argument i teksten er, at kæledyr i stigende grad indtager roller som sociale surrogater, der kompenserer for manglende menneskelige relationer og tilbyder en form for eksistentiel forankring i en tid præget af modernitetens destabiliserende effekter (Franklin, 1999, s. 102).

Denne tendens afspejles ikke blot gennem menneskers forhold til kæledyr, men også gennem kæledyrs fremstilling i det offentlige rum og i mediebilledet. Der er i stigende grad fokus på de

sundhedsfremmende og terapeutiske potentialer ved samvær med dyr. Forskning inden for felter som psykiatri, gerontologi og kriseterapi har peget på, at tilstedeværelsen af dyr kan bidrage til reduceret stressniveau, lavere blodtryk, forbedret mental trivsel og endda øget overlevelse blandt patienter med hjertekarsygdomme. Dette har ført til en voksende anvendelse af dyreassisteret terapi (DAT) og dyreassisterede aktiviteter (DAA) især inden for institutionelle kontekster som plejehjem, fængsler og psykiatriske afdelinger (Franklin, 1999, s. 101-104). Tendensen til øget brug af dyr i menneske-helende aktiviteter er også belyst af Kia Hansen og Karen Thodberg i artiklen *Aktuelle perspektiver på menneskers forhold til dyr - en dansk introduktion* (2014). Her introducerer de det tværfaglige felt *antropozoologi*, også kendt som 'human-animal-studies'. De skitserer ligeledes, hvordan menneskets forhold til dyr har ændret sig væsentligt gennem de seneste årtier, og relationen er gået fra at være fokuseret på udnyttelse af ressourcer og praktisk hjælp til i dag (i den vestlige verden) primært at være en relation fokuseret på samværet. De mener, at det rejser et spørgsmål om, hvilket udbytte der i dag ligger i relationen. Her fremhæver de ligeledes dyreassisteret terapi og dyreassisterede aktiviteter som svaret på det, men lægger også vægt på området 'en dyreberiget hverdag', som er det mest relevante at fremhæve set i lyset af specialets fokus. Her siger de, at i den moderne vestlige verden er relationen mellem dyr og mennesker præget af selskab, følelsesmæssig tilknytning og et ønske om psykologisk og terapeutisk udbytte. Det kommer til udtryk i det stigende antal selskabsdyr både i private hjem og offentlige institutioner samt den voksende interesse for og forskning i dyreassisterede interventioner og de positive effekter af samvær med dyr (Hansen & Thodberg, 2014).

Sorg over kæledyr

Som belyst i ovenstående afsnit har kæledyr i det moderne samfund indtaget en ny position, hvor de er psykologisk vigtige for rigtig mange mennesker. I takt med denne øgede tilknytning oplever flere og flere også en større sorg ved tabet af et kæledyr. I artiklen *Grief following pet and human loss: Closeness is key* (2016) beskriver Lizabeth Eckerd, James Barnett og Latishia Jett-Dias, hvordan sorg over kæledyr hyppigt forekommer, idet de fleste dyr har en kortere levetid end mennesker, og derfor vil de fleste kæledyrsejere opleve døden af et kæledyr. På trods af denne hyppighed, så har sorg over døden af et kæledyr været undervurderet og understuderet sammenlignet med sorg over mennesketab (Packman, Carmack, & Ronen, 2011–2012 in Eckerd et al., 2016). De argumenterer derfor for, at kæledyrsrelateret sorg stadig ikke er anerkendt eller valideret af samfundet (Eckerd et al., 2016, s. 275).

En af fællesnævnerne ved det meste forskning er, at der er fundet en positiv sammenhæng

mellem kvaliteten af tilknytningen / nærheden til et kæledyr og størrelsen af den oplevede sorg. Det vil sige, at jo tættere man føler sig til sit kæledyr, des større sorg opleves der ved kæledyrets bortgang. Eckerd og kollegers undersøgelse viser, at symptomerne på sorg efter et kæledyr er lig dem, der udtrykkes efter tabet af en betydningsfuld menneskelig relation (Eckerd et al., 2016, s. 276). Der er desuden ikke en konkret varighed af sørgeperioden i forbindelse med kæledyrsrelateret sorg. Nogle fund tyder på, at sorg mindskes efter seks måneder, men den kan vare over et år (Gosse & Barnes, 1994; Wrobel & Dye, 2003 i Eckerd et al., 2016, s. 276).

I Eckerd og kollegers undersøgelse sammenlignede de sorgsværhedsgraden i to tilsvarende grupper af universitetsstuderende, der havde mistet et kæledyr eller et menneske inden for de seneste to år. Resultaterne viste, at selvom gruppen, der mistede et menneske, rapporterede signifikant højere sorgsværhedsgrad på begge anvendte målinger, var effektstørrelserne små. Den overvældende stærkeste forudsigende faktor for sorgsværhedsgraden i begge grupper var nærhed til den afdøde. Arten (såsom hund, kat eller fugl) var ikke en signifikant forudsigelse faktor for sorgens sværhedsgrad, hvilket indikerer, at arten af dyr nødvendigvis ikke er relevant (Eckerd et al., 2016, s. 277-281). Sammenfattende viser undersøgelsen, at sorg over kæledyr er en reel og ofte intens oplevelse, der ligner sorg over mennesketab i symptomer og betydning for den enkelte, især når et stærkt bånd var til stede. Selvom den kan være mindre anerkendt socialt, er nærheden til kæledyret den absolut vigtigste faktor for at forudsige sorgens sværhedsgrad, mere end eksempelvis art, dødsårsag eller længde på sørgeperiode.

Litteraturgennemgang

I en dansk kontekst viser undersøgelsen Comparing grief over people and pets (2022) af Anna Kitowska, Maria H. Sørensen, Michelle Engelbrecht Skødstrup, Nanna Danielson, Pernille Brandenborg, Sofie Langergaard og Tia G. B. Hansen, at tilknytning til afdøde har en afgørende betydning for den efterfølgende sorg. De er i deres undersøgelse inspireret af undersøgelsen af Eckerd og kollegaer, men de differentierer alligevel på to måder: De vil forbedre direkte sammenligning ved at bruge identisk ordlyd for efterladte mennesker og efterladte kæledyr i alle foranstaltninger samt finpudse nærhedsmålet ved at udvikle et tilknytningsbaseret mål på otte punkter (Kitowska et al., 2022). Der er meget få studier, der empirisk har sammenlignet sorgintensiteten efter henholdsvis tabet af et menneske eller et kæledyr. Deres resultat viste, at der ingen tegn var på forskel i sorgoplevelsen. Det vil sige, at tilknytning til afdøde synes at være en bedre prædiktør for sorg, end om den afdøde var et menneske eller et kæledyr (Kitowska et al., 2022). Begge studier henviser til, at dette fortjener yderligere undersøgelse.

På trods af disse entydige studier, så forklarer Charlotte Glintberg fra Aalborg Universitet, at flere føler skam over at sørge over et mistet kæledyr. I disse tilfælde undlader mange at dele med andre, når de mister et kæledyr, fordi de frygter omgivelsernes reaktion. Her bliver konsekvensen, at man ender med at gå med sorgen alene, hvilket kan resultere i stor ensomhed for den sørgende. I en undersøgelse af Aalborg Universitet med 403 respondenter oplevede blandt andet 38%, at de havde problemer med at tage fri fra arbejde eller andre aktiviteter, hvilket også afspejler, at sorg over kæledyr ikke anerkendes i samfundet på lige fod med sorg over mennesker. Desuden oplevede 20%, at deres familie og venner syntes, at deres sorg-reaktion var overdrevet, og 14 % følte ikke, at deres venner og familie gav den følelsesmæssige støtte, som de havde brug for. Derfor mener Glintberg, at der er behov for en ændring i synet på, hvordan sorg kan se ud for at opnå større accept og forståelse fra omgivelserne (Kongsted & Aagard-Kragh, 2024). Alan Køster, der er seniorforsker ved Det Nationale Sorgcenter siger i samme artikel, at “vi har haft en tendens til at forstå sorg til at være afgrænset til et dødsfald af en person, vi elsker. Men vi skal flytte fokuset væk fra, hvem vi mister og i retning af, hvad vi mister” (Kongsted & Aagard-Kragh, 2024).

Jeg vil undervejs i analysen vurdere, om denne diskurs også kan identificeres i mit data, selvom analysens fokus ligger andetsteds.

Samtaleanalyse

CA blev udviklet i 1960 som en metode til at analysere hverdagssamtaler. Grundlæggende bygger CA på forståelsen af sprog som en social praksis, hvor betydningen altid er kontekstafhængig (Nielsen & Nielsen, 2013, s. 19). Samtaleanalyse bygger på antagelsen om, at både verbal og nonverbal adfærd er meningsbærende og skabes med det formål at blive opfattet som sådan. Formålet med CA er derfor at afdække de metoder, som deltagerne i en samtale anvender til at producere og forstå både egne og andres handlinger: “CA’s goal is to explicate the shared methods interactants use to produce and recognize their own and other people’s conduct” (Pomerantz & Fehr, 1997, s. 69).

I dette speciale anvender jeg samtaleanalyse som et supplement til min analyse af diskursive praksisser med afsæt i Theo Van Leeuwens tilgang til kategorisering og legitimering. Van Leeuwen placerer sig ikke entydigt inden for den kritiske diskursanalyse (CDA), men trækker også på systemisk funktionel grammatik og tilbyder en bredere forståelse af diskurs. Mit projekt tager derfor ikke udgangspunkt i CDA som sådan, men i Van Leeuwens tilgang til diskurs, som jeg kobler med begreber fra samtaleanalyse for at analysere sekvenser og interaktionsmønstre i mit data. På den måde kan jeg både få indblik i de interaktionelle mønstre og samtidig afdække, hvordan bestemte kategorier og legitimeringer bliver sprogligt konstrueret i samtalen.

I det følgende vil jeg redegøre for de centrale samtaleanalytiske begreber, som jeg anvender senere i min analyse.

Taleture

Begrebet ‘tur’ har ikke en fastlagt definition, men forstås typisk som “det en deltager siger, fra han/hun begynder til han/hun holder op” (Steensig, 2001, s. 39). Denne definition danner også udgangspunktet for min analyse. En taletur kan dog først identificeres i bagklogskabens lys, da det først retrospektivt er muligt at afgøre dens begyndelse og afslutning (Nielsen & Nielsen, 2013, s. 35). Taleture er et resultat af en social forhandling, hvor deltagerne implicit opnår enighed om, hvem der har ordet.

Samtaleanalyse beskæftiger sig både med verbal og nonverbal kommunikation – eksempelvis latter, hoste og højlydte vejrtrækninger – der kan fungere som selvstændige ytringer (Nielsen & Nielsen, 2013, s. 36). Taleture grupperes i sekvenser, som er forløb, hvor deltagerne udfører en bestemt samtaleaktivitet – for eksempel at starte en samtale, fortælle en historie eller stille og besvare spørgsmål (Steensig, 2001, s. 43). Sekvensstrukturen er det, som skaber sammenhæng i

samtalen (Nielsen & Nielsen, 2013, s. 61). Den mindste sekvens kaldes et turpar og består af en første (first-pair-part, FPP) og en anden (second-pair-part, SPP) pardel, produceret af to forskellige personer. Første pardel danner grundlag for, hvilken type svar der forventes i anden pardel – eksempelvis vil et spørgsmål typisk efterfølges af et svar. Selvom samtaledeeltagere teknisk set kan svare hvad som helst og når som helst, afviger de sjældent fra det forventede. Der er to typer svar i en samtale: Præfereret og dispræfereret. Præfererede responser er kendetegnet ved, at de ofte leveres hurtigt og direkte. Desuden er de kendetegnet ved ofte at være korte taleture. Dette kan der dog afviges fra i et interviewformat, hvor der kan være præference for længere taleture - dette vil blive uddybet under fremgangsmåden. En uventet eller udebleven respons vil typisk fremstå som dispræfereret (Nielsen & Nielsen, 2013, 62-63). Dispræfererede responser er typisk forbundet med et større interaktionelt arbejde. De er ofte lange og komplekse og indeholder tit et afslag. Ydermere opleves der også typisk stilhed inden en dispræfereret respons gives (Nielsen & Nielsen, 2013, s. 67).

Affiliation og alignment

Affiliation betegner den måde, hvorpå en modtager tilkendegiver følelsesmæssig tilslutning til det, en samtalepartner udtrykker. Det handler om at vise, at man deler eller forstår den følelse eller holdning, som afsenderen formidler. Udebliver denne tilslutning, opstår der disaffiliation. Et eksempel kan være, at en deltager fortæller om et dødsfald i familien. Hvis modtageren reagerer med spørgsmål eller efterspørger yderligere information, kan det tolkes som disaffiliation. Affiliation kommer således til udtryk i ytringer, der signalerer forståelse, støtte eller identifikation, såsom “jeg forstår dig” eller “jeg ville have gjort det samme”. Denne form for tilslutning forudsætter ofte en vis erfaring med lignende situationer og udspringer typisk af følelsesmæssig genkendelse. (Lindström & Sorjonen, 2013, s. 355-356)

Affiliative responser kommer som regel hurtigt, mens disaffiliative responser ofte er forsinkede. Det kan skyldes, at fravær af følelsesmæssig resonans kræver mere overvejelse, mens følelsesmæssig tilknytning giver anledning til umiddelbar reaktion. (Lindström & Sorjonen, 2013, s. 64)

I forlængelse heraf skelner Tanya Stivers mellem affiliation og alignment som to forskellige former for samarbejde i samtaler. Hvor affiliation handler om følelsesmæssig opbakning, vedrører alignment snarere den strukturelle organisering af samtalen (Mondada, Steensig & Stivers, 2011, s. 20). Stivers beskriver alignment i forbindelse med historiefortælling som en anerkendelse af, at en

fortælling er i gang, og at fortælleren har ordet frem til historiens afslutning (Stivers, 2008, s. 34). Det kommer eksempelvis til udtryk gennem små tilkendegivelser som “mm” eller “ja” med opadgående intonation, der understøtter talerens fortsatte taletur. Dette kaldes også for fortsættelsesmarkører, som ses når deltagere samarbejder om at gøre plads til en længere taletur. Alignments modsætning er disalignment, og dette kan eksempelvis opstå, hvis der i forbindelse med en taletur sker afbrydelser eller lignende. Her kan samtaledeltagerne kæmpe om at få taleturen, selvom den oprindelige taletur ikke er afsluttet. Man kan derfor også beskrive alignment som en respekt for den igangværende aktivitet i samtalen (Stivers, 2008, s. 34). Nielsen og Nielsen peger desuden på, at alignment viser sig gennem gentagne bekræftelser og tilkendegivelser af enighed mellem deltagere (Nielsen & Nielsen, 2013, s. 46).

Accounts

I dette afsnit vil jeg kort præsentere ethnomethodologiens¹ syn på ‘accounts’ og ‘accountability’ formidlet af Lena Jayyusi (2025). Hun forklarer, at ethnomethodologer ser accounts som gennemgående sociale praksisser, der er konstitutive for forskellige situationer i modsætning til tidligere opfattelser, der kun fokuserede på dem i forbindelse med problemer eller afvigelser. Kernen i dette perspektiv er Harold Garfinkels bidrag, der understreger, at social orden er en igangværende bedrift af samtaledeltagerne, hvor accountability er et rutinemæssigt fænomen. Jayyusi skriver i teksten, at ‘accounts’ ikke blot er én bestemt type aktivitet: “‘Accounts’, then, do not constitute a generic type of activity, but are rather to be understood as procedures and methods for producing various kinds of practical activities and settings, that they simultaneously (reflexively) make visible and accountable” (Jayyusi, 2025, s. 139). Begrebet skal derfor ikke kun begrænses til at omfatte beretninger eller forklaringer. I stedet skal det forstås som procedurer og metoder. Disse metoder bruges af samtaledeltagerne til at udføre (producere) forskellige former for praktiske aktiviteter i hverdagen og på arbejdet samt til at skabe og håndtere sociale rammer (settings).

Når accounts sættes i sammenhæng med samtaleanalyse (CA), så er det ikke bare det, folk siger, men hvordan og hvornår de siger det, der gør det muligt for samtaledeltagerne at identificere (og forvente) passende accounts. En udeblivelse af en forventet respons såsom en forklaring bliver derved synlig som en afvigelse, som kræver en account. Accountability er altså indlejret i den

¹ Etymologi: Ordret betyder etnometodologi ”læren om etnometoder”, dvs. metoder, som folk bruger.

sekventielle organisering af samtale, og det kan beskrives som et interaktivt og socialt organiseret fænomen (Jayyusi, 2025, s. 137).

Under analysen anvender jeg flere gange begreberne account, forklaring og begrundelse som synonymer.

Transskriptionsstrategi

Til analysen af mit data, der består af interviewet af min fokusgruppe, har jeg udarbejdet en transskription, der balancerer detaljeringsgrad og analytisk anvendelighed. Jeg har derfor ikke udarbejdet en fuldt ud detaljeret transskription, der inkluderer alle samtaleanalytiske fænomener såsom pauser, intonationer, tryk, stammen og lattervariationer. Transskriptionen har en forenklet form, der stadig muliggør identifikation af sekventielle mønstre, turtagning og responsivitet. Denne tilgang understøtter mit overordnede CDA-perspektiv, hvor transskriptionen primært fungerer som grundlag for at analysere, hvordan deltagerne kategoriserer og legitimerer sig selv og hinanden i interaktionen. De steder, hvor jeg har markeret detaljer som ekstraordinært lange pauser eller intonationer, begrundes med, at jeg har vurderet, at det har en særlig betydning for analysen.

Det skal bemærkes, at jeg i transskriptionen benævner alle samtaledeltagerne ved de tre første bogstaver af deres fornavn. Under analysen omtaler jeg mig selv som moderatoren. Undervejs i transskriptionen bliver der desuden ofte anvendt kaldenavne mellem deltagerne og moderatoren, hvorfor det er nødvendigt at beskrive relationen mellem moderatoren og de øvrige samtaledeltagere. Dette fremgår i parentes i nedenstående oversigt. Det vil sige, at deltagerne er:

Mar = Moderatoren

Hei = Heidi (veninde)

Hen = Henrik (far)²

Ras = Rasmus (partner)

Ann = Annette (mor)³

Car = Caroline (veninde)

I ovenstående har jeg nævnt samtaledeltagerne i den rækkefølge, som de sidder i lokalet og dermed den rækkefølge, som de bliver stillet spørgsmål i interviewet. Yderligere er det markeret 'all', når alle deler en taletur såsom i forbindelse med latter.

² Fraskilt fra Annette

³ Fraskilt fra Henrik

I min transskription har jeg benyttet en række transskriptionstegn til at skildre, hvordan samtalen lyder, som kan ses i den følgende transskriptionsnøgle.

Transskriptionsnøgle

tale[tur] [ta]letur	Hårde parenteser angiver, hvor overlappende tale henholdsvis begynder og ophører.
...	Tre prikker indikerer pauser mellem (0.0) og (1.0) sekunder
:	Kolon angiver en forlænget lyd.
<u>emfase</u>	Understregning angiver, at en stavelse er udtalt med emfase.
>hurtigt<	Pileparenteser, der vender indad, angiver, at noget er udtalt hurtigt.
↑ord	Opadgående pil markerer en lokal intonationsstigning.
↓ord	Nedadgående pil markerer et lokalt intonationsfald.
xxx	Stjerner markerer nonverbal sprog

Anvendelse af teori og metode

I dette speciale undersøger jeg, hvordan sorg over kæledyr italesættes og gøres meningsfuld under interaktionen i et fokusgruppeinterview. Jeg tager udgangspunkt i Theo van Leeuwens teori om diskurs og legitimering, hvor jeg ser på, hvordan deltagerne 'accounter' (forklarer, begrunder og retfærdiggør) i deres udsagn, og hvordan deltagerne bruger legitimering i disse accounts.

Denne analyse af legitimering kobler jeg med et kategorispørgsmål, der ligeledes er inspireret af Van Leeuwen. Det bruger jeg til at undersøge, hvordan deltagerne positionerer sig selv og hinanden i forhold til deres relation til kæledyr og erfaringer med sorg. Jeg ser på, hvilke kategorier der bringes i spil og hvordan disse kategorier har betydning for deres holdninger og meninger.

For at undersøge hvordan legitimering og kategorisering faktisk foregår i samtalen inddrager jeg redskaber fra samtaleanalyse (Conversation Analysis, CA). Dette anvendes som en sekundær metode til at analysere den interaktionelle opbygning af samtalen: Hvem siger hvad, hvornår og hvordan? Hvordan reagerer deltagerne på hinandens udsagn? Og hvordan etableres eller afvises en fælles forståelse af, hvad der er en legitim sorg?

Ved at kombinere teori om legitimering og kategorisering med samtaleanalytiske begreber får jeg mulighed for at analysere både indholdet af det sagte og den måde, det bliver sagt på i samspil med andre. Det gør det muligt at forstå sorg over kæledyr som et socialt og kulturelt fænomen, der bliver forhandlet og meningssat i den konkrete interaktion.

I det afsluttende metoderefleksive afsnit vil jeg diskutere, hvorvidt denne tilgang er hensigtsmæssig eller ej, og hvordan tilgangen har påvirket mine resultater.

Fremgangsmåde

Fokusgruppeinterview

Hvad er et fokusgruppeinterview?

En fokusgruppe er en interviewform, hvor der er flere respondenter. Hertil er der en ordstyrer, også kaldet en moderator, som faciliterer interviewet. Spørgsmålene, som moderatoren stiller, er oftest tydeligt afgrænset inden for et specifikt emne. Metoden har et særligt fokus på interaktion blandt deltagerne i fokusgruppen. Dette inkluderer også moderatorens rolle, som jeg kommer nærmere ind på i næste afsnit. Det særlige ved en fokusgruppe, og det som adskiller metoden fra at være et gruppeinterview, er dets særlige fokus på interaktion blandt deltagerne i gruppen. Gennem diskussion og erfaringsudveksling kan gruppen afsløre fælles opfattelser, værdier og normer, som præger deres syn på et givent emne. Dette gør det muligt at undersøge, hvordan meninger og holdninger formes i en social kontekst. (Aarhus Universitet, n.d.)

Carolyn Baker (2004) introducerer en metode til at analysere interviewdata, der bygger på forståelsen af interviews som interaktionelle begivenheder, hvor deltagerne aktivt bruger kulturel viden og især medlemskategoriseringsenheder til at konstruere social virkelighed. I denne forståelse ses spørgsmål som formende for respondenternes svar, og svarene behandles i analysen som beretninger. Målet er at identificere, hvordan interviewer og respondenterne bruger kategorier og aktiviteter til at skabe mening. Analysen fokuserer her på deltagernes metoder til at bruge kategorier og aktiviteter i deres beretninger, hvilket giver indsigt i kulturel viden i brug (Baker, 2004, s. 163). I dette perspektiv ses samtaledeltagernes responser ikke primært som indsamling af data eller rapporter om indre tilstande, men snarere som “accounting” (Baker, 2004, s. 165) eller redegørelser. “Talk is social action” (Baker, 2004, s. 164) som Harvey Sacks påpeger, og det er gennem snak, at folk opnår identitet, sociale relationer og social orden (Baker, 2004, s. 164).

Kategorier forstås i denne sammenhæng som en grundlæggende social konstruktion, der er en del af vores kulturelle viden. Det bruges i samtaler til at identificere, beskrive og redegøre for sig selv og andre i sociale situationer, og som er forbundet med bestemte aktiviteter, egenskaber og forventninger. I analysen af data fokuseres der på, hvordan disse kategorier og deres relationer aktivt produceres og håndteres af deltagerne i selve interviewinteraktionen. Der forsøges altså at identificere talernes metoder til at bruge kategorier og aktiviteter i deres accounts (Baker, 2004, s.

164).

I dette speciale har jeg valgt at bruge en fokusgruppe til at besvare mit overordnede forskningsspørgsmål, der lyder:

Hvordan giver fokusgruppedeltagere mening til sorg over kæledyr gennem kategorisering og legitimering af både egne og andres oplevelser?

Jeg har valgt en fokusgruppe til at besvare dette forskningsspørgsmål, idet det er en velegnet metode til at undersøge, hvordan sorg over kæledyr forstås og italesættes i en social kontekst. Metoden er velegnet, fordi den gør det muligt at analysere, hvordan sorg over kæledyr gøres meningsfuld i samspillet mellem mennesker gennem deres brug af kategorier og legitimeringsformer. Det handler ikke kun om, hvad der bliver sagt, men hvordan det bliver sagt, og hvilke sociale konsekvenser det har. Jeg vil yderligere diskutere mit valg af fokusgruppe som metode i afsnittet “Valg af metode”.

Gennemførsel af et fokusgruppeinterview

En fokusgruppe er en kvalitativ metode, og ved alle anvendelser af kvalitative metoder skaber moderatoren (forskeren) en form for socialt rum, hvorigennem deltagerne fortolknings, erfaringer og forhandlinger kan komme til udtryk i samspil med moderatoren. Flere teoretikere argumenterer for, at det empiriske datamateriale fra alle typer af kvalitative metoder er en samproduktion mellem deltagerne og undersøgeren (Atkinson og Coffey 2003; Brinkmann og Kvale 2015, s. 57-59 i Halkier, 2016, s. 52). Det er derfor vigtigt at understrege, at kvalitative metoder – herunder fokusgrupper – ikke blot indsamler objektive data, men snarere skaber en social kontekst, hvor mening og viden konstrueres i samspillet mellem deltagerne og moderatoren. Det betyder, at data ikke opstår isoleret, men det formes gennem interaktionen i fokusgruppen og den måde, hvorpå moderatoren stiller spørgsmål, styrer samtalen og fortolker svarene. Dette perspektiv kaldes ofte for “samproduktion af viden” (Halkier, 2016, s. 52-53), fordi deltagerne ikke blot gengiver færdige holdninger eller oplevelser, men i stedet udvikler og nuancerer deres forståelse i dialog med både hinanden og moderatoren.

Moderatorens rolle er derfor ikke blot at agere oplæser af spørgsmål, men vedkommende har en vigtig rolle i interviewet. I en interaktionel forstand med samtaleanalytiske briller er det nemlig vigtigt at påpege, at en moderator aldrig står ‘uden for’ samtalen. Det skal forstås således, at

moderatoren har en afgørende rolle for, hvad der bliver sagt og ikke bliver sagt. Derfor kan moderatoren ikke stilles udenfor gruppen, men vedkommende skal analyseres på lige fod med de øvrige deltagere i gruppen. Moderatoren foreslår nemlig et bestemt emne på en bestemt måde, der er med til at rammesætte svarene fra deltagerne (Schegloff, 2007, s. 169-170). Et typisk fænomen i fokusgrupper er, at moderator stiller et spørgsmål, og så svarer første deltager, anden deltager, tredje deltager og så videre. Moderatorens spørgsmål udgør derfor en first-pair-part, og deltagernes svar er en del af et multi-second-pair-part (Schegloff, 2007, s. 161). Sekventielt giver det derfor mening at sige, at der er én first-pair-part, hvortil alle svarene er second-pair-parts, og disse second-pair-parts er med stor sandsynlighed influeret af det, der tidligere er blevet sagt. Dette er noget af det særlige ved en fokusgruppe med fokus på interaktion. Et andet særligt fænomen er, at det præfererede second-pair-part er langt, hvorimod et præfereret svar i en hverdagssamtale er kort. Det er nemlig præfereret, at deltagerne ikke blot svarer 'ja' eller 'nej', men at de kommer med en længere uddybelse af deres svar (Nielsen, 2001, s. 116).

I bogen *Focus Group Practice* (2004) af Claudia Putcha og Jonathan Potter anlægges de et socialkonstruktivistisk perspektiv på fokusgrupper. Selvom analysen er sprogvidenskabelig, inddrager jeg et socialkonstruktivistisk perspektiv på fokusgrupper (Puchta & Potter, 2004), fordi samtaler her forstås som performative handlinger, hvor mening skabes i interaktionen. Dette understøtter mit analytiske fokus på, hvordan deltagerne bruger sproget til at forhandle legitimering. De ser samtalerne mellem deltagerne som performative. Det indebærer, at viden og mening ikke er faste eller objektive størrelser, men noget der skabes og forhandles gennem sociale interaktioner. Deltagerne skaber og tilpasser deres udsagn i selve samtalsituationen, og det har eller får praktiske konsekvenser (Putcha & Potter, 2004, s. 21). For at skabe et rum, hvor denne interaktion bliver mulig, argumenterer de for, at en moderator skal kunne fire ting:

1. Moderatoren skal skabe en uformel stemning. Dette opnås ved selv at opføre sig uformelt i samtalestil, kropssprog og påklædning.
2. Moderatoren skal få deltagerne til at deltage aktivt gennem dialog og interaktion.
3. Moderatoren skal sørge for, at deltagerne udtrykker holdninger og erfaringer relateret til emnet.
4. Moderatoren skal fremme en bred vifte af forskellige synspunkter og modvirke, at gruppemedlemmer ikke blot er enige med det, der tidligere er blevet sagt. (Putcha & Potter, 2004, s. 23-24)

Disse elementer har alle én ting til fælles: Proceshåndtering. Proceshåndtering i en fokusgruppe handler om at facilitere en samtale, hvor deltagerne føler sig trygge, engagerede og fokuserede på emnet, samtidig med at forskellige synspunkter bringes frem.

Min fokusgruppe

For at rekruttere deltagere til fokusgruppeinterviewet tog jeg kontakt til venner og familie og spurgte, om de havde interesse i at deltage. Jeg gav kun en overordnet beskrivelse af emnet, nemlig at det omhandler sorg over kæledyr for at undgå at påvirke deres refleksioner forud for interviewet. Ved udvælgelsen af deltagerne har jeg prioriteret at sammensætte en gruppe med diversitet i forhold til køn, alder, baggrund, beskæftigelse samt erfaring med kæledyr, således at forskellige perspektiver kunne komme til udtryk. Gruppen består både af personer, der har eller har haft kæledyr, og personer uden personlig erfaring med kæledyr. Der er i alt fem deltagere eksklusiv mig selv i min rolle som moderator.

Interviewet blev afholdt i mit hjem for at skabe en afslappet atmosfære, idet de alle har besøgt mig før. Jeg sørgede for mad og drikke, hvilket bidrog til en uformel stemning. Inden interviewet startede, informerede jeg deltagerne om, at samtalen ville blive optaget med både lyd og video, og jeg indhentede deres samtykke til at anvende optagelserne i specialet. Jeg indledte interviewet med en kort introduktion, hvor jeg forklarede formålet med fokusgruppen samt interviewets struktur. Jeg beskrev, hvordan samtalen ville forløbe, hvor mange spørgsmål der ville blive stillet, og jeg besvarede opfølgende spørgsmål fra deltagerne. Jeg havde lavet en powerpoint-præsentation, hvor hvert slide indeholdt et spørgsmål, som jeg præsenterede undervejs. På den måde kunne deltagerne hele tiden se spørgsmålet, hvis nu diskussionen begyndte at afvige fra emnet.

Eftersom deltagerne kender hinanden på forhånd – både indbyrdes og i forhold til mig – har jeg valgt at udelade en icebreaker eller en præsentationsrunde. Jeg vurderede, at dette ikke var nødvendigt, og der derfor allerede var en vis tryghed blandt dem. Efter introduktionen stillede jeg interviewets første spørgsmål. I afsnittet nedenfor er alle interviewspørgsmål præsenteret med en tilhørende forklaring om, hvorfor jeg har valgt netop disse spørgsmål.

Spørgsmål til fokusgruppeinterviewet

For at besvare min overordnede problemformulering er det nødvendigt at undersøge både personlige erfaringer og sociale reaktioner. I de indledende spørgsmål (spørgsmål 1-3) forventer jeg særligt at kunne kategorisere deltagerne, idet de belyser deres relation og tilknytningsforhold til

kæledyr. Dette bliver grundstenen i anden del af analysen, der undersøger hvordan deltagerne legitimerer sorg over kæledyr samt bidrager til at normalisere eller marginalisere denne sorg. Her forventer jeg, at det særligt er spørgsmål 4-9, hvori man kan se denne legitimering, idet disse spørgsmål i højere grad dykker med i selve sorgoplevelser, håndteringsstrategier og omgivelsernes respons på disse former for sorg.

Gennem en kombination af åbne spørgsmål, der giver plads til personlige fortællinger, og refleksionsspørgsmål, der inviterer til diskussion om samfundets anerkendelse af sorgen, søger jeg i undersøgelsen at forstå, hvordan folk giver mening til deres egen og andres sorg over kæledyr.

Under hvert spørgsmål beskriver jeg, hvad formålet med spørgsmålet er. Først er det dog vigtigt at påpege, at min valgte problemformulering har ændret sig flere gang undervejs i udarbejdelsen af specialet, og spørgsmålene er derfor udarbejdet til en anden problemformulering end den, som jeg har præsenteret. Det er derfor ikke alle spørgsmål, som synes lige relevante i forbindelse til denne problemformulering. Det gælder i særlig grad spørgsmål 4, spørgsmål 5, spørgsmål 7 og spørgsmål 9. Disse tre spørgsmål har en følelsesorienteret karakter, som ikke i udpræget grad understøtter specialets fokus på sproglig kategorisering og legitimering. Jeg har arbejdet induktivt, og efter afholdelsen af fokusgruppen, begyndte jeg at transskribere mit data. I denne proces blev det tydeligt, at deltagerne producerede andre former for accounts, end jeg oprindeligt havde forventet. Dette førte til en justering af både mit analytiske fokus og problemformuleringen.

Indledende spørgsmål

1. Kan I fortælle om jeres erfaringer med kæledyr?

Dette spørgsmål danner en kontekst for deltagernes forhold til kæledyr og deres personlige baggrund. Hensigten er at afklare, om de har en stærk tilknytning til dyr, hvilket kan påvirke deres oplevelse af sorg.

2. Vil I kort beskrive, hvilket forhold I har til kæledyr?

Spørgsmålet læner sig op ad første spørgsmål. Her afdækkes det dog i højere grad, hvor emotionelt betydningsfuldt et kæledyr er for den enkelte. Dette er afgørende for at forstå, i hvor høj grad deltagerne har en nær eller ikke nær tilknytning til kæledyr, samt hvordan et tab kan opleves, og hvordan de eventuelt kan relatere sig til andre.

3. *Har I nogensinde selv mistet et kæledyr?*

På trods af spørgsmålets ja/nej karakter, er det relevant for emnet at belyse, hvorvidt deltagerne faktisk har oplevet at miste et kæledyr. Jeg kunne på forhånd have spurgt deltagerne, men det var vigtigt for mig at stille spørgsmålet i gruppen, da jeg mener, at det også kan være relevant for de andre deltagere at vide. Desuden fungerer spørgsmålet som et springbræt til det næste spørgsmål, hvor deltagerne skal sætte flere ord på tabet, såfremt de har oplevet et.

Hovedspørgsmål

4. *Hvis I har prøvet at miste et kæledyr: Hvordan påvirkede det jer følelsesmæssigt?*

Hvis I ikke har prøvet at miste et kæledyr: Hvordan forestiller I jer, at det ville føles?

Har I set andre gå igennem den oplevelse - hvis ja, hvordan reagerede de?

Dette spørgsmål skal afdække deltagernes personlige oplevelser af sorg over tabet af et kæledyr eller deres forestillinger om, hvordan det føles. Det giver også mulighed for at undersøge, om deltagere har observeret sorgreaktioner hos andre, hvilket kan bidrage til at forstå, hvordan sorg over kæledyr manifesterer sig både individuelt og i sociale sammenhænge. Ved at inkludere både egne oplevelser og observationer af andres reaktioner kan det give indsigt i, hvordan sorgen udtrykkes og eventuelt anerkendes af omgivelserne.

5. *Hvis I har oplevet sorg over et kæledyr: Hvordan håndterede I det? Var der noget, der hjalp jer? Hvis I ikke har oplevet det: Hvad tror I ville hjælpe i sådan en situation?*

Formålet med dette spørgsmål er at undersøge, hvilke strategier mennesker bruger til at håndtere sorgen over et kæledyr, samt hvilke faktorer de oplever som hjælpsomme i sorgprocessen. Det kan give indblik i, om der er bestemte mønstre i sorghåndtering i forbindelse med tab af kæledyr, og om visse former for støtte eller ritualer opleves som særligt betydningsfulde.

6. *Har I lagt mærke til, hvordan andre omkring jer har reageret på sorg over et kæledyr – enten jeres egen eller andres? Følte I, at sorgen blev forstået?*

Dette spørgsmål søger at belyse, hvordan deltagernes omgivelser har reageret på sorg over kæledyr. Det giver indblik i, om sorgen bliver anerkendt eller nedtonet, samt hvordan mennesker oplever andres forståelse eller mangel på samme. Det giver indsigt i, om der er mønstre i, hvordan sorg over kæledyr modtages af familie, venner og kollegaer.

7. *Hvordan ville I reagere, hvis nogen fortalte, at de oplever stor sorg over et kæledyr?*

Dette spørgsmål undersøger deltagernes egne holdninger og potentielle holdninger til andres sorg over et kæledyr. Det kan give indblik i, hvorvidt sorg over kæledyr mødes med empati og forståelse, eller om den risikerer at blive afvist eller bagatelliseret. Hvis deltagerne beskriver, at de ville reagere med forståelse, kan det indikere en vis accept af denne sorgform, mens en mere forbeholden eller afvisende holdning kan pege på samfundsmæssige normer, der nedprioriterer sorgen over et kæledyr.

Det skal bemærkes, at spørgsmålet blev sprunget over, da moderatoren mente, at det allerede var blevet besvaret under de tidligere spørgsmål.

8. *Hvordan mener I, at sorg over kæledyr adskiller sig fra eller ligner sorg over et menneske?*

Hensigten med dette spørgsmål er at udforske deltagernes opfattelser af, hvordan sorg over kæledyr sammenlignes med sorg over mennesker. Det bidrager til en forståelse af, hvorvidt kæledyrssorg anerkendes, eller om den opfattes som mindre betydningsfuld end sorg over mennesker. Hvis deltagerne mener, at sorgen over et kæledyr ikke anerkendes på samme måde som sorgen over et menneske, giver det indsigt i samfundsmæssige normer og opfattelser.

9. *Oplever I, at samfundet anerkender sorg over kæledyr? Hvorfor/hvorfor ikke?*

Formålet med spørgsmålet er at afdække deltagernes opfattelse af, om sorg over kæledyr anerkendes i samfundet. Det kan give indblik i, om der eksisterer normer eller forventninger, der påvirker, hvordan sorgen bliver håndteret.

Undervejs blev otte af de ni spørgsmål stillet. Spørgsmålenes karakter er så vidt ikke sprogvidenskabeligt forankret grundet ovenstående forklaring.

Generelle styrker og svagheder

Der er nogle generelle fordele og kritikpunkter ved en fokusgruppe, som jeg vil belyse her.

Derudover sætter jeg dem i konkret relation til min fokusgruppe i afsnittet: Metodiske overvejelser.

Fokusgrupper har flere fordele, eftersom de kan skabe en afslappet gruppesituation, der kan fremkalde deltagernes meninger og opfattelser. Gruppemiljøet fremmer åbenhed ved at tilbyde en vis grad af anonymitet, da deltagerne ikke er under det samme individuelle fokus som ved et en-til-en-interview. Mange forskere fremhæver desuden, at fokusgrupper producerer detaljerige data, som kan være vanskelige at opnå gennem individuelle interviews eller observation (Putcha & Potter,

2004, s. 22). Fokusgrupper adskiller sig markant fra metoder som spørgeskemaer og surveys, da de ikke opsummeres i numeriske eller propositionelle resultater, men de i stedet afhænger af, hvordan deltagerne beskriver og evaluerer deres oplevelser.

Til trods for disse styrker understreger forsker David Morgan flere ulemper ved fokusgrupper, der primært udspringer af to centrale træk ved metoden: Moderatorens rolle og gruppens interaktion. Relateret til moderatorens rolle kan fokusgrupper kritiseres for at være mindre naturalistiske end deltagende observation, da undersøgeren skaber og leder grupperne. Dette rejser spørgsmål om nøjagtigheden af de oplysninger, deltagerne giver, samt risikoen for at moderatoren utilsigtet påvirker gruppens interaktion for at opretholde fokus. Selvom denne problematik ikke er unik for fokusgrupper, er moderatorens synlighed i denne metode fremtrædende, hvilket gør vedkommendes rolle til en vigtig faktor at overveje, når man analyserer resultaterne (Morgan, 1997; Morgan, 2010). Jeg tager hensyn til dette ved at forholde mig kritisk til min rolle som gruppens moderator under analysen samt diskutere min rolle under afsnittet "Moderatorens rolle".

Derudover kan gruppens dynamik påvirke datakvaliteten på flere måder. En væsentlig udfordring er tendensen til konformitet, hvor nogle deltagere tilbageholder information, de måske ville dele i en mere privat kontekst samt risikoen for polarisering, hvor enkelte deltagere udtrykker mere ekstreme synspunkter i gruppesammenhænge, end de ville gøre individuelt (Halkier, 2016, s. 13). Dette er dog ikke nødvendigvis en særlig ulempe for fokusgrupper men måske snarere et grundvilkår for al social interaktion. Hvis det er en generel tendens i sociale interaktioner, så bør der tages forbehold for dette i gennemførelsen af fokusgruppen samt fortolkningen af data.

Gruppens engagementsniveau spiller også en central rolle; hvis deltagerne ikke er tilstrækkeligt involverede i emnet, kan dataene blive fragmenterede, mens et for højt engagement kan gøre det vanskeligt for moderatoren at styre diskussionen. Kontroversielle emner kan yderligere forstærke disse udfordringer og føre til diskussioner, hvor nogle deltagere dominerer samtalen, mens andre holder sig tilbage (Halkier, 2016, s. 14-15). Særligt i en fokusgruppe som denne, hvor fokus er på sorg, som er et meget følsomt emne, er det vigtigt at skabe et trygt rum, hvor alle deltagerne føler sig komfortable med at dele personlige erfaringer og holdninger.

Samlet set tilbyder fokusgrupper værdifulde kvalitative data og en dyb forståelse af forbrugeroplevelser, men forskerens rolle og gruppedynamikker kan påvirke datakvaliteten, hvilket gør det vigtigt nøje at overveje metodens relevans i forhold til det specifikke forskningsprojekt. I diskussionsafsnittet belyser jeg de udfordringer, jeg har identificeret under afholdelsen af min egen

fokusgruppe, og jeg argumenterer uddybende for, hvorfor fokusgruppen er en velegnet metode til netop min undersøgelse.

Analyse

Analysens opbygning

I nedenstående analyse undersøges sorg over tabet af kæledyr med udgangspunkt i et fokusgruppelinterview, hvor deltagerne har delt deres oplevelser, følelser og reaktioner i forbindelse med at miste et kæledyr. På trods af at rigtig mange mennesker i dag holder kæledyr og oplever en tæt forbundethed med dem, så er det ikke altid socialt legitimt at sørge over dem på samme måde som over tabet af en menneskelig relation.

Jeg anvender Theo Van Leeuwens teori om kritisk diskursanalyse med et særligt fokus på legitimering og kategorisering af sociale aktører. Gennem denne teoretiske ramme undersøger jeg, hvordan sprog og diskursive valg bruges til at fremstille sorg over kæledyr som legitim eller illegitim, og hvordan sociale aktører fremstilles i forhold til sorgens normative rammer. Analysen tager udgangspunkt i to primære fokusområder:

For det første undersøges det, hvordan deltagerne positionerer sig i forskellige kategorier. Hvordan kan man se, hvilken kategori de forskellige falder i? Det analyseres ligeledes, hvilke prædikater der knytter sig til disse kategorier. De overordnede kategorier er Van Leeuwens funktionalisering og identifikation, og disse bliver anvendt til at placere deltagerne i sociale kategorier, herunder hvilke tilknytninger deltagerne har til kæledyr samt deres forståelse og accept af sorg i forhold til kæledyr. For det andet undersøges det, hvordan deltagerne legitimerer deres sorg ved brug af Van Leeuwens fire legitimeringstrategier. Jeg undersøger, hvordan de eventuelt legitimerer deres egen sorg, men også hvordan de bidrager til at normalisere (eller marginalisere) sorg over kæledyr.

Analysen er inddelt på følgende måde: Først gennemgås kort fokusgruppens indledende dialog, idet den blandt andet sætter rammerne for interaktionen i resten af interviewet. Det er derfor relevant at undersøge, hvordan jeg som moderator opstiller rammerne, og hvordan de øvrige deltagere behandler disse rammer. Dernæst analyseres hver enkelt deltager med fokus på kategorisering. Til sidst analyseres det, hvordan deltagerne anvender legitimering i deres udsagn. I hele analysen anvendes samtaleanalytiske begreber i forbindelse med arbejdet med de udvalgte sekvenser og interaktionsmønstrene i disse. På den måde kan jeg analysere, hvordan kategorier og legitimeringer bliver socialt konstrueret i samtalen.

Hele interviewet er transskriberet og kan tilgås i bilag 1. Kun udvalgte dele er inddraget i analysen, dels på grund af specialets omfangsbegrænsning fastsat af Aalborg Universitet, og dels

fordi ikke alle sekvenser vurderes at bidrage væsentligt til undersøgelsens formål. Jeg har udvalgt de sekvenser, der på baggrund af en indledende gennemlæsning fremstår som særligt relevante i forhold til specialets temaer og har analytisk fortolkningspotentiale.

Indledende dialog i fokusgruppen

I nedenstående sekvens ses en dialog mellem Heidi og moderatoren, hvor samtaleformen for resten af interviewet bliver diskuteret. Sekvensen finder sted umiddelbart efter, at moderatoren har besvaret et spørgsmål om, hvad en fokusgruppe egentlig er, og hvordan samtalen kommer til at foregå. Moderatoren har svaret, at almindelige taletursregler gælder, og at man selvfølgelig ikke taler oveni hinanden, men at turen går på skift. Herefter starter nedenstående sekvens, hvor Heidi i linje 15 spørger ind til, om interviewet skal foregå som debat eller som skiftende svar, hvortil moderatoren i linje 16-17 svarer, at der er plads til begge dele:

- 15 Hei: så det bliver ikke en debat men skift til svar
16 Mar: ja har man noget at tilføje så gør man bare det... man må
17 gerne debattere øh så det er helt okay
18 Hei: skal man markere... hvor ordstyret er det
19 Mar: ikke så ordstyret... man behøver ikke at markere

Eksempel 1

Spørgsmålene fra Heidi kan fortolkes som praktiske afklaringer. De peger på en underliggende undersøgelse af, hvordan en samtale i en fokusgruppe forløber. Når hun spørger: "Så det bliver ikke en debat, men skift til svar?" i linje 15, er det ikke blot en teknisk afklaring, men også en indikation for en forventning om, hvad der er legitimt at gøre i denne type samtale. Denne sekvens er særligt relevant, fordi der undervejs i samtalen bliver stillet opfølgende spørgsmål fra de øvrige deltagere. Det er almindeligvis forbeholdt interviewerens at stille spørgsmål, men i denne fokusgruppe er det på forhånd aftalt, at alle må stille spørgsmål, hvilket kan ses i linje 16-17 i ovenstående sekvens. Når disse spørgsmål fra deltagerne forekommer, skal det derfor ikke nødvendigvis tolkes som at deltageren vil overtage moderatorens rolle, men som deltager i samtalen efter aftale.

Der kan identificeres flere former for legitimering sted i moderatorens rammesætning af fokusgruppen. For det første kan moderatoren forstås som at have en autoriseret rolle, idet hun

fastsætter samtalens strukturelle rammer. Gennem moderatorens respons legitimeres forskellige former for deltagelse ved at åbne op for både individuel svargivning og debat. Det udgør et eksempel på legitimering gennem autoritet, hvor en person med institutionel autoritet (her: Moderatorrollen) udstikker normerne. Samtidig ses elementer af moralsk legitimering, idet hun henviser til “almindelige taltursregler”, hvilket kan ses i bilag 1, linje 12) som noget naturligt og forventeligt i den sociale kontekst. Dette kan tolkes som en henvisning til social praksis og konvention – en form for traditionel autoritet, som Van Leeuwen placerer under legitimering af autoritet.

På den måde bliver selve rammesætningen for samtalen en vigtig del af analysens udgangspunkt: Den er ikke neutral. Den er med til at skabe rammerne for, hvordan sorg senere italesættes og forstås i gruppen.

Kategorisering

Funktionalisering og identifikation

I det følgende analyserer jeg, hvordan deltagerne i fokusgruppen funktionaliserer og identificerer sig selv som sociale aktører i forhold til kæledyr. Med udgangspunkt i Van Leeuwens begreber undersøger jeg, hvordan deltagerne beskriver sig selv både gennem deres handlinger og erfaringer med dyr. Det kan være ved at have (haft) kæledyr, passe dem eller dele ejerskab med andre (funktionalisering) eller gennem relationer eller identitetsmarkører, som knytter dem til bestemte sociale grupper eller fællesskaber (identifikation). Denne dobbelte tilgang gør det muligt at analysere, hvordan deltagerne positionerer sig i diskursen om kæledyr, herunder hvem der aktivt fremstiller sig selv som en del af kategorien ‘kæledyrsejer’, og hvem der i højere grad står udenfor denne gennem manglende erfaring eller indirekte tilknytning. Undervejs undersøger jeg også, hvilke prædikater der tilknyttes kategorien som kæledyrsejer. Konkret vil det sige, at jeg ser på, hvordan det at være kæledyrsejer bliver beskrevet – ikke bare hvem der er det, men hvad det betyder i samtalen. Denne del af analysen er opdelt på følgende måde:

Afsnittene ”Heidi”, ”Henrik”, ”Rasmus”, ”Annette” og ”Caroline” er en introduktion til de enkelte deltagere. Deltagerne er beskrevet i den rækkefølge, som de sad i under fokusgruppen.

Heidi

I den følgende sekvens stiller moderatoren interviewets første spørgsmål, hvilket kan ses i linjerne 20-21:

20 Mar: godt... første spørgsmål... kan I fortælle om jeres
21 erfaringer med kæledyr... ganske kort
22 Ann: hold da op
23 Mar: ja... heidi vil du starte
24 Hei: ja jeg vil gerne starte jeg har aldrig haft et kæledyr
25 *griner* så jeg har kun erfaring med kæledyr gennem venner
26 og veninde *peger på maria* og familie
27 Mar: jah
28 Ann: ja

Eksempel 2

Selvom samtaledeltagernes placering indikerer, at det er Heidi, der først skal besvare spørgsmålet, går Annette ind og tager den næste taletur, idet hun udbryder “hold da op” i linje 22. Det kan indikere, at hun er overrasket over spørgsmålet. Moderatoren anerkender Annettes taletur ved at sige “ja” i linje 23. Gennem moderatorens autoritet vælges Heidi som den første til at besvare spørgsmålet i linje 24. Eftersom Heidi vælger at tage den næste taletur, tilkendegiver hun moderatorens rolle som facilitator af fokusgruppen. Det samme gør Annette, hvilket kan ses ved, at hun ikke tager den næste taletur. Gennem Heidis svar i linje 24 identificerer hun sig gennem personlig erfaring: “jeg har aldrig haft et kæledyr”. Med denne udtalelse placerer hun sig uden for kategorien af kæledyrsejere – implicit funktionalisering som ‘ikke-kæledyrsejer’. Hun understreger sin identitet yderligere ved at tilføje, at hendes erfaringer med kæledyr kun kommer “gennem venner og veninde ... og familie” i linje 25-26. Her ses der identifikation via relationer snarere end via egen rolle. Hendes latter i linje 25 kan indikere en bevidsthed om, at hun afviger fra den formodede norm i gruppen, hvor der er normen at have eller have haft et kæledyr. Hun er blevet informeret om, at interviewet handler om kæledyr, og det kan være et udtryk for, at hun finder det komisk, at hun ikke har ejet et dyr selv. Senere i samtalen bliver det nemlig tydeligt, at alle andre har ejet et kæledyr.

I eksempel 3 stiller moderatoren i linje 95 spørgsmålet “vil i kort beskrive hvilket forhold i har til kæledyr og det er bare meget kort”, hvorefter hun kigger på Heidi.

95 Mar: vil i kort beskrive hvilket forhold i har til kæledyr... og
96 det er bare meget kort *kigger på heidi*
97 Hei: jeg har det fint med kæledyr
98 Mar: m:
99 Hei: jeg skal ikke selv have nogen men jeg kan godt lide øhm
100 når andre nogle gange har dem
101 Mar: ja
102 Hei: ja

Eksempel 3

Moderatorens tur fungerer som en first-pair-part. Der kigges på Heidi, hvilket fungerer som en invitation til, at Heidi tager second-pair-part og besvarer spørgsmålet. Heidi svarer i linje 97, at hun “har det fint med kæledyr”. Hendes svar er kort, hvilket er i overensstemmelse med moderatorens anmodning, hvilket viser, at Heidi anerkender moderatorens autoritet. Dernæst laver moderatoren en form for kvittering i linje 98, der fremstår som en fortsættelsesmarkør eller bekræfter til Heidis svar. Idet Heidi vælger at uddybe sit oprindelige svar i linje 99-100, kan det umiddelbart betragtes som en fortsættelsesmarkør. Heidi uddyber, at hun ikke selv skal have nogle kæledyr, hvilket bekræfter og fastholder hendes placering uden for den funktionaliserede kategori ‘kæledyrsejer’. Selvom dette medvirker til at fastholde hende udenfor gruppens norm (at have en relation til kæledyr), så forsvare hun ikke hendes (fra)valg. Hun fortsætter sætningen i linje 99-100 med, at hun godt kan lide, at andre “nogle gange” har dem. Ordet "men" i linje 99 fungerer her som en sproglig markør, der introducerer en kontrast eller en modifikation af den foregående udtalelse. Hun siger, at hun godt kan lide, at andre har kæledyr, men hun tøver, idet hun siger “øhm” og “nogle gange” i linje 99-100, hvilket kan være et udtryk for, at Heidi producerer en dispræfereret respons. Hun undgår entydigt at de-legitimere kæledyr, og i stedet anerkender hun værdien af dyr for andre uden selv at indgå i praksissen.

Henrik

I nedenstående sekvens har moderatoren tidligere i en first-pair-part stillet spørgsmålet “kan i fortælle om jeres erfaringer med kæledyr”, hvilket kan ses i linje 20-21 i eksempel 2. Eftersom moderatoren kigger på Henrik i linje 29, indikerer hun, at han må tage den næste taletur og besvare hendes spørgsmål. Eftersom Henrik tager den næste taletur, anerkender han moderatorens autoritet. Hans næste taletur i linjerne 30-31 bliver en del af et multi-second-pair-part:

29 Mar: *kigger på henrik*

30 Hen: ja jeg er vokset op med en lille miskat og så har jeg

31 haft mine egne fugle engang da jeg boede hjemme

Eksempel 4

I linje 30 siger Henrik: “jeg er vokset op med en lille miskat”. Det indikerer en tidlig eksponering for kæledyr, men indeholder ikke nødvendigvis en følelsesmæssig tilknytning eller aktiv rolle. Hans ordvalg ‘miskat’ i stedet for at sige ‘kat’ forekommer utraditionelt, og kan indikere tilknytning til dyret. Jeg har valgt at transskribere ordet lydret, idet jeg mener, det har en større betydning i forhold til tilknytning. Henrik placerer sig gradvist i kategorien ‘kæledyrsejer’ på en måde, hvor det er erfaringen snarere end stærk affektivitet, der konstruerer hans tilhørsforhold. Dette tolkes ud fra hans ordvalg i linje 30 om, at “han er vokset op med” dyr. Det er en ytring, der viser en tidlig eksponering for kæledyr, men som i Van Leeuwens forstand ikke er funktionalisering: Han omtaler flere dyr i sin barndom, men det fremgår ikke, at han havde et ansvar eller en aktiv rolle. Her er det i højere grad en passiv relationel identifikation – dyrene er der som en del af hjemmet og ikke som en del af hans handlinger. Det er med andre ord en kontekstualisering snarere end et identitetstræk. Dermed har Henrik endnu ikke aktivt placeret sig selv i kategorien som kæledyrsejer, men han har dog fortalt, at han har erfaring med kæledyr.

Nedenstående sekvens er ikke en umiddelbar forlængelse af ovenstående. Henriks fortælling er midlertidigt blevet afbrudt, og i starten af nedenstående sekvens fortsætter Henrik i linje 34 med at redegøre for sin erfaring med dyr:

34 Hen: blandt andet og så har jeg også haft mange andre fugle...

35 og da jeg flyttede hjemmefra og blev mig selv der fik jeg
 36 en hund sammen med annette *peger på annette*
 37 Ann: det er mig hej [*griner*]
 38 Car: [*griner*]
 39 Hen: som hed pretty baby girl... var det ikke sådan
 40 Ann: jo det er faktisk rigtig jo det er rigtig... og så kaldte
 41 vi hende becca... det hed hun faktisk
 42 Hen: og i dag har jeg ingen dyr
 43 Car: [nej]
 44 Ann: [mh:]

Eksempel 5

Henrik starter i linje 34 med at sige “blandt andet”, hvilket er en second-pair-part til en first-pair-part af Annette, der ikke er inddraget i sekvensen. Han fortæller videre i samme linje, at han også har haft mange fugle. Her begynder funktionaliseringen. Henrik omtaler, at han har haft dyr selv, og han bruger ejerskabsmarkøren “mine” i linje 31 i Eksempel 4. Det viser, at han ikke kun har været omgivet af dyr, men at han faktisk har haft en aktiv rolle som kæledyrsejer. Dog er formuleringen stadig relativt nedtonet, idet han siger “engang da jeg boede hjemme” i linje 31 i Eksempel 4. Han afgrænser det som en fase tidligere i livet, hvorfor han stadig ikke kategoriserer sig som kæledyrsejer. Han fortæller videre i linje 35-36, at han fik en hund med Annette, da han flyttede hjemmefra. Henrik og Annette er som tidligere nævnt moderatorens forældre. De er begge deltagere i fokusgruppen, hvorfor han kan henvise direkte til hende ved at pege. Den ikke-verbale handling “*peger på Annette*” i linje 36 fungerer som en handling, der udpeger Annette som den tiltænkte modtager af den følgende taletur. Det inddrager Annette i samtalen og kan gøre det aktuelt for Annette at tage den næste taletur og respondere på referencen til hende. Det gør hun i linje 37, hvor hun siger “det er mig hej” og tydeliggør for samtaledeltagerne, at det netop er hende, der omtales.

Der opstår efterfølgende latter mellem Annette og Caroline i linjerne 37-38. Eftersom ingen andre samtaledeltagere griner sammen med dem, kan latteren skyldes en morsom indforståethed mellem de to. Henrik deltager ikke i latteren men taler i linje 39 i stedet videre om førnævnte hund. Han fortsætter altså sin second-pair-part men udvider den ved at stille et direkte spørgsmål til Annette i linje 39 om, hvorvidt navnet på hunden er korrekt husket. Det er bemærkelsesværdigt, at Henrik ikke tydeligt husker navnet på hunden, som han senere nævner at have ejet i 16 år. Det kan indikere en ikke nær tilknytning til hunden eller en dårlig hukommelse. Der forekommer dog en

klar normering, idet hunden har et navn, hvilket tillægger den en affektiv værdi. Selvom Henrik ikke selv bruger følelsesladet sprog, implicerer navngivningen og den delte historie, at dyret har haft affektiv værdi. Han afslutter sin tur i linje 42 med sætningen “og i dag har jeg ingen dyr”. Det markerer en overgang. Han har tidligere været kæledyrsejer, men han er det ikke længere. Der er ingen affektiv forklaring knyttet til dette fravær. Kæledyr har førhen været en del af hans liv, men det er de ikke længere.

Senere i samtalen spørger moderatoren ind til, hvordan samtaledeltagernes forhold til kæledyr er i dag. Dette kan ses i linje 95-96 i eksempel 3. Henriks respons i linje 104-106 bygger på en af Heidis tidligere taleture, som også kan ses i eksempel 3 i linje 97, hvor hun fortæller, at hun har et fint forhold til kæledyr, men at hun ikke selv skal have nogen. Henriks svar ses i sekvensen nedenfor i linjerne 104-108 og 108:

104 Hen: jeg har det sådan lidt på samme måde... altså jeg skal ikke
105 have kæledyr igen... lige foreløbig... de tager meget af ens
106 tid
107 Mar: ja
108 Hen: man er afhængig af dem

Eksempel 6

Henrik relaterer sig til Heidis standpunkt og kategoriserer sig som én, der ikke er en aktiv del af kategorien ‘kæledyrsejer’. Han siger i linjerne 104-105: “jeg skal ikke have kæledyr igen... lige foreløbig”, hvilket er et tydeligt fravalg. Ved at formulere det i fremtidsform og med modalverbet ‘skal ikke’ skaber han en sproglig afstand til kategorien. Han placerer sig udenfor, men han gør det midlertidigt via ‘lige foreløbig, hvilket efterlader en åben mulighed for fremtidige tilhørsforhold. Der forekommer flere pauser i hans taletur, hvilket kan ses i linjerne 104-105, hvilket kan indikere en dispræfereret respons. Årsagen til denne dispræfererede respons kan muligvis skyldes, at moderatoren har en nær tilknytning til og er ejer af mange dyr, hvorfor hun repræsenterer normen i hendes fokusgruppe, og han med sit svar derfor falder uden for normen. Der sker altså ingen funktionalisering, idet han ikke betegner sig som kæledyrsejer. Han forklarer dog, *hvorfor* han ikke vil have dyr igen i linje 108, og dermed producerer han nogle prædikater, der forbindes med dét at have kæledyr. I denne forklaring skifter Henrik fra “jeg” til “man” i linjerne 104 og 108, hvilket

indikerer, at han går fra en personlig vurdering til et generelt niveau. Det kan siges at være en sproglig strategi, der skaber distance fra én selv. Hans mener derfor, at kæledyr generelt set er en tidskrævende affære, hvorfor han aktivt fravælger at have dyr igen.

Rasmus

I nedenstående sekvens signalerer moderatoren, at taleturen skal gå videre ved at kigge på Rasmus og siger hans navn i linje 45, hvormed hun opfordrer ham til at besvare spørgsmålet i linje 20-21 i eksempel 2:

45 Mar: *kigger på rasmus* rasmus
46 Ras: jamen - jeg er sådan set vokset op med dyr... fra jeg var
47 helt borte havde vi hund men det er lang lang lang tid
48 siden så det kan jeg knap nok huske... Så har vi senere fået
49 hund ved min far... ozzy... og så har jeg haft kat ved min
50 mor og så har vi så fået luna som er hund som vi har nu...
51 ja og så katte... ma:nge katte
52 All: *griner*
53 Ras: mange katte og kanin og fugle... sammen med maria
54 Hen: *hvisker* ja og så ænder
55 Ras: ja ænder og høns og
56 Car: *griner* hele paletten
57 Ann: ja... hele paletten
58 All: *griner*

Eksempel 7

Rasmus tager taleturen og anerkender på samme måde som Henrik og Heidi moderatorens autoritet. Han begynder at fortælle om sine erfaringer med kæledyr. Hans udtalelser er en multi-second-pair-part til moderatorens oprindelige spørgsmål, der stadig fungerer som en first-pair-part, på trods af at andre har talt før Rasmus. Allerede fra første sætning “jeg er sådan set vokset op med dyr” i linje 46 introducerer han en relationel baggrund – men i modsætning til Henrik, der blot nævner få dyr i Eksempel 4 linjerne 30-31, fremhæver Rasmus et mere vedvarende og mangfoldigt forhold til dyr ved at nævne mange forskellige dyr. Han starter dog med at de-legitimere de tidligste erfaringer i

linjerne 47-48: “det er lang, lang, lang tid siden, så det kan jeg knap nok huske”.

I linjerne 48-51 fortsætter Rasmus med at opremse sin erfaring med dyr fra fortiden frem til nutiden. Dette kan ses i skiftet i tempus, eksempelvis “havde” til “har”. Disse passager er rig med funktionalisering. Han bruger “vi har fået”, “jeg har haft” og “vi har nu” linjerne 48, 49 og 50 – og dermed positionerer han sig selv som handlende og medejende i sin relation til kæledyr. Han refererer konsekvent til sine relationer: “ved min far”, “ved min mor” og “vi” i linjerne 49, 50 og 51. Det viser relationel identifikation, hvor kæledyr ikke kun er personlige men også udgør en del af hans relationer. I linje 51 fortæller han også, at han i dag har “katte... mange katte”. Fordi Rasmus lægger tryk på “mange”, så kan det indikere, at han synes, det er *for* mange. De øvrige deltagere reagerer alle med grin, hvilket kan indikere, at de finder Rasmus’ holdning morsom. Rasmus fortsætter i linje 53 med en gentagelse af “mange katte”, hvilket underbygger, at der er tale om for mange katte. Derefter opremser han flere dyr. Han tilføjer efter en kort pause, at dyrene er anskaffet sammen med moderatoren, hvilket kan indikere, at dyrene ikke nødvendigvis ville have været anskaffet, hvis han ikke var partner med moderatoren. Rasmus placerer sig som en central aktør i kategorien ‘kæledyrsejer’ gennem omfattende funktionalisering og gentagen relationel identifikation. Flere steder antydes det dog, at det kun er gennem relationerne, at Rasmus er kæledyrsejer. Havde det ikke været for hans relationer, så lægger han ikke op til, at han selv havde anskaffet sig dyr. Dette underbygges yderligere af, at Rasmus ikke bruger følelsesladet sprog. Han siger ikke her, at han elsker dyr, eller at de betyder noget særligt for ham. I stedet skabes hans position gennem kvantitet og variation. Det er en erfaringsbaseret funktionalisering, som konstruerer ham som en meget rutineret kæledyrsejer.

I linje 55 fortsætter Rasmus endnu engang med at opremse sine erfaringer med dyr - denne gang i nutiden. Caroline responderer til dette i linje 56 med at opsummere, at Rasmus’ dyrehold udgør en hel palette. Annette laver en anden gentagelse af dette i linje 57, som afføder grin hos resten af deltagerne. Eftersom alle samtaledeltagerne griner, opstår der affiliation mellem dem. Den fælles latter kan indikere, at de opfatter de mange dyr som en stor mængde dyr, og Rasmus holdning til dette taget i betragtning, så kan det forstås som sjovt, at han alligevel har så mange dyr.

Senere i samtalen besvarer Rasmus spørgsmålet stillet af moderatoren om, hvilket forhold de har til kæledyr i dag. Spørgsmålet kan ses i linjerne 95-96 i Eksempel 3. Rasmus smiler undervejs i sit svar, hvilket kan ses i linje 111 nedenfor:

110 Ras: jamen der er jeg sådan set enig... men jeg har ikke rigtig

111 et valg *kigger på maria, smiler*

112 All: *griner*

113 Mar: ye:s

114 Ras: ne:j jeg er rigtig glad for kæledyr men men 1.1

115 nogle gange kan det godt være li:ge rigtig... med kæledyr

116 vi har herhjemme i hvert fald... jeg kan godt [se]

Eksempel 8

Sekvensen starter i linje 110 med Rasmus, der erklærer sig enig i Henriks tidligere positionering som en, der har et fint forhold til kæledyr, men som mener, at de kræver meget. Dermed skaber Rasmus affiliation mellem ham og Henrik. Brugen af 'jamen' i starten af replikken kan indikere, at det der følger, er en form for kvalifikation eller potentiel modsigelse af noget, der tidligere er blevet sagt. Han holder senere i sin tale en kort pause i linje 110, der efterfølges af et 'men', der introducerer en kontrast eller modifikation til det foregående udsagn. Han siger så, at han ikke rigtig har et valg og kigger derefter på moderatoren og smiler. Det fungerer som en redegørelse for kontrasten. Redegørelser er ofte tilknyttet dispræfererede responser eller aspekter af en respons, der kræver yderligere forklaring eller retfærdiggørelse. Selvom selve 'enig'-delen er foretrukket, kan den efterfølgende kvalifikation med 'men' og redegørelsen pege på en mere kompleks eller potentielt ikke-foretrukket situation: At han er påtvunget kæledyr. Gennem dette fremstiller Rasmus sig som en, der er blevet en del af en eksisterende praksis gennem sin relation til moderatoren. Det er en relationel identifikation, hvor hans position som kæledyrsejer er betinget af parforholdet til moderatoren snarere end af eget initiativ.

Smilet i kombination med redegørelsen om 'ikke at have et valg' i linjerne 110-111 kan indikere, at udsagnet er ment som en joke eller en let klage, og det inviterer til en humoristisk reaktion. De efterfølgende grin fra de andre deltagere bekræfter dette, og der opstår en alignment blandt alle deltagere. Moderatoren responderer i linje 113 med "yes". Idet hun trækker på responsen indikerer det forståelse for Rasmus' udsagn, og det fungerer derfor som noget mere end blot en bekræftelsesmarkør. I linjerne 114-116 udvider Rasmus sin second-pair-part, og uddyber sit forhold til kæledyr. Han starter med at trække på 'nej' i linje, hvilket kan indikere, at han reagerer på en opfattelse af, at hans tidligere udtalelse 'ikke et valg' kunne misforstås som en generel negativ holdning til kæledyr. Han præciserer sit grundlæggende positive forhold ved at sige, at han er rigtig glad for kæledyr. Dette kan ses som en form for selvinitieret reparatur for at

klarificere, at hans forhold til kæledyr er positivt. I linje 114 siger han igen “men”, og denne gang siger han ordet to gange i træk, hvilket skaber en kontrast i hans udtalelser. Dobbeltgentagelsen kan indikere, Rasmus er ved at producere en dispræfereret respons. Pausen i linje 114 kan indikere tøven, som er en typisk markør for en dispræfereret respons. Dette kan ses i lyset af, at han svarer på et spørgsmål stillet af moderatoren, og dermed står hans holdning i klar kontrast til hendes. I linjerne 115-116 kommer Rasmus’ pointe frem, nemlig at der er for mange dyr hjemme i hans husstand efter hans mening. “Nogle gange”, “godt være” og “lige rigelig” i linjerne 115 og 116 er alle former for mitigation (afdæmpelse), hvis formål er at mildne klagen og gøre den mindre direkte.

I linje 110 erklærer Rasmus sig enig i Henriks holdning om kæledyr - nemlig at man bliver afhængig af dem. Dette er et prædikat, der tilknytter sig det at være kæledyrsejer. Rasmus’ holdning om, at der er for mange kæledyr i husstanden, kan være bundet op på dette prædikat: At mange kæledyr kræver meget tid, og man er afhængig af dem, hvilket kan påvirke ens personlige fritid. Selvom han i linje 114 siger, at han er glad for dem, så fremfører han flere argumenter for, hvorfor dette nødvendigvis er mere nuanceret end som så.

Annette

I nedenstående sekvens svarer Annette ligeledes på spørgsmålet om, hvilken erfaring deltagerne har med kæledyr. Hendes tur kan derfor ligesom Heidis, Henriks og Rasmus’ ses som en mulit-second-pair-part til moderatorens oprindelige first-pair-part. Hendes tur kommer efter Rasmus’, og den er initieret af moderatoren, der kigger på hende i linje 58 som opfordring til, at det er hendes tur til at svare på spørgsmålet. Dette kan ses i sekvensen nedenfor:

58 All: *griner* *maria kigger på annette*
59 Ann: jamen jeg har også... jeg har stor erfaring med dyr vi
60 har altid haft dyr i vores familie... jeg tror som lille
61 pige da havde jeg hvide mus... vi troede vi havde købt to
62 hun-mus... det havde vi ikke
63 All: [*griner*]

Eksempel 9

I linje 59 starter Annette sin taletur ud med “jamen jeg har også” i hurtig tale, hvilket kan indikere en begejstring over, at det er hendes tur til at svare. Hendes svar er også langt - og længere end de foregående deltageres - hvilket viser, at hun har meget på hjerte. I linjerne 59-60 sker der en dobbeltsidig funktionalisering: Dels gennem egen erfaring “jeg har stor erfaring med dyr”, og dels gennem relationel identifikation med familien “vi har altid haft dyr i vores familie”. Det etablerer hendes position i kategorien som kæledyrsejer både som individuelt og familiært forankret. ‘Altid’ tilføjer en tidslig kontinuitet, som understøtter, at kæledyr er en naturlig og integreret del af hendes liv og identitet. Hun fortsætter i linjerne 60-61 med en fortælling fra fortiden om, at hun havde hvide mus som barn. Hun anvender en narrativ strategi, der fungerer som legitimering af hendes selverklærede position som kæledyrsejer med “stor erfaring” i linje 59. Hun indleder fortællingen ved at sige “jeg tror” i linje 60, som kan indikere usikkerhed over hendes udsagn, fordi hun måske ikke helt kan huske det. Hun uddyber dog historien gennem en sjov anekdote i linjerne 60-62, hvilket er et tegn på, at hun faktisk godt kan huske de hvide mus. De øvrige deltagere griner i linje 63, hvilket kan indikere, at de finder historien humoristisk.

I en anden sekvens sætter Annette flere ord på sit forhold til kæledyr, efter hun har etableret sig i gruppen som en erfaren kæledyrsejer.

72 Ann: så jeg tror faktisk... jeg har haft rigtig mange
 73 forskellige slags dyr og har et... jeg vil ikke sige et
 74 nødvendigt behov men de giver en glæde i hverdagen... så
 75 derfor har jeg altid haft dyr

Eksempel 10

Denne ytring fra Annette fungerer som en udvidelse af hendes svar på det oprindelige spørgsmål om erfaring med kæledyr og bygger direkte videre på hendes tidligere påstand om at have “stor erfaring” i linje 59 fra eksempel 9 samt den forudgående fortælling om barndommens hvide mus. Hun indleder med “så jeg tror faktisk...” i linje 72, hvor ‘så’ fungerer som en forbindende partikel, der kobler udsagnet til det foregående, mens ‘jeg tror faktisk’ præsenterer det, der kommer, som en vurdering eller selvrefleksion. Hun fortsætter med “jeg har haft rigtig mange forskellige slags dyr” i linjerne 72-73, hvilket fungerer som en form for funktionalisering og styrker hendes position som erfaren kæledyrsejer ved at fremhæve variation og omfang. Det bliver en redegørelse, der underbygger og konkretiserer hendes tidligere mere generelle udsagn som erfaren kæledyrsejer.

Dernæst bevæger hun sig over i en vurdering af årsagen til, at dyr fylder så meget i hendes liv i linjerne 73-74: “og har et... jeg vil ikke sige et nødvendigt behov men de giver en glæde i hverdagen”. Her præsenterer hun et motiv, men gør det med en sproglig selv-korrektion, hvor hun tydeliggør, at kæledyr ikke er en nødvendighed for hende. I stedet legitimerer hun sit vedvarende forhold til dyr gennem en følelsesmæssig prædikation: Dyr giver glæde. Det er et positivt ladet prædikat, som både forklarer hendes tilknytning, og som indirekte værdisætter det at være kæledyrsejer.

Afslutningsvis siger hun: “så derfor har jeg altid haft dyr” i linjerne 74-75. Her anvendes ‘så derfor’ som en kausal markør, der forbinder den følelsesmæssige gevinst med den livslange praksis. Det fremstår som en afrunding på hendes fortælling og fungerer som en konklusion på hendes påstand og redegørelse.

Samlet set viser denne sekvens, hvordan Annette udvider sit svar langt ud over det minimale og gennem både funktionalisering og følelsesmæssige prædikater præsenterer sig selv som en engageret og følelsesmæssigt forankret kæledyrsejer.

Caroline

Nedenstående sekvens er et udsnit af en længere multi-second-pair-part, der er delt op i flere taleture fra Caroline, som kan ses i bilag 1. Starten på sekvensen “og ja” i linje 86 fungerer som en forbindende partikel, der relaterer hendes kommende udsagn til det, der er blevet sagt forinden:

86 Car: og ja... så jeg er et kattemenneske... min mor har to katte
87 som jeg elsker men jeg kan ikke få kat fordi min kæreste
88 er allergisk så det er en kæmpe sorg

Eksempel 11

Hun fortsætter med at sige “jeg er et kattemenneske” i linje 86, som er en klar og direkte klassifikatorisk identifikation i Van Leeuwens forstand. Hun placerer dermed sig selv i en kulturelt genkendelig kategori ‘kattemenneske’, som signalerer en særlig tilknytning og præference til et bestemt dyr. Hun fortsætter med at sige, at hendes mor har to katte, og hun ikke selv kan få kat i linjerne 86-87. Hun indikerer derigennem også, at hun ikke selv har nogen. Her trækker hun på relationelle bånd for at forankre sin tilknytning til dyr. Ved at sige “som jeg elsker” i linje 87 udtrykker hun en stærk følelsesmæssig tilknytning, og det fungerer som evidens for hendes

affektion for katte og identifikation som 'kattemenneske'. I linjerne 87-88 sætter hun ord på, at hun ikke selv har kat, fordi hendes kæreste er allergisk, og denne del af turen fungerer derfor som en redegørelse, der udbygger og kvalificerer hendes indledende udsagn. Det indikerer også, at hun ikke fravælger katte som kæledyr, men at hun ikke kan have dem grundet ydre omstændigheder. Hun afslutter turen i linje 88 med en beskrivelse af den konsekvens fraværet af katte bringer. Ved at afslutte med "så det er en kæmpe sorg" i linje 88 leverer hun et kraftfuldt, affektivt prædikat, fordi hun sætter ord på en følelsesmæssig vurdering af det ikke at have kat.

I en senere sekvens, der kan ses i eksempel 12 nedenfor, svarer Caroline på spørgsmålet stillet af moderatoren om, hvordan deltagerne håndterede sorg over kæledyr, hvis de har oplevet det. Caroline har tidligere i samtalen i linje 77-79 (se bilag 1) redegjort for, at hun har haft flere kæledyr. Hendes svar i linjerne 934-945 kan derfor siges at tage udgangspunkt i denne erfaring:

933 Mar: m: Caroline
934 Car: Ja m:: ja *griner*... jeg tror faktisk jeg har det ligesom
935 dig *kigger på maria*
936 der er sådan et tidsmæssigt perspektiv i det også... for jeg
937 kan huske dengang jeg var barn så gik jeg meget ind i
938 følelserne... det der med at miste et kæledyr det er måske
939 også meget naturligt ligesom... og det giver jo mening fordi
940 børn er jo sådan meget umiddelbare og meget bare er i
941 deres følelser... det er det de kan mærke så det... der kan
942 jeg sådan huske at jeg klippede sådan hår af min døde kat
943 og så puttede jeg det sådan ned i et lille... en lille bøtte
944 og så kiggede jeg på den hver dag når jeg sådan savnede
945 lille [lucca] det lyder lidt
946 All: [griner]
947 Car: makabert

Eksempel 12

I denne sekvens opfordrer moderatoren Caroline til at tage den næste taleture ved at sige hendes navn i linje 933. Denne opfordring er en first-pair-part af en sekvens, som er designet til at få

modtagerens opmærksomhed og initiere en multi-second-pair-part. Det er en opfordring, der reartikulerer moderatorens first-pair-part, som blev stillet tidligere, hvilket kan ses i linje 525-528 i bilag 1. Spørgsmålet er: "hvis i har oplevet sorg over et kæledyr hvordan håndterede i det så og var der noget der hjalp jer og hvis i ikke har oplevet sorg over et kæledyr hvad tror i så der ville hjælpe i sådan en situation".

Caroline tager taleturen i linje 934. Det indledende "ja m" i linje 934, hvor 'm' er sagt med meget lydforlængelse, fungerer som en kvitteringsmarkør og indikerer, at Caroline har registreret, at hun bliver adresseret. Lydforlængelse kan være et udtryk for, at hun er leder dog efter ordene. Hun griner i linje 934, og selvom latter ofte kan være en respons på humor, er der i dette tilfælde ikke sagt noget sjovt forinden, hvorfor det fremstår mere sandsynligt i dette scenarie, at latteren har en anden betydning. Det kan eventuelt være et udtryk for usikkerhed, en måde at skabe tid til at tænke over sit svar eller meget andet.

I linje 934 påbegynder Caroline sit reelle svar og siger med frasen "jeg tror faktisk jeg har det ligesom dig" i linje 934-935, mens hun kigger på moderatoren. Dette kan være et udtryk for affiliation med en anden deltager (moderatoren). 'Jeg tror faktisk' kan være et udtryk for, at hun ikke er helt sikker i sin udtalelse. Hun positionerer sig selv i forhold til moderatoren, hvilket fungerer som en form for relationel identifikation. I linje 936 forankrer hun sin erfaring i tid, og hun lægger dermed op til en aldersbaseret kategorisering. Hun laver en påstand, som hun i linje 940-941 begynder at understøtte gennem en personlig historie. Ved at introducere et tidsmæssigt perspektiv indikerer hun også, at hun har følt ét og føler i dag noget andet. Hun beskriver i linje 937-938, at hun som barn gik meget ind i følelserne, og at hun har haft store følelser forbundet med det at miste et kæledyr og siger indirekte derfor, at det er anderledes i dag. Linjerne 936-938 er en form for selvklassifikation, der tager udgangspunkt i barndommen og indirekte siger noget om nutiden.

I linjerne 940-941 udvider hun sin personlige historie til at inddrage en generel forklaring på børns følelsesmæssige adfærd. Dette tjener til at normalisere den type oplevelse, hun er ved at beskrive. Hun laver en tydelig kategorisering af en social gruppe - nemlig børn som kæledyrsejere og sørgende, og hun placerer sig selv i den. Hun tillægger kategorien prædikater som 'umiddelbare' og 'er i deres følelser', og fremstiller dermed børns sorg over kæledyr på en særlig måde. Hun indikerer i samme omgang, at det for hende ikke er almindeligt som voksen at have disse store følelser for dyr.

I linjerne 941- fortsætter Caroline igen sin taletur med at tage udgangspunkt i sig selv. Hendes fortælling om, hvordan hun håndterede sorg som barn er en affektiv, narrativ funktionalisering, hvor

hun beskriver en meget konkret måde at håndtere sorg på som barn. Handlingen at gemme håret, som hun beskriver i historien i linjerne 942-945, konstruerer hende som en aktør, der i barndommen havde et følelsesmæssigt tæt forhold til sit kæledyr. Det er ikke en funktionel rolle i traditionel forstand (som 'kæledyrsejer'), men det viser en affektiv praksis, der fortæller en del om hendes tilknytning til dyr. Dét, at hun afgrænser tilknytningen til barndommen, viser dog også, at hun sandsynligvis ikke forventer at ville handle på samme måde i dag, og at hendes forhold til dyr i dag derfor ikke kan siges at være det samme som i barndommen.

Legitimering

I det ovenstående har jeg analyseret alle samtaledeltagerne individuelt for at se, hvordan de funktionaliserer og identificerer sig selv som sociale aktører i forhold til kæledyr. Dette har vist, hvordan de positionerer sig selv i diskursen om kæledyr - særligt hvem der har vist en relation eller tilknytning til dyr, og hvem der ikke har. I denne del af analysen undersøger jeg, hvordan deltagerne legitimerer/ikke legitimerer sorg i relation til tab af kæledyr. Det er relevant at illustrere deltageres relation til dyr inden, da det sandsynligvis har en betydning for, hvilke accounts deltagerne producerer undervejs i samtalen.

Modsat analysen om kategorisering er denne del ikke individuelt opdelt efter deltagerne. I stedet er den opdelt efter fire tematikker. Valget om at opdele denne del af analysen efter tematikker er inspireret af Carolyn Bakers tilgang til behandling af data, hvor hun “chunks the data, categorizes them, moves them around and rearranges them into a different formation” (Baker, 2004, s. 162-163). I arbejdet med analysen har jeg anvendt en induktiv tilgang, hvor jeg har gennemlæst hele transskriptionen af fokusgruppens samtale med henblik på at identificere mønstre, centrale emner og tematiske sammenhænge på tværs af svarene. De temaer, jeg har valgt at strukturere analysen omkring, udspringer således af data og er ikke foruddefinerede. De fungerer som analytiske rammer, som samler og systematiserer de pointer og fænomener, der gentagne gange viser sig i samtalen. Titlerne på temaerne er formuleret af mig, men de er formuleret på baggrund af det, der bliver italesat af deltagerne og med fokus på, hvad der er særligt illustrativt for analysens problemfelt.

Her er de fire centrale temaer, der hver bliver analyseret i et separat afsnit:

1. Relationen til kæledyret
2. Sorg over kæledyr versus sorg over mennesker
3. Sorgen i samfundet
4. Livsfase, alder og forberedelse

Alle temaer indeholder alle Van Leeuwens fire former for legitimering. I forlængelse af den induktive tematisering har jeg udvalgt specifikke sekvenser fra transskriptionen, som fungerer som empiriske nedslagspunkter i analysen. Udvælgelsen er foretaget med henblik på, at hver sekvens på

særlig vis illustrerer eller koncentrerer centrale aspekter af det pågældende tema. Det vil sige, at sekvenserne er udvalgt, fordi de på hver deres måde indeholder eksempler på Van Leeuwens legitimeringsstrategier, der viser noget karakteristisk ved det tema, som de hører ind under. Sekvenserne fungerer dermed som analytiske brudflader, hvor de diskursive og sociale dynamikker omkring emnet træder klart frem. Udsagn fra alle deltagerne kan derfor blive behandlet under de forskellige temaer.

Jeg har valgt at opdele analysen efter temaer, selvom der findes utallige andre måder at konstruere analysen på. En anden måde kan være at inddele analysen efter Van Leeuwens legitimeringsstrategier. Dette forsøgte jeg indledningsvist, men da legitimeringsformerne ofte hænger sammen, og da deltagerne hver især legitimerer på flere forskellige måder inden for samme talekur, vil det resultere i en usammenhængende og rodet analyse.

En udvidet forståelse af Van Leeuwens legitimeringsbegreber

Van Leeuwen beskriver legitimering som de diskursive måder, hvorpå sociale praksisser retfærdiggøres gennem autoritet, moral, rationalitet og fortælling. I analysen nedenfor arbejdes med en udvidet forståelse af Van Leeuwens legitimeringsbegreber, som forstærker den konventionelle forståelse af begreberne. I denne forståelse er det ikke kun direkte retfærdiggørelse men også normative forklaringsmodeller, der betragtes som legitimerende, når de fungerer som implicit respons på sociale forventninger om, hvornår sorg er acceptabel. Dette har jeg valgt af to årsager: Først og fremmest for at anerkende kompleksiteten i legitimering. Nogle ytringer er glidende mellem forklaring og legitimering, og jeg mener, at legitimeringen kan ses i forklaringer. Van Leeuwen siger desuden, at legitimering kan være indirekte og gemt i genre, sprogbrug og positionering, hvorfor det ikke altid ses eksplicit (Van Leeuwen, 2007, s. 92). Derfor argumenterer jeg for, at legitimering også kan identificeres i forklaringer og andre accounts.

Relationen til kæledyr

Som det kan ses i dataet er relationen til kæledyr et gennemgående og betydningsfuldt tema, der danner grundlag for, hvordan sorg legitimeres og opleves. Flere af deltagerne beskriver deres kæledyr i personlige og emotionelt ladede vendinger, og deres individuelle relationer fremstår som centrale forklaringsfaktorer både for tilknytning og sorg. Der er inddraget tre sekvenser med tre forskellige deltagere, hvor de alle sætter ord på, hvilken betydning relationen til afdøde har for den efterfølgende sorg.

I sekvensen nedenfor introducerer Rasmus en differentiering i sorgens intensitet, som han knytter til relationens varighed og karakter. Her svarer Rasmus i linje 229-230 på spørgsmålet stillet af moderatoren i linje 227-228 om, hvorvidt han har været ked af det, når han har mistet et kæledyr:

227 Mar: de gange du har oplevet det... har du så følt dig ked af

228 det

229 Ras: ja selvfølgelig... men igen... der har været forskel på de

230 dyr man har haft og hvor lang tid man har haft dem

Eksempel 13

Sekvensen mellem moderatoren og Rasmus udgør et “adjacency pair” (Schegloff, 2007, s. 13), hvor moderatorens ytring er den first-pair-part, specifikt et ja/nej spørgsmål, der gør et “ja” eller “nej” relevant som second-pair-part af Rasmus. Rasmus’ respons begynder med “ja selvfølgelig” i linje 229, hvilket signalerer en foretrukken respons. Dog introducerer han efter en kort pause “men igen” i linje 229, som ofte bliver anvendt i ikke-foretrukne responser og kan indikere en uenighed. I linje 229-230 leverer Rasmus en begrundelse for, hvorfor det kan variere, hvor trist man kan blive. I linje 223-224, som findes i bilag 1, bruger Rasmus det personlige pronomen ‘jeg’, hvorimod han i linje 230 skifter til det ubestemte pronomen ‘man’. Dette skift markerer, at han går fra at tale for sig selv til at generalisere, og dette kan være med til at gøre hans udsagn mindre subjektivt. Han fremstiller det, han siger, som noget der gælder generelt, og som derfor kan være socialt acceptabelt. Han fremstiller det at sørge over dyr som afhængigt af relationens længde og kvalitet - og ikke som noget absolut. Det betyder, at sorg ikke automatisk er legitim i alle tilfælde, men den bliver det i takt med tilknytningen. Rasmus introducerer derfor en form for differentieringsmodel, hvor ikke alle kæledyr skaber lige stor sorg. Legitimiteten af sorgen afhænger ifølge Rasmus af,

hvor længe og hvor nært forholdet har været. Det er en form for teoretisk rationalitet, hvor sorg ses som en logisk følge af en stærk relation. Derudover fremstår hans udsagn som en generel regel snarere end blot en personlig refleksion, fordi han skifter i pronomener fra 'jeg' til 'man'. Det styrker autoriteten i hans udsagn og fungerer som en konform legitimering. Sekvensen viser, at Rasmus anerkender sorg som legitim men ikke uden forbehold. Legitimiteten afhænger altså ifølge ham af varighed og relation.

Senere i samtalen stiller moderatoren et opfølgende spørgsmål til gruppen, hvilket kan ses i linjerne 374-378:

374 Mar: der kommer lige et opfølgende spørgsmål >som ikke lige
375 relaterer sig hertil< men til jer alle sammen... tænker i
376 sådan... at det er mere sådan den relation man har haft til
377 det man har mistet som vejer i sorgen... end det man har
378 mistet
379 Hei: [m::: ↑]
380 Ann: [ja helt] klart... altså det er relationen som gør... altså
381 hvis du ikke havde haft... hvis nu... hvis nu du mister Tiger
382 ude på vejen ikke også i dag... ikke... så vil jeg være ked af
383 men så vil jeg være ked af det på dine vegne... fordi jeg
384 ved hvor meget det betyder for dig

Eksempel 14

Denne sekvens initieres ligeledes af moderatoren, der starter med at stille et spørgsmål. Hun indleder med en præ-sekvens i linje 374-375, som markerer et emneskift og retter spørgsmålet mod alle gruppens deltagere. Spørgsmålet er igen formet som et ja/nej-spørgsmål. Den første respons kommer fra Heidi i linje 379, der laver en minimal vokalisation med en opadgående intonation, hvilket kan tolkes som en bekræftelsesmarkør, og altså et 'ja' til spørgsmålet. Annette svarer på samme tid som Heidi, og der forekommer derfor et overlap mellem de to deltagere. Heidi vælger at stoppe sin tale, mens Annette fortsætter sin. Hun overtager her second-pair-part positionen fra Heidi i linje 380. Annette indleder med et "ja helt klart" i linje 380, hvilket er en bekræftelse og udgør en præfereret respons på ja/nej-spørgsmålet. Hun tydeliggør sin holdning ved at tilføje 'helt

klart'. Ligesom i den tidligere sekvens med Rasmus, der kan ses i eksempel 13, starter Annette også med en bekræftelse, der signalerer enighed. Hendes brug af "altså" i linje 380 adskiller sig dog fra Rasmus', fordi denne indikerer en introduktion til en uddybelse af hendes svar. I linje 380 siger hun "det er relationen som gør", hvilket er en uafsluttet sætning. Hun vælger i stedet for at afslutte sin sætning at besvare moderatorens spørgsmål med et eksempel, der illustrerer hendes pointe om, hvorfor relationen er afgørende. Hun retter eksemplet mod moderatoren, idet 'tiger' er moderatorens kat, som Annette, moderatorens mor, er klar over, at moderatoren er tæt knyttet til. I hendes taletur forekommer der mange pauser, hvilket kan være et udtryk for, at hun leverer et dispræfereret svar. Det dispræfererede kan bestå i, at Annette formulerer et hypotetisk scenarie, som kan virke følelsesmæssigt ubehageligt for moderatoren, og det risikerer at placere hende i en sårbar position.

Når jeg kigger på sekvensen med udgangspunkt i Van Leeuwens teorier, så starter moderatoren ud med et spørgsmål, der efterspørger en prioritering: Hvad betyder mest for sorgens størrelse? Relation eller objekt? Dette lægger op til teoretisk rationel legitimering, hvor sorgen bliver en følge af relationens intensitet og ikke nødvendigvis af arten. Annette svarer i linje 380, at det er relationens styrke, der legitimerer sorgens intensitet. Der forekommer altså en teoretisk legitimering, hvor sorgen bliver en følge af noget - i dette tilfælde en stærk relation. I hendes eksempel med katten Tiger er det væsentligt, at hun ikke selv har en relation til katten, men hun anerkender moderatorens potentielle sorg ud fra sin viden om det følelsesmæssige bånd, som moderatoren har til katten. Der er moralsk legitimering, fordi Annette anerkender sorgen som værdifuld og forståelig på baggrund af, hvad katten betyder for moderatoren, og fordi hun tillægger moderatorens følelser en positiv, normativ værdi. Dermed indikerer hun, at det er rigtigt at sørge, når noget man mister har en personlig betydning. Hermed præsenteres sorg som moralsk acceptabel, når den udspringer af noget, der har personlig værdi.

Senere i samtalen udfordrer moderatoren den forståelse, der kan være, når man har mistet henholdsvis et menneske og et dyr. Det gør hun i linje 398-400 ved at spørge ind til forskelsbehandlingen:

398 Mar: altså... men hvorfor er det så man forskelsbehandler at
399 have mistet et menneske end et dyr hvis det er
400 relationen... og ikke det man har mistet... det er det der

401 er sådan lidt mærkeligt... eller kan være
 402 Hei: men er det ikke primært folk der ikke kan sætte sig [ind]
 403 Mar: [Jo]
 404 Hei: jeg kan heller ikke sætte mig ind i det men jeg kan så
 405 overføre det til at det er sorg... og så er det så uanset
 406 om det er baseret til et tæt familiemedlem eller om det er
 407 til et højt elsket kæledyr... og så kan det være... at min
 408 grand grandonkel et eller andet øh der går bort... at det
 409 fylder måske endnu mindre end hvis der er en fisk der
 410 går bort... [for]... for det er så
 411 Car: [m::]
 412 Ann: [lige præcis]
 413 Hei: relationsbaseret at der nok er nogen der har svært ved
 414 at forstå at man kan have sådan en stærk relation til et
 415 dyr

Eksempel 15

Sekvensen indledes som sagt af moderatoren, der udgør en first-pair-part gennem et spørgsmål. Spørgsmålet søger en forklaring eller begrundelse for en opfattet forskelsbehandling i sorg baseret på relationen snarere end den mistede, som der tidligere er opnået enighed om i gruppen. Her laver moderatoren en vurdering af sit eget spørgsmål, idet hun i linje 400-401 siger, at “det er det der er sådan lidt mærkeligt... eller kan være”. Moderatoren tydeliggør her sin egen holdning i, at det forekommer mærkeligt, at der kan opleves forskelsbehandling i sorg, når alle tidligere i gruppen er blevet enige i, at det ikke er det, man har mistet, der vægter højst.

Heidi tager den næste taletur i linje 402 og siger “men er det ikke primært folk der ikke kan sætte sig ind i”. I denne taletur producerer Heidi ikke et svar på moderatorens spørgsmål. I stedet udfordrer hun spørgsmålet, hvormed hendes taletur fungerer som den første pardel i den indsatte sekvens, fordi hun stiller et spørgsmål, der søger at omformulere eller specificere moderatorens holdning til forskelsbehandling. Spørgsmålets form ‘er det ikke’ er en negativ form, der orienterer sig mod en bekræftende respons. Moderatorens overlappende respons “jo” i linje 403 bekræfter denne forståelse. Efter moderatorens bekræftelse fortsætter Heidi sin taletur. Heidis respons er kompleks. Den begynder med en anerkendelse/delvis enighed i linje 404 men fortsætter med et

“men”, der introducerer en kontrast eller en forklaring, som ses i linje 404-407. Denne del er en begrundelse for Heidis synspunkt, der forklarer, hvordan man kan forstå sorgen som relationsbaseret uanset, hvad man mister. Eksemplet med grandgrandonklen og fisken illustrerer denne pointe yderligere. Under Heidis lange taletur overlapper Caroline og Annette i linjerne 411 og 412, og deres udsagn fungerer som markører for enighed med Heidis pointe. Der opstår dermed affiliation mellem de tre deltagere.

I denne sekvens åbner moderatoren for en kritisk refleksion over forskelsbehandlingen mellem sorg over mennesker og dyr. Heidi responderer ved først at markere, at hun ikke selv kan sætte sig ind i sorgen over kæledyr, men at hun alligevel kan anerkende sorgen ved at overføre det til, at det er sorg i linje 405. Hun legitimerer dermed ikke nødvendigvis følelsen selv men princippet om, at sorg er relateret til relationens styrke – uanset om den knytter sig til et menneske eller et dyr. Det er et eksempel på teoretisk rationalitet, hvor følelsens rimelighed forklares som en naturlig følge af følelsesmæssig tilknytning. Samtidig benytter Heidi en form for moralsk legitimering, idet hun problematiserer, at andre har svært ved at forstå stærke bånd til dyr, og gennem en kontrast – “min grand-grand-onkel [...] fylder måske endnu mindre end hvis der er en fisk der går bort” i linjerne 407-410 – udfordrer hun konventionelle normer for, hvad der anses som legitim sorg. Ved at Heidi placerer sig uden for den følelsesmæssige erfaring men stadig anerkender dens berettigelse, legitimerer hun ikke følelsen ud fra egen identifikation men ud fra et bredt normativt princip. Caroline og Annettes verbale støtte fungerer som en kollektiv bekræftelse, der styrker udsagnet som en gyldig holdning i samtalen. På den måde opstår en form for social legitimering, hvor sorgens rimelighed over kæledyr forankres i gruppens fælles accept – også selv når den enkelte (som Heidi) ikke deler følelsen selv.

Delkonklusion: Analysen viser, at relationen til kæledyret spiller en central rolle i deltagernes legitimering af sorg. På tværs af sekvenserne bliver det tydeligt, at sorg ikke anses som automatisk legitim blot fordi, man har mistet et dyr – snarere fremstår sorgens rimelighed som afhængig af tilknytningens styrke og varighed. Dette kommer til udtryk gennem flere former for teoretisk rationel legitimering, hvor sorgen forklares som en naturlig konsekvens af en stærk relation – uanset om den er rettet mod et menneske eller et dyr.

Sorg over kæledyr versus sorg over mennesker

Et andet centralt tema i fokusgruppesamtalen er forskellen mellem sorg over mennesker og sorg over kæledyr. Diskussionen i samtalen kredser om, hvorvidt sorgens legitimitet bør afhænge af objektets art eller relationens styrke - meget lig det forrige afsnit. I forrige afsnit var det dog relationen, der var i fokus. Dette tema illustrerer også, hvorvidt tre af deltagerne mener, om der er forskel på sorgen, hvis det er et menneske eller et kæledyr, der dør. Igen med udgangspunkt i Van Leeuwens teori om legitimering undersøger jeg i analysen, hvordan deltagerne sprogligt retfærdiggør eller udfordrer den sociale norm, der placerer mennesket højere end dyret i sorghierarkiet.

En af de første, som sætter ord på, at der kan være forskel i sorgen alt efter, om det er et dyr eller et menneske, man mister, er Annette. Sekvensen nedenfor er et udsnit midt i Annettes taletur, hvorfor “kommer nye til” i linje 275 er en afslutning på en tidligere sætning. Denne er dog ikke relevant for temaet, og derfor er det ikke inddraget i sekvensen:

275 kommer nye til... og det er kæledyr... dyr... det er dyr og ikke
276 noget menneskeligt kan man sige... men uanset om det er et
277 menneske man mister eller om det... så har man stadig en
278 relation som man skal forholde sig til at man ikke har
279 længere... og det er en sorg... for det kan man ikke få
280 tilbage igen... så kan man erstatte det med et nyt kæledyr

Eksempel 16

Annette åbner sekvensen med en markering af, at der er forskel på dyr og mennesker. Hun siger, “det er kæledyr... dyr... det er dyr og ikke noget menneskeligt” i linje 275-276. Den gentagne brug af ordet dyr og det prosodiske tryk på ordet fungerer som en tydelig distinktion mellem de to kategorier ifølge Annette. Ved at fremhæve, at dyr ikke er menneskelige, antyder hun, at der er en grænse for, hvor alvorlig sorg over dyr kan være. Denne forskel bliver dog nuanceret i resten af hendes ytring, hvor hun i linje 277-278 fremhæver, at “man har stadig en relation som man skal forholde sig til”, og at denne relation – ikke objektet – er sorgens kilde. Her giver hun derfor indtryk af, at hun prøver at trække sin hårde distinktion lidt tilbage igen. Årsagen til dette er uklar, men en forklaring kan ligge i, at samtalen tidligere har båret præg af, at det er normen at have en stærk

tilknytning til dyr, og at der dermed også er en stor sorg, når dyrene dør.

Dermed reformulerer dyresorg som legitim men uden helt at sidestille den med sorg over mennesker. Denne dobbelte position – både at markere forskel og samtidig legitimere følelsen – afspejler en form for moralsk legitimering, hvor det er relationens betydning, der giver sorgen værdi. Samtidig viser det også, at legitimeringen ikke er entydig: Der er tale om en afgrænset anerkendelse, hvor hun anerkender sorg over kæledyr men ikke helt på niveau med sorg over mennesker.

Det er i denne sammenhæng interessant, at Annette, som tidligere i samtalen har udtrykt stor følelsesmæssig tilknytning til sine kæledyr og beskrevet flere sorgfulde tab, her markerer en tydelig skelnen mellem ‘dyr’ og ‘noget menneskeligt’. Hendes udsagn rummer en indbygget ambivalens: Hun anerkender dyresorgens betydning og legitimitet, men hun fastholder samtidig en grundlæggende forskel på mennesker og dyr. Dette peger på, at legitimeringen ikke nødvendigvis fremstår som en entydig position, men den kan rumme spændinger og modstridende perspektiver inden for samme taletur.

I nedenstående sekvens svarer Heidi i linje 1181 på spørgsmålet 8 om, hvordan deltagerne mener, at sorg over kæledyr ligner eller adskiller sig fra sorg over mennesker:

1181 Hei: ja (1.4) den er kompliceret
1182 Mar: ja
1183 Hei: øh (1.5) så er jeg lidt tilbage i den der generelle sorg
1184 øh med at det på en eller anden måde kan overføres
1185 fordi sorg er sorg
1186 Mar: m:
1187 Hei: øh *kigger sig omkring*
1188 (3.7)
1189 Hen: så du mener det adskiller sig ikke fra hinanden
1190 Hei: >jo det gør det<... hvis [hm]::

Eksempel 17

I bilag 1 kan det ses i linjerne 1166-1168, at spørgsmålet stilles af moderatoren, som derefter giver taleturen til Heidi, så hun kan levere en second-pair-part. Hun svarer “ja” i linje 1181, holder en

længere pause og leverer derefter ikke et direkte svar på spørgsmålets indhold, men hun leverer snarere en karakterisering af selve spørgsmålet. Dette kan tolkes som en form for forsinkelse, der kan signalere, at et simpelt svar måske ikke er muligt for hende, og at svaret kan være nuanceret eller endda dispræfereret. Moderatoren anerkender Heidis tolkning af spørgsmålet som kompleks ved at sige “ja” i linje 1182, hvorefter Heidi tager den næste taletur og forsøger at formulere et konkret svar i linje 1183. Med udsagnet “sorg er sorg” i linje 1185 læner hun sig mod at betone ligheden mellem de to former for sorg, og dette kan ses som hendes første bud på at levere et konkret svar på moderatorens first-pair-part. Moderatoren responderer igen minimalt med “m” med forlænget lyd, hvorefter Heidi kigger sig omkring. Herefter opstår der en markant pause på 3.7 sekunder. Længere pauser efter en FPP eller efter et potentielt bud på en SPP kan i interaktionen signalere besvær, uafklarethed eller at noget problematisk er i spil (Schegloff, 2007, s. 67). Der er ingen, der tager den næste taletur, hvilket kan indikere, at de stadig behandler turen som hendes - sandsynligvis fordi hun har lavet flere indikationer på, at hun har svært ved at svare, hvorfor de lader hende få tid til at tænke. Efter pausen træder Henrik ind i sekvensen med spørgsmålet: “så du mener det adskiller sig ikke fra hinanden” i linje 1189. Han henvender sig direkte til Heidi og tilbyder en negativt formuleret fortolkning af Heidis udsagn “sorg er sorg”, der tester, om Heidi mener, at der ingen forskel er. Det er på trods af, at Heidi allerede har givet udtryk for, at der ingen forskel er. Heidi svarer i linje 1190 på Henriks indsatte reparationsinitiativ ved at sige, at sorgen faktisk adskiller sig. Hendes taletempo er i denne taletur betydeligt højere end normalt, hvilket kan indikere en ivrighed for at svare. Gennem hendes taleture i ovenstående sekvens viser hun en tvetydighed i hendes holdning.

Der sker faktisk ingen legitimering i denne sekvens, men jeg har alligevel valgt at inddrage sekvensen for at tydeliggøre Heidis besvær med at svare på spørgsmålet. I en taletur kort derefter sætter hun ord på, hvad der egentlig - i hendes perspektiv - adskiller sorgen mellem mennesker og dyr:

1209 Hei: ø::h ja... så det er måske den største måde at den sorg

1210 Ann: m:

1211 Hei: i mit fra mit perspektiv øh adskiller sig på... det er at

1212 det er en sorg folk velvilligt går ind i og opleve igen

1213 og igen... det tror jeg [måske] det er det sværeste jeg har

1214 Mar:

[ja]

1215 Hei: ved at forstå i det

Eksempel 18

I denne sekvens bevæger Heidi sig fra sin tidligere tøven til en tydeligere og reflekteret position, hvor hun sætter ord på, hvad det konkret er, der adskiller sorg over kæledyr fra anden sorg, og hvorfor hun har vanskeligt ved at forstå den. Hun siger i linje 1212, at “det er en sorg folk velvilligt går ind i og opleve igen og igen”. Selvom hendes udsagn igen er præget af tøven, som kan ses i hendes brug af “øh”, “måske” og flere pauser i linjerne 1209, 1211 og 1213, så kommer der en klar pointe frem: Ifølge Heidi er en afgørende forskel på sorg over kæledyr og mennesker, at mennesker frivilligt opsøger kæledyrssorg ved igen og igen at anskaffe sig dyr, som de ved vil dø. Dette er Heidis forklaring på, hvordan sorgen adskiller sig, og derfor anvender jeg min udvidede forståelse af Van Leeuwens legitimeringsbegreber for at undersøge, hvordan Heidi egentlig legitimerer hendes holdning i.

Dette udsagn fungerer som en indirekte form for moralsk vurdering: Det handler ikke kun om hendes personlige følelser men også om, hvad hun mener, der er svært for hende at forstå eller acceptere som praksis. I Van Leeuwens terminologi kan dette tolkes som en moralsk legitimering – ikke af selve sorgen men af hendes manglende identifikation med den. Heidi legitimerer sin egen position ved at forklare, at hendes vanskeligheder med at forstå sorg over kæledyr bunder i, at det ikke er en uforudsigelig sorg men en forventelig konsekvens af et valgt forhold. Dette adskiller sig fra sorg over mennesker, hvor dødsfald rammer uden et valg. Hun fremstiller altså sorg over dyr som et resultat af en bevidst og gentagen handling, hvilket implicit kan stille spørgsmålstegn til, hvor legitim en sådan sorg kan være, når man på forhånd ved, at den kommer. Samtidig fungerer udsagnet som en form for teoretisk rationel legitimering, hvor hun giver en forklaring på sin egen afstand til denne form for sorg. Ved at beskrive det som et ‘velvilligt valgt’ etablerer hun et rationelt argument for, hvorfor det ikke vækker samme empati eller umiddelbar forståelse hos hende. Sprogligt markeres dette med vendinger som “fra mit perspektiv” i linje 1211 og “det tror jeg måske” i linje 1213, som mildner hende udsagn men samtidig bidrager til at placere hendes udsagn som en legitim, personlig begrundet position i samtalen. Hun fremfører altså en de-legitimering af praksissen i mild form samtidig med, at hun legitimerer sin egen emotionelle afstand. De-legitimeringen kan bunde i, at Heidi tidligere har kategoriseret sig selv som ikke-kæledyrsejer uden en nær tilknytning til dyr. Det er desuden en diskret men effektiv måde at placere sig selv uden for

normen uden at udfordre de andre samtaledeeltagere, der har nære følelser knyttet til kæledyr. Heidis udsagn repræsenterer således både en teoretisk og moralsk vurdering af praksissen og en sproglig legitimering af hendes egen holdning i samtalen, der sandsynligvis bunder i hendes kategorisering som 'ikke-kæledyrsejer'

I nedenstående sekvens kommenterer Caroline og Rasmus på, hvordan sorgen over et menneske fra deres perspektiv adskiller sig fra sorgen over et dyr – ikke nødvendigvis i intensitet, men i de kulturelle og sociale rammer, der omgiver den. Sekvensen begynder med Carolines bidrag som second-pair-part til moderatorens oprindelige first-pair-part i linjerne 1166-1668 (se bilag 1):

1292 Car: [m:] ja ja enig og så også det der med at når
1293 man mister et menneske så er der det der med... at der er
1294 sådan en hel... der er en begravelse... vi
1295 sørger sammen... videre... men den er så meget mere...
1296 selvfølgelig hvis man ikke selv laver en be[grav]else
1297 Ann: [m::]
1298 Car: så er der ikke det samme for at lave sin egen sådan
1299 uformelle... øhm:::: ja ja
1300 Ras: det er også det er også som om der forventer man
1301 forståelsen den skal være der altså et eller andet sted
1302 Car: m:
1303 Ras: når det er... et menneske

Eksempel 19

Caroline indleder sin tur med enighed, før hun går videre til at forklare en central forskel: Ved tab af et menneske er der en afslutning, og man sørger sammen. Denne uddybning udgør kernen i hendes svar, hvor hun belyser, at der er forskel i måden, man sørger på og de traditioner, der forbinder sig til et dødsfald. Hun anvender pronomenet “man” i linje 1296, hvilket kan indikere, at hendes udsagn gælder som en almen gyldig eller kollektiv forståelse. Hendes tale indeholder spor af besvær med formuleringerne eller tøven, som der kan identificeres i linjerne 1293-1295 og 1299 gennem flere pauser og “øhm” sagt med forlænget lyd.

Annette overlapper med en minimalrespons (Nielsen & Nielsen, 2013, s. 91) i form af en

bekræfter, hvilket kan signalere, at hun lytter og er enig i det, som Caroline siger. Rasmus tager den næste taletur i linjerne 1300-1301, og tilføjer en ny dimension til forskellen. Han siger, at der er en forskel i forventningen om forståelse. Rasmus anvender ligeledes pronomenet “man” i linje 1300 og gør derfor hans udsagn til en generel antagelse.

Som nævnt indledningsvist taler Carolines og Rasmus udtalelser ind i de forskelle, der kan ses i de sociale og kulturelle rammer, der omgiver sorgen. Eksemplet med begravelsen, og det at vi sørger sammen, kan siges at udgøre ritualer, der fungerer som sociale strukturer, der understøtter og legitimerer sorgen som kollektiv og gyldig. Ved at fremhæve, at denne ramme ikke findes i samme grad for kæledyr, tydeliggør Caroline ved at sige “hvis man ikke selv laver en begravelse” i linje 1296, at mangel på formelle ritualer svækker sorgens legitimitet, og at den i stedet overlades til den enkelte. Det er dog kutyme ved menneskers død at afholde en begravelse, mens dette ikke er tilfældet ved et kæledyrs død. Dette er ikke bare en deskriptiv konstatering, men det fungerer som en teoretisk legitimering af den forskelsbehandling, som samtalen kredser om: Nemlig at menneskesorg er mere institutionelt understøttet og derfor mere accepteret. Ved at gøre opmærksom på ritualets rolle, fremfører Caroline et implicit argument for, hvorfor kæledyrssorg ikke opfattes som ligeværdig til menneskesorg, selv hvis tilknytningen til kæledyret er stærk.

Rasmus supplerer i linjerne 1300-1303 med, at der er en forventning om forståelse, når det er et menneske, der dør. Her fremhæver han en konformitetsbaseret legitimering: Der er en forventning i samfundet om, at menneskesorg skal forstås og dermed også anerkendes. Det er som nævnt ikke nødvendigvis en personlig holdning grundet hans valg af pronomen men en beskrivelse af en social norm, hvilket er centralt i Van Leeuwens begreb om konform autoritet. Ved at pege på en kollektiv forventning legitimerer Rasmus samtidig en implicit kritik: Nemlig at den samme forståelse ikke automatisk gives, når det handler om dyr. Caroline og Rasmus’ bidrag i sekvensen er derfor ikke en direkte legitimering af kæledyrssorg, men det er en retfærdiggørelse af forskelsbehandlingen og en anerkendelse af de strukturelle forskelle, der gør det sværere at sørge over dyr i et offentligt rum. Det er en vigtig form for legitimering i Van Leeuwens forstand, fordi den viser, hvordan sociale praksisser får deres værdi og gyldighed gennem kulturelle rammer, ritualer og normer.

Delkonklusion: Deltagerne forholder sig i denne del af fokusgruppen til spørgsmålet om, hvorvidt der er forskel på sorg over kæledyr og mennesker, og deres svar indikerer, at de overvejende mener, at der er en forskel. Dette begrundes de med personlige erfaringer og generelle betragtninger om samfundets sorgpraksisser. Særligt fremhæves valget om at have kæledyr, kæledyr, ritualer og social

anerkendelse af sorg. Deltagerne legitimerer deres synspunkter gennem både teoretisk og moralsk argumentation, og i nogle tilfælde ved at distancere sig fra normen. Dermed tydeliggøres det, samtaledeeltagerne mener, at der er forskel på sorg og mennesker og kæledyr.

Sorgen i samfundet

I forlængelse af temaerne om relationens betydning og forskellen mellem sorg over mennesker og dyr, rettes blikket nu mod den bredere sociale og kulturelle kontekst, som sorgen indgår i. Temaet “Sorgen i samfundet” er valgt, fordi deltagerne flere steder i fokusgruppen eksplicit forholder sig til, hvordan sorg over kæledyr bliver mødt og behandlet uden for den nære sociale kontekst. I særdeleshed refererer de til institutionelle forhold – herunder regler på arbejdspladsen og muligheden for fravær – som tolkes som udtryk for samfundets normer og rammer. Dermed ses ‘samfundet’ ikke som en abstrakt størrelse men som noget, der manifesterer sig i konkrete strukturer og praksisser, der enten anerkender eller begrænser sorgens legitimitet. Dette er særligt tydeligt i spørgsmål 9 (Oplever I, at samfundet anerkender sorg over kæledyr? Hvorfor/Hvorfor ikke?), hvorfor alle sekvenserne i temaet stammer fra svaret på dette spørgsmål. Jeg undersøger, om deltagerne legitimerer eller problematiserer sorgens status i samfundet, samt hvilke sociale rammer og begrænsninger de identificerer.

I den første sekvens svarer Heidi i linjerne 1374-1377 på spørgsmål 9, der er stillet af moderatoren:

1374 Hei: generelt nej... ø:h jeg oplever ikke helt at samfundet
1375 anerkender sorg over kæledyr øh og det er også på den
1376 front som for eksempel rasmus han nævner om at hvis du
1377 mister dit kæledyr
1378 Mar: m:
1379 Hei: så kan du ikke få fri... så kan du ikke øh det bliver
1380 også adskilt den der sorg i forhold til mennesker og dyr...
1381 Mar: m:
1382 Hei: ø:h at der bliver ikke taget hensyn til relationen
1383 Mar: [nej]
1384 Car: [m::]
1385 Hei: ja
1386 Mar: synes du det er et problem at det ikke bliver anerkendt
1387 i samme grad
1388 (2.0)

1389 Hei: hm: jeg synes at man til dels kan komme ud over den

1390 med en hvid løgn

Eksempel 20

Heidi leverer en second-pair-part i linje 1374 ved at svare direkte “generelt nej”, og giver derefter en begrundelse for sin holdning i linjerne 1374-1377. Hun forklarer, at manglen på anerkendelse i samfundet ses i konkrete eksempler som manglende mulighed for at få fri fra arbejde. Heidi påpeger, at sorgens legitimitet ikke anerkendes institutionelt, såsom i arbejdssammenhænge, hvilket hun kobler til en manglende hensyntagen til relationens betydning. Her henviser hun til en af Rasmus’ tidligere taleture, hvor han har indikeret samme pointe (se bilag 1, linje 482-484). Under Heidis taletur indskyder moderatoren og Caroline flere minimalrespons (se linjerne 1378, 1381 og 1384), hvilket kan være et udtryk for, at de lytter. Desuden fungerer minimalresponsene som en alignment/enighed mod Heidis udsagn. Efter Heidis indledende second-pair-part laver moderatoren en ny first-pair-part i linje 1386. Dette spørgsmål indleder en ny adjacency-sekvens. Det går 2.0 sekunder, før Heidi tager den næste taletur, og den indledes af “hm” med forlænget lyd i linje 1389. Disse træk er typiske for konstruktionen af en dispræfereret respons. Hendes efterfølgende formulering “at man til dels kan komme ud over den med med en hvid løgn” i linje 1389-1390 kan indikere, at Heidi ikke mener, at sorgens manglende anerkendelse er et stort problem i samfundet. Denne måde at formulere svaret på er ligeledes karakteristisk for dispræfererede respons, som ofte undgår direkte uenigheder eller simple negative svar.

I denne sekvens peger Heidi på et konkret samfundsmæssigt forhold, hvor sorg over kæledyr ikke anerkendes. Dette er ikke en legitimering men blot en registrering af et samfundsmæssigt vilkår. Da hun skal vurdere, om vilkåret udgør et problem, responderer hun med et dispræfereret svar, hvilket kan indikere, at hun ikke nødvendigvis mener, at det er et problem. Heidi identificerer en begrænsning i samfundet, men hun accepterer den snarere end udfordrer den. Hendes henvisning til ‘den hvide løgn’ fungerer som et udtryk for tilpasning til samfundets normer – ikke et opgør med dem. Hun legitimerer ikke sorgen eksplicit men giver udtryk for, at den i praksis må skjules. Heidis manglende problematisering af sorgens status i samfundet kan hænge sammen med hendes tidligere positionering som én, der ikke har haft kæledyr og ikke forstår dyresorg personligt. Hun forholder sig til spørgsmålet ud fra en abstrakt og distanceret vinkel og foreslår en praktisk løsning frem for at kræve anerkendelse. Dermed bliver hendes fravær af legitimering meningsfuld set i lyset af hendes rolle i samtalen.

Denne sekvens er inddraget på trods af manglen på legitimering, fordi jeg vurderer den som analytisk værdifuld, netop fordi den ikke viser klar legitimering. Heidi vælger ikke at kritisere samfundets normer - og netop dét siger noget om hendes syn på sorgens status som mindreværdig.

I en senere sekvens, som kan ses nedenfor, svarer Henrik på det samme oprindelige spørgsmål i linjerne 1430-1431:

1430 Hen: men er det ikke også... jeg synes umiddelbart også det
1431 måske er en glidebane hvis man begynder [på]
1432 Hei: [går] det ikke
1433 også hen og bliver sådan lidt politisk... sådan lidt
1434 Hen: jo
1435 Mar: det gør det... altså
1436 Ras: der er også nogen der lige kunne finde på at udnytte
1437 det... jamen hvis det er en god årsag til at blive hjemme
1438 så:h

Eksempel 21

Her fremstiller Henrik en ny pointe. Han introducerer ideen om en "glidebane" i linje 1431. Dette er en ny vinkel inden for samme diskussionsemne. Han udviser forsigtighed, når han siger "jeg synes umiddelbart også" i linje 1430 og "måske" i linje 1431. Heidi udviser ligeledes forsigtighed, når hun svarer på spørgsmålet, og begge tilfælde kan ses i lyset af, at de svarer på moderatorens spørgsmål, som de begge kender meget godt og ved, at hun er meget glad for dyr. Deres forsigtighed kan derfor ses i lyset af, at hun repræsenterer normen i gruppen som gruppens ordstyrer, og deres forsigtighed i svarene kan indikere, at de ikke ønsker at støde hendes holdning, som måske er modsat deres. Henriks respons tilkendegiver dog hans holdning om, at det i hans mening ikke er en god ting, hvis man begynder at anerkende sorg over kæledyr på i samfundet på samme niveau som mennesker, da han frygter, at det kan blive en glidebane. Han specificerer ikke, hvad han mener med 'glidebane'.

Heidi overlapper med Henriks taletur i linjerne 1432-1433 og stiller et spørgsmål. Det fremstår som, at hun forsøger at præcisere den potentielle problematik. Henrik og moderatoren bekræfter i linjerne 1434 og 1435. Begge disse ture fungerer som bekræftelse af en fælles forståelse

eller enighed om, at emnet har en politisk dimension. Dernæst tager Rasmus den næste taletur i linje 1436 og udtrykker sin holdning til emnet. Han introducerer risikoen for, at folk vil “udnytte det”, hvilket kan ses i linjerne 1436-1437. Dette bygger oven på pointen om, at hvis det bliver samfundsmæssigt anerkendt, så kan det blive en glidebane, som folk udnytter. Han giver derefter et konkret eksempel i linje 1437 som fungerer som en account for, hvordan sådan en udnyttelse kan se ud.

Henrik udtrykker modstand mod en samfundsmæssig anerkendelse af at skulle have fri fra arbejde i forbindelse med sorg over kæledyr, hvilket også indikerer, at han ikke mener, at samfundet lige nu anerkender sorg over kæledyr på lige fod med sorg over mennesker. Han gør det via argumentet om glidebane, hvilket er et eksempel på en rationel legitimering. Det kan bygge på en frygt for konsekvens og fremstår som en rationel årsag til at opretholde nuværende grænser. Som påvist tidligere har Henrik ligesom Heidi ikke udvist særlig stærk følelsesmæssig tilknytning til dyr og har ikke selv oplevet, at sorgen har haft et omfang, der har krævet samfundets anerkendelse. Det kan indikere, at han heller ikke har et personligt behov for at kræve legitimationsrum for denne type sorg.

En anden deltager, som har et personligt motiv for at få anerkendt sorgen i samfundet, er moderatoren selv. Efter at alle deltagerne har besvaret spørgsmål 9, vender Henrik spørgsmålet tilbage mod moderatoren, hvilket kan ses i nedenstående sekvens i linjerne 1562-1563:

1562 Hen: men nå ja... føler du *peger på maria* at det er vigtigt
1563 at samfundet anerkender det
1564 Mar: jeg synes det har været træls at jeg har følt mig
1565 nødsaget til at sætte mig i situationer hvor jeg har
1566 skulle lyve overfor min arbejdsgiver
1567 Hen: ja
1568 Mar: fordi jeg faktisk har meldt mig syg på arbejde før når
1569 jeg har mistet mine dyr... ikke i lang tid jeg har gjort
1570 det i en dag ad gangen de dage det har været
1571 Hen: m:
1572 Mar: men jeg har virkelig synes at det var træls at jeg
1573 skulle bære byrden over at lyve over for min chef

1574 samtidig med at jeg havde en sorg... det ville være rart
1575 hvis jeg bare kunne sige min kat er død jeg er pisse
1576 ked af det jeg bliver hjemme i dag... altså
1577 Hen: ja
1578 Mar: fordi jeg ved... jeg vil ikke jo ikke udnytte det jeg vil
1579 jo tage på arbejde lige så snart jeg er klar igen... og
1580 altså der vil jo ikke gå mange dage før man kan arbejde
1581 igen... men altså jeg synes det har været træls at jeg
1582 har været nødt til at lyve

Eksempel 22

I denne sekvens sætter moderatoren ord på sine personlige erfaringer med at sørge over kæledyr i et samfund, som hun ikke mener anerkender sorg over kæledyr. Dette kan ses i linje 1564-1582, hvor hun giver et eksempel på, at hun har måtte lyve for at få fri fra arbejde, fordi sorg over kæledyr ikke er en gyldig grund til fravær på arbejdsmarkedet. Det er netop gennem denne fortælling, at hun legitimerer behovet for anerkendelse. Ved at dele en konkret og personlig fortælling i linjerne 1568-1570 om at have været i sorg over et kæledyr og samtidig føle sig nødsaget til at skjule denne sorg for sin arbejdsgiver, anvender hun narrativ legitimering. Fortællingen fungerer som narrativ legitimering i Van Leeuwens forstand af flere årsager. Først og fremmest fordi den fremhæver en personlig konsekvens for moderatoren ved den manglende anerkendelse. Derudover skaber den mening omkring hendes følelse af sorg ved at vise, hvordan den udspiller sig i praksis. Ydermere indikerer hun med historien, at sorg over kæledyr ikke bare er en følelse men en belastning, når den ikke accepteres socialt. Fortællingen fremstår dermed som en sproglig strategi til at gøre hendes sorg forståelig, rimelig og legitim i en bredere kontekst.

I linje 1572-1576 udtrykker moderatoren en følelsesmæssig byrde om at lyve for ens chef. Denne taletur kommer i forlængelse af Heidis forslag om at bruge en "hvid løgn" i linje 1390 i eksempel 20, som en måde at håndtere manglen på anerkendelse. Moderatorens udsagn kan forstås som en kommentar til Heidis forslag, der belyser omkostningen ved denne strategi. Moderatorens taletur fungerer som en account eller begrundelse for, hvorfor det at lyve er problematisk for hende. Hun forklarer, at problemet ligger i at skulle kombinere løgneren med sorg. At lyve, som potentielt er en problematik i sig selv, kombineret med sorg udgør en endnu større byrde. Ved at italesætte det som 'byrde', indikerer hun også, at det strider imod en norm om ærlighed i arbejdslivet. I linje

1574-1575 beskriver moderatoren en normativ vision. Ved at sige “det ville være rart hvis jeg bare kunne sige” i linje 1574-1575, udtrykker hun en præference for en alternativ og tilsyneladende simplere måde at handle på sammenlignet med den nuværende praksis. Hendes taletur kan forstås som et udtryk for, at sorg over kæledyr bør give ret til samme åbenhed som enhver anden sorg.

Moderatorens udtalelse “jeg vil ikke jo ikke udnytte det jeg vil jo tage på arbejde lige så snart jeg er klar igen... og altså der vil jo ikke gå mange dage før man kan arbejde igen” i linje 1578-1581 fungerer på to måder i interaktionen. Først og fremmest som endnu en account mod potentiel udnyttelse. Den første del af sætningen, der beskriver hendes intentioner om ikke at udnytte situationen og vende hurtigt tilbage til arbejde, bruges som en begrundelse eller forklaring. Dette er en måde at imødekomme Henriks tidligere pointe om en potentiel ‘glidebane’ fra eksempel 21 linje 1431. Moderatoren forsvarer sig mod denne forestilling ved at understrege sit eget ansvarlige engagement i arbejdet. Derudover er hendes gentagelse af, at det er træls at lyve, et udtryk for hendes personlige dispræference mod praksissen om at lyve. Gentagelsen af ord som “træls” i linje 1564, 1572 og 1581 og “været nødt til” i linje 1565 og 1582 kan være et udtryk for, at hendes holdning er meget stærk.

Alt i alt fortæller hun ikke blot, hvordan hun har det, men hun anvender også moralsk legitimering i forsøget på at forklare sin holdning. Moderatorens moralske legitimering bygger på en værdi om ærlighed på arbejdspladsen og følelsesmæssig anerkendelse samt forståelse af sorg som legitim uanset årsag. Derudover leverer hun også en implicit kritik af samfundets normer, som i hendes erfaring kan nødvendiggøre at lyve. Det ses derfor i hele sekvensen, at legitimering udfoldes gennem personlig erfaring til en normativ appel.

Henrik og Heidi står uden for kategorien “kæledyrsejer med stærk tilknytning” og det kan være årsag til deres holdning om, at samfundets manglende anerkendelse ikke udgør et problem. Moderatoren er placeret i den modsatte ende af spektret. Hendes stærke tilknytning til dyr, som det kan ses i linjerne 1018-1019 i bilag 1, og tidligere erfaringer med sorg over kæledyr, kan i høj grad forklare hendes holdning til emnet.

Delkonklusion: I dette tema tydeliggøres det, at et udsnit af deltagerne, Heidi og Henrik generelt ikke oplever, at sorg over kæledyr anerkendes på lige fod med sorg over mennesker, hvilket kan ses i forbindelse med Eksempel 20 og Eksempel 21. De finder dog ikke en problematik i den manglende samfundsmæssige anerkendelse. Henrik og Rasmus udtrykker i den forbindelse forbehold for, hvis kæledyrssorg skulle anerkendes på lige fod med sorg over mennesker. Dette kan ses i Eksempel 21. I kontrast hertil fremfører moderatoren i Eksempel 22 en narrativ og moralsk

legitimering, hvor hun gennem personlige erfaringer udtrykker hendes behov for en samfundsmæssige forståelse. Hendes argumentation er forankret i egen sorg og stærke relationer til dyr, hvilket adskiller sig fra de øvrige deltageres mere distancerede positioner. Dermed indikeres det yderligere, at legitimiteten af sorg over kæledyr kan hænge sammen med kategoriseringen af deltagerne samt deres tilknytningen til dyr.

Livsfasen, alder og forberedelse

Det sidste tema omhandler, hvordan sorg over kæledyr legitimeres eller marginaliseres gennem henvisning til de særlige omstændigheder, der knytter sig til dyrs liv og død på måder, som adskiller sig fra dem, der gælder for mennesker. Blandt andet nævnes kæledyrs generelt kortere levetid og de praktiske og følelsesmæssige konsekvenser ved, at ejeren kan ende i en situation, hvor beslutningen om aflivning kan skulle træffes, som kan ses i Eksempel 23. Denne beslutningssituation udgør et centralt skel mellem kæledyrs- og menneskedød og bliver i samtalen brugt som en måde at forstå, bearbejde og i nogle tilfælde legitimere sorgen over tabet.

I første sekvens, jeg har valgt at inddrage, besvarer Henrik i linje 194-200 spørgsmål 3 om, hvordan det påvirkede deltagerne følelsesmæssigt, hvis de har prøvet at miste et kæledyr. Her tager Henrik udgangspunkt i sin tidligere hund Becca:

194 Hen: ja... men øh... becca hun blev jo seksten år så det var da
195 en sorgens dag da hun skulle til dyrlægen og skulle
196 aflives... Det var det helt sikkert såh *trækker vejret dybt
197 ind* men ja... hun havde jo haft et godt og langt liv... så på
198 den måde synes jeg jo... det var fint nok at hun skulle ud
199 af veje en dag... Man er jo lidt forberedt på det når de
200 bliver så gamle
201 Mar: ja

Eksempel 23

Starten af Henriks taletur i linje 194 - 196 fungerer som en indledning til emnet præsenteret af moderatoren, og det indeholder en account for handlingen (hos dyrlægen på grund af aflivning). I linje 197 forklarer Henrik desuden, at hunden havde haft et "godt og langt liv". Her fremstiller Henrik døden som et naturligt valg for ham, hvilket kan indikere, at han så hundens død som en nødvendig og rigtig afslutning. Udsagnet "hun havde jo haft et godt og langt liv" i linje 197 kan forstås som, at han forbinder beslutningen om aflivning med en underliggende værdi om værdighed og omsorg. Hans formulering "det var fint nok at hun skulle ud af veje en dag" i linjerne 198-199 indikerer ikke blot en accept af døden men også en vurdering af, at det var moralsk acceptabelt og passende. Hans brug af adjektiver som 'godt og 'langt' i "et godt og langt liv" i linje 197 er

desuden også typiske markører for moralsk legitimering. Det fungerer som en moralsk evaluering af hundens liv. Henriks udsagn kan i sit hele forstås som, at når et liv har været langt og godt, kan døden også blive mere acceptabel.

I linje 199 siger han, at “man er lidt forberedt på det når de bliver så gamle”. Udsagnet her fungerer som teoretisk rationalitet, fordi der argumenteres for, at døden er forventelig grundet den høje alder. Denne begrundelse virker til at mildne det potentielt vanskelige eller følelsesladede ved situationen ved at rammesætte det som en naturlig afslutning efter et godt liv. Han siger desuden også “man” i linje 199. Dette ordvalg, har jeg tidligere argumenteret for, kan være med til at gøre udsagnet til en generel pointe, der ikke kun gælder for ham selv.

Nedenstående sekvens er en direkte fortsættelse af ovenstående. Henrik fortsætter med at sætte ord på sin oplevelse i linje 202:

202 Hen: men det var da en trist dag da hun skulle ind og aflives
203 Mar: og var det fordi hun var syg... hun skulle aflives
204 Hen: ja... det var det... hun havde engang i mellem et epileptisk
205 anfald
206 Mar: ja
207 Hen: ja... så begyndte hun egentlig bare at gå skævt lige
208 pludselig... og så måtte vi til lægen og så sagde han at der
209 var ikke noget at gøre ved det mere... så det var den bedste
210 måde at lægge hende i jorden på

Eksempel 24

I linje 202 siger Henrik, at det var en “trist dag”. Moderatoren stiller linje 203 et opfølgende spørgsmål, der fungerer som første del af et adjacency pair. Det fremstår som, at moderatoren søger afklaring på årsagen til aflivningen. Henrik besvarer moderatorens spørgsmål i linje 204-205 ved at bekræfte hendes antagelse, hvilket er en second-pair-part. Han leverer derefter en detaljeret begrundelse for sygdommens forløb i linje 204 og 207 samt lægens begrundelse. Henriks begrundelse i form af sygdom fremstår som at understøtte og retfærdiggøre aflivningen som en nødvendig og human handling i hans optik. Det er desuden bemærkelsesværdigt, at Henrik i linje 208 siger lægen i stedet for dyrlægen. Ved at bruge betegnelsen ‘lægen – som typisk forbindes med

mennesker – i stedet for ‘dyrlægen’, kan Henrik ubevidst være med til at menneskeliggøre kæledyret. Når Henrik henviser til en autoritet som ‘lægen’, anvender han en ekstern, faglig begrundelse, der legitimerer aflivningen. Dette er et klassisk træk ved instrumentel legitimering: Handlingen retfærdiggøres gennem dens nødvendighed i en given situation.

I linje 209-210 siger Henrik, at “det var den bedste måde at lægge hende i jorden på”. Denne formulering bærer et værdiladet udtryk: ‘bedste måde’. Det er et positivt prædikat, som signalerer, at beslutningen ikke bare var nødvendig men også rigtig og omsorgsfuld. Det underbygger ideen om, at det var en etisk forsvarlig handling baseret på hensyn til hundens livskvalitet. Derudover er betegnelsen ‘lægge hende i jorden’ en omsorgsfuld formulering, der giver indtryk af, at situationen har været fredfyldt og værdig. Det bidrager til en naturaliseret og humaniseret diskurs, som også er et kendetegn ved moralsk legitimering.

Samlet set kan det siges, at Henriks ræsonnement bygger på en objektiv, rationel nødvendighed og en etisk-moralsk argumentation. Kombinationen af disse strategier styrker legitimiteten af beslutningen om aflivningen. Her indikerer Henrik, at når dyret er gammelt og syg, så er døden forventelig, og det kan have en indflydelse på den sorgreaktion, der kommer efterfølgende. Selvom det ikke ses eksplicit i ovenstående sekvenser, så tydeliggør Henrik senere i fokusgruppen, at han ikke synes, at han oplevede en decideret sorg over hunden (se linje 575 i bilag 1). Denne reaktion kan være forankret i ovenstående årsager.

I sekvensen nedenfor sætter Rasmus i linje 611-622 ord på, at der ifølge ham er forskel på kæledyrssorgens størrelse alt efter omstændighederne:

611 Ras: jamen... der... det tror... der vil selvfølgelig være forskel i
612 det... om det er noget der sker pludseligt eller om det er
613 noget der... øhm (2.8) om det... der er selvfølgelig også
614 forskel på om det er et dyr der har levet et langt
615 liv og simpelthen bare stille får lov til at sove ind
616 eller om det er en påkørsel af en kat eller kræft... det
617 kan dyr også få... et eller andet... så... så er
618 der jo forskel på hvad der lige rammer men hvis det er
619 noget uventet... og et dyr som er relativt ungt som lige
620 pludselig dør så tror jeg det vil være hårdere end et

621 dyr som har levet sine år... kan man sige... hvor det ikke er
622 unaturligt at dø

Eksempel 25

Rasmus åbner sekvensen i linje 611 med “der vil selvfølgelig være forskel”. Ved at bruge adverbiet ‘selvfølgelig’ signalerer han, at det er en almen og næsten indlysende pointe. Han introducerer derefter en række modsætningsforhold, som han mener har betydning for sorgens størrelse.

Kontrasterne indebærer pludselig død versus forventelig død (linje 612-613) samt et ungt versus et ældre dyr (linje 619-621). Ved at introducere disse kontraster opstiller han nogle grader for sorgen, som gør det muligt at legitimere stærkere sorgreaktioner i nogle tilfælde. Han siger dermed, *hvorfor* sorgs intensitet kan variere.

Han siger desuden i linje 620, at “så tror jeg det vil være hårdere end”, som er en personlig vurdering, der tilskriver en mere legitim følelsesintensitet til tabet af et ungt dyr, der dør uventet, end til et ældre dyr, der dør af naturlige årsager. Ved at fremsætte dette ræsonnement på denne måde anvender Rasmus teoretisk rationalitet, fordi han anvender en logisk struktur over sorgens størrelse. Samtidig kan der også identificeres moralsk legitimering, idet han implicit signalerer, at det er rimeligt at føle mere sorg i nogle situationer end i andre. Det kan eksempelvis ses i linje 621-622, hvor han siger “hvor det ikke er unaturligt at dø”. Her anvender han et moralsk og naturaliseret sprogbrug, som er et kendetegn ved moralsk legitimering.

Delkonklusion: Gennem Henriks og Rasmus’ udsagn bliver det tydeligt, hvordan sorg over kæledyrs død bliver legitimeret og nuanceret gennem både teoretisk rationalitet og moralsk legitimering. Der henvises særligt til dyrets alder, livskvalitet og dødsomstændigheder som centrale faktorer i denne legitimering. Når døden fremstår som forventelig, eksempelvis grundet en høj alder eller sygdom hos dyret, så opfattes den som mere acceptabel. I disse argumenter fremstår størrelsen på den efterfølgende sorg som betinget af dødens omstændigheder. Dermed bliver sorgens styrke og legitimitet koblet til en vurdering af, hvor naturlig og værdig døden opleves at være.

Sammenfatning af analysen

I dette afsnit vil jeg kort sammenfatte, hvad ovenstående analyser indikerer.

Først og fremmest er det væsentligt at påpege, at der i fokusgruppens samtale kan identificeres en gennemgående diskurs, hvori sorg over kæledyr fremstår som legitim, og at den er knyttet til relationen med afdøde. Der er en enighed om, at sorg over kæledyr endnu ikke opfattes som lige så legitim som sorg over mennesker. Det er på trods af, at alle i gruppen er enige i, at det er *relationen*, der har betydning for sorgen, og ikke nødvendigvis *hvem* man mister. Derudover er der enighed blandt alle samtaledeltagerne om, at sorgen ikke er anerkendt i samfundet. Der er dog ikke enighed blandt deltagerne om, hvorvidt dette udgør et problem. Disse diskurser manifesterer sig både i deltagernes personlige fortællinger og i deres refleksioner over samfundets normer og institutionelle rammer – særligt i relation til arbejdsmarkedet. Sorgens legitimitet konstrueres således sprogligt gennem accounts, moralske vurderinger og følelsesmæssige udsagn.

I mit datamateriale tegner der sig en tendens til, at deltageres holdninger til samfundets anerkendelse af kæledyrssorg hænger tæt sammen med den måde, de selv kategoriserer deres forhold til dyr på. Der kan identificeres et mønster, hvor deltagere, der kategoriserer sig selv som ikke-kæledyrsejere eller som personer med lav følelsesmæssig tilknytning til dyr, udtrykker en holdning om, at sorg over kæledyr ikke behøver samfundsmæssig anerkendelse. Heidi og Henrik er tydelige eksempler på denne sammenhæng: Begge har lav tilknytning til dyr og ser ikke den manglende samfundsmæssige anerkendelse som et problem. Deres accounts er præget af en accept af den nuværende diskursive orden, hvor sorg over kæledyr ikke anerkendes på samme niveau som sorg over mennesker. Selvom de anerkender, at sorgens intensitet afhænger af graden af tilknytning til det afdøde – uanset om det er et menneske eller et dyr – fastholder de samtidig, at der bør opretholdes en principiel skelnen mellem mennesketab og dyretab. Denne skelnen bruges som begrundelse for, at sorg over kæledyr ikke nødvendiggør ændringer i samfundets normer eller institutionelle rammer.

I modsætning hertil udtrykker moderatoren et ønske om en større samfundsmæssig anerkendelse. Dette kan eventuelt begrundes i, at hun har en tættere tilknytning til dyr. Moderatoren italesætter direkte den manglende anerkendelse som problematisk og fremhæver behovet for en mere institutionel og kulturel validering af sorgens legitimitet, netop grundet den fastslåede enighed i gruppen om, at sorg er i direkte overensstemmelse med tilknytningen til afdøde - altså at det er relationen, der er afgørende for den efterfølgende størrelse på sorgen.

Mens Heidi og Henrik samt moderatoren indtager to yderpoler, så placerer deltagerne Rasmus

og Annette sig selv nogenlunde midt i mellem. Rasmus udtrykker en stor erfaring med kæledyr og føler en vis tilknytning til dem, men han udtrykker kun delvis opbakning til ideen om øget anerkendelse. Hans accounts rummer både forståelse for følelsens intensitet og en vis tilbageholdenhed i forhold til at institutionalisere den. Annette, som ellers har en stærk tilknytning til dyr, trækker en tydelig grænse mellem 'dyr' og 'noget menneskeligt'. Hun legitimerer sorgens betydning men fastholder samtidig, at der er og bør være en forskel mellem tab af mennesker og tab af dyr. Disse nuancer understreger, at der ikke er tale om en entydig sammenhæng men snarere en tendens, hvor deltageres selv kategoriseringer – som kæledyrsejer eller ej, med nær eller ikke nær tilknytning – sætter rammen for, hvilke former for sorg der opleves som legitime, og hvordan disse holdninger efterfølgende sprogligt begrundes. Legitimering fremstår dermed ikke som en løsrevet meningsytring men som en sproglig praksis tæt forbundet med deltageres positioneringer.

Det er værd at bemærke, at Caroline ikke bliver nævnt i denne sammenhæng. Det gør hun ikke af flere forskellige årsager. Jeg vil kort redegøre for de to største årsager. Den første er, at hun ikke siger meget undervejs i fokusgruppens samtale, og der derfor ikke er meget data, som hun spiller en essentiel rolle i. Den anden årsag er, at Caroline er den sidste taler i den rækkefølge, som samtaledelegerne er placeret i. Det kan have resulteret i, at hun har haft mulighed for at læne sig op af de andre samtaledelegeres svar, og at der på den baggrund ikke er kommet mange nye perspektiver fra hende.

Diskussion

Metodiske overvejelser

Indledningsvis vil jeg reflektere over, hvorfor en fokusgruppe er en oplagt metode til at besvare min problemformulering, samt hvilke begrænsninger den har i forhold til dette speciale. I forlængelse heraf vil jeg diskutere, hvordan relationen mellem samtaledeeltagerne og mig kan have påvirket datamaterialet, herunder hvilken betydning min dobbelte position som både moderator og nær relation har haft under selve samtalen. Jeg vil desuden forholde mig til den generelle betydning, som en moderator har for interaktionens form og indhold i en fokusgruppe, men jeg vil særligt rette opmærksomheden mod, hvordan min tilstedeværelse og måde at formulere og styre spørgsmålene på har præget samtalens forløb og dermed det sproglige materiale, som analysen bygger på.

Valg af metode

Valget af fokusgruppe som metode i dette speciale er baseret på et ønske om at undersøge, hvordan sorg over kæledyr sprogligt forhandles, kategoriseres og legitimeres i sociale interaktioner. Da undersøgelsens omdrejningspunkt er, hvordan deltagerne i en samtale skaber mening omkring sorg – både hos sig selv og hos andre – tilbyder fokusgruppen en unik ramme, hvor deltagerne ikke blot udtrykker individuelle erfaringer men samtidig positionerer og kategoriserer sociale aktører såsom dem selv, andre eller generelt diskursen om kæledyrssorg i samfundet. En fokusgruppe er derfor en velegnet metode, når undersøgelsens formål er at kigge efter mening, idet interviewet forstås som en interaktionel begivenhed, og samtaledeeltageres responser behandles som accounts. Dermed stemmer metoden overens med undersøgelsens fokus på at identificere samtaledeeltageres metoder til at bruge kategorier og aktiviteter i disse accounts. I en fokusgruppe bliver det således muligt at analysere, hvordan deltagerne responderer på hinandens udsagn, og det bliver dermed tydeliggjort, hvordan kategoriseringer opstår i samspil.

På trods af at fokusgruppen er en velegnet metode til kvalitative undersøgelser med fokus på meningsskabelse og interaktion, har jeg identificeret en række metodiske begrænsninger i relation til netop dette speciale. Først og fremmest har fokusgruppen produceret en overvældende stor mængde data. Det har hovedsageligt to konsekvenser: Den første bunder i min tidligere forklaring i afsnittet "Fremgangsmåde" om, at forskningsspørgsmålene oprindeligt er formuleret til en anden problemformulering. Derfor er flere af spørgsmålenes karakterer ikke direkte relevans for denne analyses fokus. Desuden har jeg vurderet, at mængden af spørgsmål producerer en for stor mængde

data. Jeg kunne med fordel derfor have haft færre og mere præcise spørgsmål. En mere målrettet og reduceret spørgeramme kunne have bidraget til en mere fokuseret datagenerering.

Af pladshensyn har analysen desuden måttet afgrænses til udvalgte temaer og sekvenser, hvilket uundgåeligt medfører, at nogle analytisk interessante aspekter, herunder stemning, tone, og ikke-verbale tegn, ikke inddrages systematisk. Dette kan have en konsekvens for mine analytiske pointer, der kunne have haft fordel af at blive analyseret mere dybdegående samt være underbygget yderligere af flere sekvenser. Det ville have bidraget til en dybere forståelse af deltagernes interaktion og deres dannelse af mening.

Dette leder videre til næste emne. Et centralt diskussionspunkt i dette speciale er mit valg af at undersøge sproglig legitimering og kategorisering i fokusgruppedata gennem en kombination af samtaleanalytiske redskaber og Van Leeuwens sociosemantiske tilgang til diskurs. Jeg har valgt at kombinere metoder fra to forskellige retninger, og denne metodekombination har givet mig mulighed for at koble en strukturel forståelse af samtalens opbygning (CA) med en mere begrebsstyret analyse af sproglige betydningsdannelser (Van Leeuwen). Dette valg har medført metodiske begrænsninger i begge områder.

Samtaleanalyse (CA) er traditionelt rette mod en detaljeorienteret analyse af interaktionens mikroniveau, og beskæftiger sig i høj grad med detaljer, der kan sige noget om drejninger i turtagning, responsformater og deltagerorientering. I dette speciale har jeg dog primært anvendt CA som et redskab til at identificere relevante sekvenser og interaktionsmønstre, snarere end at foretage en fuldt ud dybdegående analyse af interaktionen i sig selv. Dette betyder, at jeg i mindre grad har udfoldet, hvordan deltagerne konkret forholder sig til hinandens udsagn, og hvordan deres positioner forhandles gennem samtalens forløb. En mere rendyrket samtaleanalytisk tilgang kunne have skabt større indsigt i, hvordan legitimering og kategorisering opstår og forhandles dynamisk i interaktionen.

Omvendt har mit metodiske valg af Van Leeuwens begreber om legitimering, især i en udvidet forstand hvor forklaringer og accounts også medregnes, givet mig mulighed for at analysere de overordnede strategier og diskursive mønstre, som deltagerne kan anvende til at gøre deres holdninger om emnet tydelig. Hvis jeg udelukkende havde baseret min analyse på Van Leeuwens tilgang, kunne jeg muligvis have opnået en dybere tematisk og diskursiv fortolkning af legitimeringsstrategierne, men til gengæld havde jeg mistet det interaktionelle blik, som samtaleanalysen bidrager med.

Kombinationen af de to tilgange har derfor givet mulighed for en bredere, men potentielt

mindre dybdegående, analyse. Denne balance mellem struktur og indhold har muliggjort en alsidig analyse, men den rummer også en risiko for, at analysen kan fremstå mere overfladisk, fordi den forsøger at rumme flere analytiske perspektiver på én gang.

I dette speciale har jeg desuden undersøgt, hvordan deltagerne legitimerer deres synspunkter i forbindelse med sorg over kæledyr, og hvordan disse legitimeringer hænger sammen med deres kategoriseringer. Et illustrativt eksempel på dette ses i kontrasten mellem deltagerene Heidi/Henrik og moderatoren. Heidi og Henrik positionerer sig tidligt i samtalen som nogle, der ikke har et nært forhold til dyr. Denne kategorisering danner grundlag for deres efterfølgende legitimeringer, hvor de argumenterer for, at den manglende samfundsmæssige anerkendelse af kæledyrssorg ikke er problematisk. Modsat kan moderatoren siges at have en nær tilknytning til dyr, hvilket kan have indflydelse på hendes holdning om, at det er et problem, at sorg over kæledyr ikke bliver anerkendt i samfundet. Det er dog væsentligt at påpege, at konklusionen om sammenhæng mellem kategorisering og legitimering bygger på et begrænset datagrundlag. Denne analytiske pointe kunne med fordel være blevet underbygget af flere sekvenser fra flere forskellige samtaledeltagere, men af hensyn til specialets omfang har det ikke været muligt at inddrage al relevant empiri.

Relationen blandt deltagerne

Som jeg har diskuteret ovenfor, så er moderatoren også en væsentlig del af fokusgruppen, og i denne sammenhæng besidder hun en dobbeltrolle: Hun er både moderatoren i gruppen, men hun er også de øvrige samtaledeltageres nære relation. Jeg vil derfor diskutere, hvordan denne dobbeltrolle har påvirket datamaterialet. Først vil jeg dog afdække, hvad de nære relationer har betydet for dialogen i gruppen.

I Eksempel 2 ses det, at Heidi peger på moderatoren og kalder hende for veninde. Dette kan kun lade sig gøre grundet de relationelle bånd mellem Heidi og moderatoren. Her ses det, hvordan relationen har betydning for den måde en deltager vælger at besvare forskningsspørgsmålet. I Eksempel 5 besvarer Henrik spørgsmålet om, hvilke erfaringer han har med kæledyr. I denne sammenhæng vælger han at pege på Annette og fremhæve en hund, som de ejede sammen. Dette illustrerer ligeledes, hvordan der under samtaleforløbet bliver trukket på relationelle bånd, og hvordan interpersonelle forhold kan præge data i fokusgrupper. I bilag 1 kan der identificeres flere og mere betydningsfulde eksempler på, hvilken betydning disse bånd har for dataen, men grundet forklaringen om min store mængde data, så kan alt væsentligt empiri ikke inddrages.

Den relationelle nærhed havde også flere fordele og bidrog til, at deltagerne hurtigt åbnede op og talte frit om deres erfaringer med sorg over kæledyr, som det ses i Eksempel 2, 5 og 7. Sorg er et emne, der ellers kan være forbundet med sårbarhed og tilbageholdenhed i en ukendt samtalsituation. Det nære kendskab sænker de sociale barrierer og skaber et rum for ærlige og følelsesladede ytringer. I den forstand kan den personlige relation ses som en styrke, fordi den gav adgang til sproglige data, hvor legitimering og kategorisering blev udtrykt i et samtalerum præget af tryghed og gensidig forståelse. Det er dog vigtigt at påpege, at min formodning om at den høje grad af åbenhed kan tilskrives de nære relationer (dels til hinanden og til moderatoren), netop kun er det: En formodning. Det kan ikke udelukkes, at der ville have været en lige så stor åbenhed, hvis gruppen bestod af deltagere, der ikke kendte hinanden eller moderatoren på forhånd.

Samtidig rejser netop denne fortrolighed metodiske spørgsmål om, hvordan min dobbeltrolle som både moderator og nær relation kan have påvirket samtalsens dynamik og datamaterialet. Deltagerne kan have tilpasset deres udsagn ud fra antagelser om moderatorens holdninger eller følelsesmæssige reaktioner. Det ses blandt andet, at moderatorens egne erfaringer med kæledyr blev brugt som referencepunkt i samtalen, hvilket kan have bidraget til at rammesætte visse positioner som mere legitime end andre. Denne asymmetri er særlig tydelig i Eksempel 22, hvor Henrik retter det spørgsmål, han fik stillet, tilbage til moderatoren. Det gør han formentlig grundet hans viden om moderatorens erfaring med dyr og tilknytning til disse. Han indikerer dermed, at hun har en bedre referenceramme til at besvare spørgsmålet, end han selv har. Meningen med fokusgruppen er dog, at alle holdninger og synspunkter er ligeværdige, uanset hvilke erfaringer og tilhørsforhold man har til dyr. Det er uvist, om Henrik ville have vendt spørgsmålet tilbage mod moderatoren, hvis ikke det var fordi, at han kendte hende så godt, hvorfor den personlige relation i dette tilfælde kan have en betydning for samtalsens forløb.

Alligevel har denne tætte relation formentlig en betydning for, hvordan samtalen forløbet, eftersom samtaledeltagerne stillede opfølgende og afklarende spørgsmål til hinanden og engagerede sig aktivt i at forhandle betydning. Det er i sådanne dialogiske udvekslinger, at sproglig legitimering blev særligt synlig: Når deltagerne skulle account – forklare, begrunde og nogle gange forsvare – deres synspunkter, blev det muligt at iagttage deres sproglige ressourcer og strategier. I denne proces spiller ikke kun argumentets indhold men også relationelle og positionerende træk – herunder hvem der siger hvad til hvem – en væsentlig rolle.

Moderatorens rolle

Trods de positive elementer ved fokusgrupper var der også visse udfordringer i gennemførelsen af min egen fokusgruppe, som også afspejler nogle af de generelle ulemper ved metoden. En af de væsentlige problematikker var min rolle som moderator. Jeg opfordrede fra starten deltagerne til at tage ordet på skift for at sikre, at alle kom til orde, men dette medførte i første omgang en meget struktureret interaktion, hvor spontan dialog var begrænset. Derfor er der i høj grad kun dialog mellem moderatoren og en enkelt deltager ad gangen ved de første tre spørgsmål. Dog udviklede samtalen sig mere dynamisk fra spørgsmål 4 og frem, idet spørgsmålene blev mere åbne. Deltagerne havde desuden i den indledende dialog efterspurgt muligheden for at stille opfølgende spørgsmål til hinanden, og dette begyndte de i højere grad på fra spørgsmål 4 og frem. Dette viser både en udfordring og en styrke ved metoden – på den ene side kan en for stram styring mindske den naturlige samtale, men sikre at alle kommer til orde, mens en mere løs struktur kan give rigere data.

I denne sammenhæng har jeg erfaret, at opsætningen af deltagerne har stor betydning for, hvem der siger meget, og hvem som er mere tilbageholdende. Heidi, der sad som den første ved siden af moderatoren, og som konsekvent gennem hele interviewet tog den første taletur, siger væsentligt mere end Caroline, der sad som den sidste, og som siger betydeligt mindre. Af denne årsag er Heidi også analyseret væsentligt mere end Caroline. Dette kan dog ikke kun tilskrives pladserne om bordet, idet Heidi også flere gange spurgte ind til de øvrige deltagere, som det kan ses i Eksempel 1. Carolines tilbageholdenhed i samtalen kan muligvis forklares med den generelle udfordring ved fokusgrupper, nemlig tendensen til konformitet (Halkier, 2016, s. 13).

En anden væsentlig udfordring er som nævnt, at deltagerne er mine venner og familie, hvilket påvirker deres interaktion med mig som moderator. De kender min historik med kæledyr og min stærke tilknytning til dem og anvender mig ofte som referenceramme i deres svar, hvilket resulterer i, at jeg flere gange bliver spurgt direkte til mine egne erfaringer. Det er udfordrende at undgå at svare på direkte spørgsmål, hvilket potentielt har påvirket dataindsamlingen. Dette understøtter den generelle kritik af fokusgrupper om, at moderatorens tilstedeværelse kan influere deltagernes svar og interaktioner (Morgan, 1997). For at undgå denne bias kunne det have været en fordel at rekruttere deltagere, der ikke havde en personlig relation til mig.

Derudover er en grundlæggende udfordring ved fokusgrupper, at rammen for samtalen er skabt af moderatoren. Det vil sige, at observationen aldrig er helt upåvirket, og dialogen samt interaktionen er rammesat af moderatoren. Dette blev også tydeligt i min fokusgruppe, hvor min

tilstedeværelse og formuleringen af spørgsmål uundgåeligt påvirkede samtalen retning. Selvom dette er en velkendt problematik ved metoden, understreger det vigtigheden af at være opmærksom på moderatorens rolle i dataindsamlingen. Selvom deltagerne frit kan dele deres oplevelser og reflektere over emnet, vil samtalen stadig være påvirket af moderatorens tilstedeværelse og måden spørgsmålene stilles på. I min rolle som moderator er det væsentligt at anerkende, at jeg i et vist omfang er med til at sætte en norm for gruppen. Dette kan eksempelvis betyde, at deltagerne ubevidst forsøger at give de svar, som de tror, jeg ønsker, eller at de i deres svar forsøger at tage hensyn til mine følelser og holdninger, hvis deres holdninger eventuelt er modstridende med mine. Dette forsøger jeg at undgå ved undervejs at anerkende, at der er plads til alle udsagn og meninger, og samtidig lytte uforbeholdent til det, deltagerne siger.

Endelig viste gruppedynamikken sig også at have indflydelse på samtalen forløb. En enkelt deltager – moderatorens mor, Annette – tog flere gange ordet i længere tid og førte samtalen væk fra emnet. Dette kan ses i lyset af den generelle udfordring ved fokusgrupper, hvor enkelte deltagere kan dominere diskussionen og gøre det vanskeligt for andre at komme til orde (Halkier, 2016). Som moderator havde jeg vanskeligt ved at bryde ind og styre samtalen tilbage på sporet, hvilket kan have påvirket bredden og dybden af de data, der blev indsamlet.

Undersøgelsens bidrag

I dette afsnit vil jeg kort diskutere, hvordan mine fund taler ind i diskursen om sorg over kæledyr, der lige nu kan diskuteres i samfundet (Kongsted & Aagaard-Kragh, 2024). Derudover vil jeg diskutere generaliserbarheden af denne undersøgelse samt relevansen af mine resultater.

Afslutningsvis vil jeg diskutere specialets begrænsninger og potentiale, herunder hvad fokusgruppens sproglige data kan bruges til.

Samtaledeltagerne udtrykker samstemmende, at de ikke oplever, at sorg over kæledyr bliver anerkendt i samfundet på lige fod med menneskelig sorg, som det ses i Eksempel 20, 21 og 22. I deres accounts fremhæves flere eksempler, som alle fungerer som sproglige legitimeringer af dette synspunkt. Et centralt eksempel er henvisningen til, at man ikke har ret til lovligt fravær fra arbejde i forbindelse med et kæledyrs død – en institutionel markør, der for deltagerne illustrerer den manglende strukturelle anerkendelse af denne sorgtype. Gennem sådanne eksempler etablerer deltagerne en fælles forståelse af sorg over kæledyr som noget, der eksisterer, men som samtidig er placeret uden for det, der i samfundet betragtes som legitim sorg. Derved bliver fokusgruppens data ikke blot udtryk for personlige erfaringer men også vidnesbyrd om en bred diskursiv struktur, hvor

visse sorgformer er mere gyldige end andre. Deltagernes sproglige arbejde med at forklare, begrunde og forsvare deres sorgoplevelser understreger netop, hvordan kæledyrssorg kræver legitimering i en kulturel kontekst, der ikke uden videre accepterer den som reel. Min analyse peger således på, at selv i en gruppe præget af høj grad af forståelse og følelsesmæssig åbenhed, optræder legitimering som en nødvendig sproglig praksis – netop fordi sorgens objekt (et dyr) ikke automatisk tilskrives samme status som et menneske i den nutidige diskurs.

Mine resultater skriver sig ind samme diskurs som de tidligere undersøgelser af emnet, som jeg har redegjort for, herunder Eckerd og kolleger (2016) samt Kitowska og kolleger (2022). De når ligeledes frem til, at selvom sorgoplevelsen i meget høj grad hænger sammen med relationen til det mistede, så er den ikke anerkendt på lige fod med sorg over tabet af mennesker.

Jeg har som tidligere nævnt fundet en sammenhæng mellem kategoriseringer og sproglig legitimering af holdninger til sorg i mit data. Hvis kategoriseringen var en ikke nær tilknytning til kæledyr, så kunne der identificeres en holdning om, at der ikke nødvendigvis var brug for større anerkendelse i samfundet af kæledyrssorg. Hvis tilknytningen derimod var nær, var holdningen, at samfundet i højere grad skulle anerkende sorg over kæledyr. Selvom jeg har kunnet identificere en tendens i sammenhængen mellem kategorisering og holdning, så har det ikke været muligt at konkludere noget systematisk om selve måden, hvorpå legitimering sprogligt realiseres. Det vil sige, at min analytiske metode har visse begrænsninger i forhold til at sige noget entydigt om, hvordan deltagernes kategoriseringer hænger sammen med den sproglige form i deres legitimeringer. Legitimeringerne varierer både i form, kompleksitet og strategisk anvendelse på tværs af deltagerne, og uden grundigere undersøgelse af hele datamaterialet har det ikke været muligt at identificere en entydig forbindelse mellem deltagerposition og det sproglige valg af legitimeringsstrategier i deres accounts. Årsagen kan hovedsageligt findes i den store mængde data, som fokusgruppen har produceret, hvor det ikke har været muligt at udarbejde en kvantitativ undersøgelse af dette. Ovenstående skal derfor ses som en analytisk begrænsning, der peger på behovet for videre undersøgelse af sammenhængen mellem kategorisering og sproglig legitimering (både i denne og andre kontekster).

Som nævnt vil jeg også kort diskutere generaliserbarheden af denne undersøgelse samt relevansen af mine resultater. Dette er nemlig en kvalitativ undersøgelse forankret i en fokusgruppe. Her har et begrænset antal deltagere været med. Grundet undersøgelsens størrelse og fokus er dens resultater ikke nødvendigvis fuldt ud repræsentative. Det er dog vigtigt at påpege, at det heller ikke har været

hensigten med undersøgelsen. Fokusgruppen har været et kvalitativt redskab til at belyse sproglige processer i dybden - ikke at identificere udbredte mønstre på tværs af befolkningen. Det har alligevel været interessant at sammenligne undersøgelsens resultater med den inddragede litteratur om sorg over kæledyr i ovenstående afsnit, idet det har været muligt at observere en lighed mellem studierne.

Analysen af deltagernes udsagn afspejler derfor ikke nødvendigvis et gennemsnitligt synspunkt, men de skal i stedet ses som kontekstafhængige ytringer, der er formet af gruppens sammensætning, emnet og den relationelle dynamik i gruppen. Derfor er formålet ikke at udpege, hvad alle mener om sorg over kæledyr men at analysere, hvilke kategorier deltagerne positionerer sig selv og hinanden i, samt hvordan legitimering kommer til udtryk i accounts forankret i emnet 'sorg over kæledyr'. Resultaterne skal derfor ses som analytiske frem for statistiske.

De sproglige data kan desuden danne grundlag for andre former for analyser, eksempelvis af, hvordan følelsesudtryk legitimeres, eller hvordan sociale normer italesættes og opretholdes gennem sproglig praksis. Selvom mit projekt ikke forfølger disse perspektiver eksplicit, rummer materialet potentiale for undersøgelser af, hvordan emotionelle eller normative positioner forhandles i interaktion.

Konklusion

Formålet med dette speciale har været at undersøge, hvordan sorg over kæledyr bliver gjort meningsfuld under en interaktion i en fokusgruppe. Til dette er der anvendt begreber som kategorisering og legitimering. Her har jeg haft et særligt fokus på, hvordan deltagerne i fokusgruppen bruger legitimering og kategorisering til at forklare og forsvare deres oplevelser. Deltagerne anvender legitimering til at gøre deres holdninger og vurderinger om sorg over kæledyr forståelige og acceptable i samtalen. I den proces henviser de blandt andet til relationens styrke, dødsomstændigheder og samfundsmæssige normer.

De fire analyserede temaer viser, at deltagerne konstruerer sorgens gyldighed gennem særlig teoretisk rationalisering og moralsk legitimering. I flere tilfælde kobles sorgen over kæledyr til de omstændigheder, der særligt finder sted i forbindelse med sorg over *dyr*, herunder dyrets kortere levetid, sygdom og valg af aflivning samt det faktum, at man kan have mange dyr på samme tid. Disse faktorer fremstår som at have en betydning for den efterfølgende sorgoplevelse. Her indikerer deltagerne nemlig, at der er forskel på sorgen alt efter dens omstændigheder. Desuden synliggør analysen, at sorg over kæledyr ofte placeres i et spændingsfelt mellem personlig betydning og samfundsmæssig anerkendelse.

Undervejs har det været muligt at identificere, hvordan deltagerne kategoriserer sig selv og hinanden som både kæledyrsejere eller ej med enten nær eller ikke nær tilknytning. Der har i min analyse vist sig at være et mønster i denne kategorisering og deltagernes holdning om, hvorvidt sorg over kæledyr skal have samfundsmæssig anerkendelse. Her viser det sig, at deltagere uden kæledyr med ikke nær tilknytning har en holdning om, at det ikke er et problem, at sorg over kæledyr ikke har samfundsmæssig anerkendelse på lige fod med sorg over mennesker. I kontrast til dette står en deltager med egne kæledyr og en stærk følelsesmæssig relation til dem, som mener, at den manglende anerkendelse udgør et problem. Disse forskelle viser, hvordan sorg ikke blot udtrykkes som en personlig oplevelse, men i høj grad også bliver en social og kulturel konstruktion, der forhandles i den konkrete interaktion.

Metodisk har specialet haft gavn af at kombinere Van Leeuwens begreber om kategorisering og legitimering med samtaleanalyse. Denne kombination har gjort det muligt både at analysere, hvad deltagerne siger, og hvordan de gør det i praksis. Det har dog også medført visse udfordringer. Den store datamængde har begrænset muligheden for at uddybe alle relevante pointer. Derudover har det bredde, metodiske udgangspunkt haft den konsekvens, at analysen til tider fremstår

overfladisk, idet der er fokus på for mange ting. Her kunne det have været hensigtsmæssigt at fokusere enten på Van Leeuwens begreber eller en mere dybdegående samtaleanalyse.

Derudover har valget af en fokusgruppe givet både muligheder og begrænsninger. I den positive ende af spektret har valget om en fokusgruppe gjort det muligt at analysere interaktion blandt en gruppe deltagere, der har fokus på specialets valgte emne. Dog har den induktive tilgang haft den konsekvens, at specialets analytiske fokus har måtte ændre sig alt efter deltagernes accounts. Det vil sige, der er opstået en problematik i forhold til relevansen af nogle af de forskningsspørgsmål, som deltagerne svarer på.

På trods af disse begrænsninger bidrager specialet med indblik i, hvordan sorg over kæledyr forhandles og legitimeres i samtale, og hvordan kategoriseringer af mennesker og deres relation og tilknytning til dyr spiller en rolle i denne proces. Analysen viser, at sorgens gyldighed ikke er givet, men skabes i samspil med sociale normer og sproglige valg. Dette understreger behovet for en bredere samfundsmæssig refleksion over, hvordan vi forstår og anerkender sorg i forskellige former – også når den retter sig mod ikke-menneskelige relationer.

Referenceliste

Aarhus Universitet. (n.d.). *Fokusgruppeinterview*. Metodeguiden.

<https://metodeguiden.au.dk/fokusgruppeinterview/> - besøgt d. 24.03.2025

Archer, J. (1999). *The Nature of Grief: The Evolution and Psychology of Reactions to Loss* (1st ed.). Routledge

Baker, C. (2004). Membership categorization and interview accounts. In D. Silverman (ed.), *Qualitative Research: Theory, Method and Practice* (S. 162-176). London, Thousand Oaks and New Delhi: Sage Publications.

Bilmes, J. (2022). Delineating categories in verbal interaction. *Discourse Studies*, 0(0).
<https://doi-org.zorac.aub.aau.dk/10.1177/14614456211022084>

Brinkmann, S. (2018). *Det sørgende dyr: om sorgen, selvet og samfundet*. (1. udgave.). Klim.

Eckerd, L. M., Barnett, J. E., & Jett-Dias, L. (2016). Grief following pet and human loss: Closeness is key. *Death Studies*, 40(5), 275–282. <https://doi.org/10.1080/07481187.2016.1139014>

Foucault, Michel (1966). *Ordene og tingene: en arkæologi om humanvidenskaberne*. Det lille forlag. (Oversat 2006)

Franklin, A. (1999). *Animals and modern cultures: a sociology of human-animal relations in modernity* (1st ed.). Sage.

Freud, S. (1917). *Mourning and Melancholia*. The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIV (1914-1916): On the History of the Psycho-Analytic Movement, Papers on Metapsychology and Other Works, 237-258

Halkier, B. (2016). *Fokusgrupper*. (3. udg.). Samfundslitteratur.

Hansen, T. G. B., & Thodberg, K. (2015). AKTUELLE PERSPEKTIVER PÅ MENNESKERS FORHOLD TIL DYR – EN DANSK INTRODUKTION. *Psyke & logos*, 35(2).
<https://doi.org/10.7146/pl.v35i2.22359>

Jayyusi, L., Dennis, A., Neil Jenkins, K., Mair, M., Lindwall, O., & Carlin, A. P. (2025). Accounts. I *The Routledge International Handbook of Ethnomethodology* (1st ed., Vol. 1, pp. 132–141). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429323904-13>

Kitowska, A., H. Sørensen, M., Skødstrup, M. E., Danielson, N., Brandenborg, P., Langergaard, S., & Hansen, T. G. B. (2022). *Comparing grief over people and pets*. Poster presented at 30th anniversary conference of the International Association of Human Animal Interaction Organizations.

Kongsted, S. B., & Aagaard-Kragh, C. (2024). *Forskning slår fast: Flere skammer sig over sorgen efter et mistet kæledyr*. DR. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/forskning-slaar-fast-flere-skammer-sig-over-sorgen-efter-et-mistet-kaeledyr> - besøgt 13.03.2025

Laustsen, C. B., Larsen, L. T., Nielsen, M. W., Ravn, T., & Sørensen, M. P. (2017). Power and stratification: Foucault and Bourdieu. In *Social Theory* (1st ed., s. 72–90). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315657998-5>

Lindström, A., Sorjonen, M., Sidnell, J., & Stivers, T. (2012). Affiliation in Conversation. In *The Handbook of Conversation Analysis* (s. 250–369). John Wiley & Sons, Ltd.
<https://doi.org/10.1002/9781118325001.ch17>

Morgan, D. (1997). *Focus Groups as Qualitative Research* (Second Edition, Vol. 16). SAGE Publications Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412984287> (Online pub. date 2011)

Morgan, D. L. (2010). Reconsidering the Role of Interaction in Analyzing and Reporting Focus Groups. *Qualitative Health Research*, 20(5), 718–722.
<https://doi.org/10.1177/1049732310364627>

- Nielsen, Mie Femø (2001): *Replik til journalistikken - mikroanalyse af medieinterviewet*. Akademisk Forlag A/S, Viborg.
- Nielsen, Mie Femø & Nielsen, Søren Beck (2013): *Samtaleanalyse*. Samfundslitteratur, Frederiksberg.
- Pomerantz, A. & Fehr, B.J. (1997). *Conversation Analysis: An Approach to the Study of Social Action as Sense Making Practices*. SAGE Publications Ltd
- Puchta, C., & Potter, J. (2004). Focus Groups and Interaction. In *Focus Group Practice*. SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781849209168.n1>
- Reyes, A. (2011). Strategies of legitimization in political discourse: From words to actions. *Discourse & Society*, 22(6), 781–807. <https://doi.org/10.1177/0957926511419927>
- Schegloff, Emanuel A. (2007): *Sequence Organization in Interaction: A Primer in Conversation Analysis*, Volume 1. Cambridge University Press
- Steensig, Jakob (2001). *Sprog i virkeligheden: Bidrag til en interaktionel lingvistik*. Aarhus Universitetsforlag, Aarhus.
- Stivers, Tanya (2008). “Stance, Alignment, and Affiliation During Storytelling: When Nodding Is a Token of Affiliation” i: *RESEARCH ON LANGUAGE AND SOCIAL INTERACTION*, vol. 41, no. 1. S. 31-57.
- Stivers, Tanya, Mondada, Lorenza & Steensig, Jakob (2011): “Knowledge, morality and affiliation in social interaction” i Stivers T, Mondada L & Steensig J (red.): *The Morality of Knowledge in Conversation*. Cambridge University Press, Cambridge. S. 3-24.
- Vaara, E., Aranda, A. M., & Etchanchu, H. (2024). Discursive Legitimation: An Integrative Theoretical Framework and Agenda for Future Research. *Journal of Management*, 50(6), 2343-2373. <https://doi.org/10.1177/01492063241230511>

Van Leeuwen, T. (2008). *Discourse and practice: new tools for critical discourse analysis* (1st ed.). Oxford University Press.

Van Leeuwen, T. (2007). Legitimation in discourse and communication. *Discourse & Communication*, 1(1), 91–112. <https://doi.org/10.1177/1750481307071986>